

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7943

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-101
First Year M.A. (Part - I)
ECONOMICS
EC - 1001 : Micro Economic Analysis
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words (Any five) : **[10]**

- a) State any two principles of Micro economics.
- b) Define Economics.
- c) Define Marginal Utility.
- d) What is consumer surplus?
- e) State the Law of variable proportion.
- f) Give the definition of social welfare.
- g) What is Oligopoly?

Q2) Write the answer of following questions (Any four) : **[20]**

- a) Explain the difference between Micro and Macroeconomics.
- b) State the Nature of Economics.
- c) Explain the Characteristics of Indifference Curve.
- d) Describe the long term equilibrium in Perfect competition.
- e) State the types of Oligopoly Market.
- f) Describe the Cobb-Douglas production function.

P.T.O.

Q3) Write short notes (Any four) :

[20]

- a) Average Revenue.
- b) Law of returns to scale.
- c) Social welfare function.
- d) Feature of Monopoly.
- e) Price effect.
- f) Cross Elasticity.

Q4) Explain in detail the answer of following questions (Any two) : [20]

- a) Explain in detail the types of Price elasticity.
- b) Describe the Short and Long run equilibrium of Industry in Monopoly.
- c) Explain the feature of Monopolistic Competition.
- d) Explain in detail the economies of large scale production.

Total No. of Questions : 4]

P7943

[5809]-SODL-101
First Year M.A. (Part - I)
ECONOMICS
EC - 1001 : Micro Economic Analysis
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) : [10]

- अ) सूक्ष्म अर्थशास्त्राची कोणतीही दोन तत्वे सांगा.
- ब) अर्थशास्त्राची व्याख्या द्या.
- क) सीमांत उपयोगितेची व्याख्या द्या.
- ड) उपभोक्त्याचे संतोषाधिक्य म्हणजे काय?
- इ) बदलत्या प्रमाणाचा नियम सांगा.
- फ) सामाजिक कल्याणाची व्याख्या द्या.
- य) अल्पजनाधिकार म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- अ) सूक्ष्म आणि समग्रलक्षी अर्थशास्त्रातील फरक स्पष्ट करा.
- ब) अर्थशास्त्राचे स्वरूप सांगा.
- क) समवृत्ती वक्राची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) पूर्ण स्पर्धेतील दीर्घकालीन समतोल विशद करा.
- इ) अल्पजनाधिकार बाजाराचे प्रकार सांगा.
- फ) कॉब डग्लस उत्पादन फलन विशद करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) सरासरी प्राप्ती.
- ब) प्रमाण प्रत्ययाचा नियम.
- क) सामाजिक कल्याण फलन.
- ड) मक्तेदारीची वैशिष्ट्ये.
- इ) किंमत परिणाम.
- फ) छेदक लवचिकता

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा (कोणतेही दोन) :

[20]

- अ) किंमत लवचिकतेचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) मक्तेदारीतील उद्योगसंस्थांचा अल्प आणि दीर्घकालीन समतोल विषद करा.
- क) मक्तेदारीयुक्त स्पर्धेची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) मोठ्या प्रमाणावरील उत्पादनाचे फायदे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7944

[5809]-SODL-102
M.A. (Part-I)
ECONOMICS
EC - 1002 : Public Economics
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any five)

[10]

- a) What is budget management?
- b) What is included in direct taxes?
- c) Explain the concept of double taxation.
- d) What is Public finance?
- e) What is merit goods?
- f) Define Budget.
- g) What is Gender budgeting?

Q2) Write the answer of following questions. (Any four)

[20]

- a) Explain the functions of Niti Aayog.
- b) What are the problems of Gender Budgeting?
- c) Explain the concept of Optimal Taxation.
- d) What are club goods?
- e) Discuss - Debt Burden and Future Generation.
- f) What are the principles of debt repayment?

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any four)

[20]

- a) Balanced budget multiplier.
- b) Deficit financing.
- c) Features of public goods.
- d) Vertical & horizontal imbalance.
- e) Criteria for public investment.
- f) Fiscal sector reforms in India.

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any two)

[20]

- a) Explain in detail the various sources of revenue.
- b) Discuss the arguments for and against balanced budgets.
- c) Analyze the implication of budget deficits.
- d) Explain the principles of taxation.

Total No. of Questions : 4]

P7944

[5809]-SODL-102
M.A. (Part-I)
ECONOMICS
EC - 1002 : Public Economics
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) अर्थसंकल्पीय व्यवस्थापन म्हणजे काय?
- ब) प्रत्यक्ष करामध्ये कशाचा समावेश होतो?
- क) दुहेरी करआकारणी स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक आयव्यय म्हणजे काय?
- इ) गुणवंत वस्तू म्हणजे काय?
- फ) अंदाजपत्रकाची व्याख्या सांगा.
- य) लिंगाधारित अर्थसंकल्प म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) नीती आयोगाची कार्ये स्पष्ट करा.
- ब) लिंगाधारित अंदाजपत्रकाच्या समस्या सांगा.
- क) पर्याप्त कर संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) क्लब वस्तू म्हणजे काय?
- इ) चर्चा करा – कर्ज भार आणि भावी पिढी.
- फ) कर्ज परतफेडीची तत्वे कोणती आहेत?

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) संतुलित अंदाजपत्रक गुणक
- ब) तुटीचा अर्थसंकल्प
- क) सार्वजनिक वस्तूंची वैशिष्ट्ये
- ड) ऊर्ध्व आणि क्षितीज समांतर असमतोल
- इ) सार्वजनिक गुंतवणुकीचे निकष
- फ) भारतातील राजकोषीय सुधारणा

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) करमहसुलाचे विविध स्रोत स्पष्ट करा.
- ब) संतुलित अंदाजपत्रकाच्या समर्थनार्थ आणि विरुद्ध युक्तिवाद स्पष्ट करा.
- क) अंदाजपत्रकीय तुटीच्या परिणामांचे विश्लेषण करा.
- ड) कर आकारणीची तत्वे स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7945

[5809]-SODL-103

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

**EC 1003 : International Trade & International Finance
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Answer the following questions in 30 words. (Any Five)

[10]

- a) State the assumptions of a free trade policy.
- b) What are the two categories of international transactions?
- c) State two example of the non-tariff barriers
- d) What is product differentiation?
- e) What are economic transactions?
- f) Define net barter terms of trade.
- g) When was the first empirical test of Ricardian theory of comparative advantage conducted?

Q2) Write the answer of the following questions in 100 words. (Any Four) **[20]**

- a) State the criticism of Leontief paradox.
- b) Differentiate between a spot market and forward market.
- c) What are the economic effects of tariffs?
- d) State the important arguments in favour of trade protection.
- e) Why is WTO's dispute settlement procedure significant?
- f) Differentiate between gross and net barter terms of trade.

P.T.O.

Q3) Write short Notes. (Any Four)

[20]

- a) Determinants of FDI.
- b) Causes of exchange rate fluctuations.
- c) Objectives of the IMF
- d) Role of the exchange rate
- e) Anti-dumping.
- f) Law of increasing returns to scale.

Q4) Explain in detail the answer of the following questions in 250 words. (Any Two)

[20]

- a) Trace the history of GATT and compare it with WTO
- b) Describe the different factors affecting movement of foreign capital.
- c) Describe Haberler's opportunity cost theory of trade.
- d) Describe the factors affecting terms of trade.

Total No. of Questions : 4]

P7945

[5809]-SODL-103

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

EC 1003 : International Trade & International Finance

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूल इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 30 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) मुक्त व्यापार धोरणाची गृहीतके सांगा.
- ब) आंतरराष्ट्रीय व्यवहाराच्या दोन प्रकार कोणते आहेत?
- क) आयात शुल्केतर (नॉन-टेरिफ) अडथळ्यांची दोन उदाहरणे सांगा.
- ड) उत्पादन भेद म्हणजे काय?
- इ) आर्थिक व्यवहार म्हणजे काय?
- फ) निव्वळ व्यापारशर्तीची व्याख्या करा.
- य) रीकार्डोच्या तुलनात्मक लाभाच्या सिद्धांताची पहिली प्रायोगिक चाचणी कधी घेण्यात आली?

प्र.2) खालील प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) लिओनतीफच्या विरोधाभासावरील टीका स्पष्ट करा.
- ब) हजर बाजार (स्पॉट मार्केट) आणि वायदा बाजार (फॉरवर्ड मार्केट) मधील फरक करा.
- क) व्यापारशर्तीचे आर्थिक परिणाम काय आहेत?
- ड) व्यापार संरक्षणाच्या बाजूने महत्वाचे युक्तिवाद सांगा.
- इ) WTO ची तंटा निवारण प्रक्रिया (dispute settlement procedure) महत्त्वपूर्ण का आहे?
- फ) व्यापाराच्या एकूण आणि निव्वळ व्यापारशर्तीमधील फरक करा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) परकीय थेट गुंतवणुकीचे निर्धारक घटक
- ब) विनिमय दरातील चढउतारांची कारणे
- क) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची उद्दिष्टे
- ड) विनिमय दराची भूमिका
- इ) अवपुंजन (अँटी-डॉपिंग)
- फ) वाढत्या प्रतीफलाचा नियम

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे 250 शब्दांत सविस्तर सांगा. (कोणत्याही दोन)

[20]

- अ) GATT चा इतिहास स्पष्ट करा आणि त्याची जागतिक व्यापार संघटनेशी (WTO) शी तुलना करा.
- ब) विदेशी भांडवलाच्या स्थानांतरावर परिणाम करणाऱ्या विविध घटकांचे वर्णन करा.
- क) हॅबरलरच्या व्यापार संधी खर्चाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) व्यापार शर्तीवर परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7946

[5809]-SODL-104

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

**EC - 1005 : Rural Economics and Urban Economics
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words (Any Five).

[10]

- a) Define contract agriculture.
- b) Define Cottage Industry?
- c) Explain the rural employment.
- d) What is Urbanization?
- e) What is Semi Urbanization?
- f) State the name of two types of traffic jam.
- g) State the two sectors of Urban Employee.

Q2) Write the answer of the following questions (Any four).

[20]

- a) Explain the problems of rural development.
- b) State the problems of Indian agriculture.
- c) Explain the main causes of Poverty in India.
- d) State the main causes of Urbanization.
- e) State the types of cities.
- f) Explain the sources of Municipality.

P.T.O.

Q3) Write the short Notes (Any Four).

[20]

- a) PURA
- b) NABARD
- c) Seasonal Unemployment
- d) Unemployment
- e) Migration
- f) Density of Population

Q4) Explain in detail the answer of the following questions (Any Two)

[20]

- a) Give the information of non-institutional and Institutional credit in rural credit.
- b) Explain the causes of Unemployment in India.
- c) Write in detail the environmental problems caused by urbanization.
- d) Describe the Urban infrastructure in detail.

Total No. of Questions : 4]

P7946

[5809]-SODL-104

M.A. (Part - I)

ECONOMICS

EC - 1005 : Rural Economics and Urban Economics

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांचे 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) करार शेती म्हणजे काय?
- ब) कुटीर उद्योग म्हणजे काय?
- क) ग्रामीण रोजगार थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) नागरीकरण म्हणजे काय?
- इ) उप शहरीकरण म्हणजे काय?
- फ) रहदारीच्या कोंड्याची दोन प्रकार सांगा.
- य) शहरी कामगार वर्गाची दोन क्षेत्रे सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांचे 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) ग्रामीण विकासातील समस्या स्पष्ट करा.
- ब) भारतातील प्रमुख कृषी समस्या थोडक्यात सांगा.
- क) ग्रामीण भारतातील गरिबीचे प्रमुख कारणे स्पष्ट करा.
- ड) नागरीकरणाची प्रमुख कारणे सांगा.
- इ) शहरांचे प्रकार थोडक्यात लिहा.
- फ) महानगरपालिकेच्या महसुलाचे स्रोत सांगा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) पी यु आर ए
- ब) नाबार्ड
- क) हंगामी बेकारी
- ड) बेरोजगारी
- इ) स्थलांतर
- फ) लोकसंख्या घनता

प्र.4) खालील प्रश्नांचे 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) ग्रामीण पतपुरवठ्यातील बिगर संस्थात्मक आणि संस्थात्मक स्रोतांची माहिती द्या.
- ब) भारतातील बेरोजगारीची कारणे सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- क) नागरीकरणामुळे होणाऱ्या पर्यावरणीय समस्या सविस्तर लिहा.
- ड) नागरी पायाभूत सुविधा सविस्तर मांडा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7947

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-105
S.Y. M.A. (Part - II)
ECONOMICS
EC2001 : Macro Economics Analysis
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 30 words (Any five) :

[10]

- a) What is National income accounting?
- b) Define the Inflation.
- c) What do you mean by Cash Reserve Ratio (C.R.R.)?
- d) Define the National Income.
- e) State the any two names of classical economists.
- f) What is money?
- g) Mention the two important implications of IS curve.

Q2) Write the answer of the following questions in 100 words (Any four) : **[20]**

- a) What is classical economic theory?
- b) State the various concepts of National Income.
- c) What are the two main flows in an economy?
- d) What is liquidity trap?
- e) Describe the concepts of precautionary motive demand for money.
- f) What are the narrow and broad concepts of money supply.

P.T.O.

Q3) Write a short notes (Any four) :

[20]

- a) Social Accounting.
- b) Control of money supply.
- c) Stagflation.
- d) Speculative motive demand for money.
- e) High-powered money.
- f) Closed economy.

Q4) Explain in detail the answer of the following questions in 250 words (Any two) :
[20]

- a) Explain in detail the two sectoral circular flow of National Income.
- b) Explain the main features of Keynesian approach.
- c) Explain the quantity theory of demand for money.
- d) Define money and Explain the functions of money.

Total No. of Questions : 4]

P7947

[5809]-SODL-105

S.Y. M.A. (Part - II)

ECONOMICS

EC2001 : Macro Economics Analysis

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
-

प्रश्न 1) खालील प्रश्नांची 30 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही पाच) :

[10]

- अ) राष्ट्रीय उत्पन्न लेखाकंन म्हणजे काय?
- ब) भाववादीची व्याख्या द्या.
- क) तुमच्या मते रोख राखीव प्रमाण (Cash Reserve Ration) म्हणजे काय?
- ड) राष्ट्रीय उत्पन्नाची व्याख्या करा.
- इ) कोणत्याही दोन सनातनवादी अर्थशास्त्रज्ञांची नावे सांगा.
- फ) पैसा म्हणजे काय?
- य) IS वक्राच्या दोन महत्वाच्या परिणामांचा उल्लेख करा.

प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- अ) सनातनवादी आर्थिक सिद्धांत म्हणजे काय?
- ब) राष्ट्रीय उत्पन्नांच्या विविध संकल्पना सांगा.
- क) अर्थव्यवस्थेतील दोन मुख्य प्रवाह कोणते आहेत.
- ड) रोखता सापळा म्हणजे काय?
- इ) पैशाच्या खबरदारी मागणी हेतुचे वर्णन करा.
- फ) पैशाच्या संकुचित व विस्तृत पूर्वठा संकल्पना म्हणजे काय?

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) सामाजिक लेखांकन
- ब) पैसा पुरवठा नियंत्रण
- क) कुंठितवस्था (stagflation)
- ड) पैशाच्या मागणीचा सट्टेबाजीचा हेतू
- इ) उच्च शक्ती पैसा
- फ) बंदीस्थ अर्थव्यवस्था

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची 250 शब्दांत उत्तरे स्पष्ट करा :

[20]

- अ) राष्ट्रीय उत्पन्नाचा दोन आर्थिक स्तरीय चक्राकार प्रवाह सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) केन्स यांच्या दृष्टीकोनाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) पैशाच्या मागणीचा चलनसंख्यामान सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) पैशाची व्याख्या करा व पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7948

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-106
M.A. (Part-II)
ECONOMICS
EC - 2002 : Growth and Development
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words. (Any Five) **[10]**

- a) What is Industrialization?
- b) Define the Sustainable development.
- c) When was the WTO established?
- d) Define Poverty.
- e) What is Migration?
- f) Write the concept of Economic Growth.
- g) Write any two features of economic growth.

Q2) Write the answer of following questions. (Any Four) **[20]**

- a) Describe the importance of capital formation in economic development.
- b) Explain the role of Small scale industries in economic development.
- c) Explain the role of agriculture in Economic development.
- d) Explain the determinants of rural development.
- e) Explain the indicators of Economic growth.
- f) Write the indicators of Human Capital.

P.T.O.

Q3) Write short notes. (Any Four)

[20]

- a) Effects of climate change on Agriculture sector.
- b) Internal sources of Capital formation.
- c) Types of Poverty.
- d) Types of Unemployment.
- e) Importance of Service sector in Economic development.
- f) Importance of Technology in Economic development.

Q4) Explain in detail the answer of following questions. (Any Two)

[20]

- a) Explain in detail the importance of Industrialization.
- b) Explain in detail the big Push theory of Rozenstin Rodan.
- c) Explain in detail the fundamental features of developing economy.
- d) Explain the causes of Unemployment.

Total No. of Questions : 4]

P7948

[5809]-SODL-106

M.A. (Part-II)

ECONOMICS

EC - 2002 : Growth and Development

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) औद्योगिकीकरण म्हणजे काय?
- ब) शाश्वत विकासाची व्याख्या द्या.
- क) जागतिक व्यापार संघटनेची स्थापना कधी झाली?
- ड) दारिद्र्याची व्याख्या द्या.
- इ) स्थलांतर म्हणजे काय?
- फ) आर्थिक वृद्धीची संकल्पना लिहा.
- य) आर्थिक वृद्धीची दोन वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) भांडवल निर्मितीचे आर्थिक विकासातील महत्त्व विशद करा.
- ब) लघु उद्योगांची आर्थिक विकासातील भूमिका स्पष्ट करा.
- क) आर्थिक विकासात कृषी क्षेत्राची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) ग्रामीण विकासातील प्रमुख निर्धारक घटक लिहा.
- इ) आर्थिक वृद्धीचे निर्देशक सांगा.
- फ) मानवी भांडवलाचे निर्देशक लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) हवामान बदलाचे कृषी क्षेत्रावरील परिणाम.
- ब) भांडवल निर्मितीचे अंतर्गत स्रोत.
- क) दारिद्र्याचे प्रकार.
- ड) बेकारीचे प्रकार.
- इ) सेवा क्षेत्राचे अर्थव्यवस्थेतील महत्त्व.
- फ) आर्थिक विकासात तंत्रज्ञानाचे महत्त्व.

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) औद्योगिकीकरणाची गरज सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) रोजेस्टीन रोडान यांचा प्रबळ चालना सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) विकसनशील अर्थव्यवस्थेची मूलभूत वैशिष्ट्ये लिहा.
- ड) बेरोजगारीची कारणे सविस्तर स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7949

[5809]-SODL-107

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

**EC- 2003 : Research Methodology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words (Any five):

[10]

- a) Define Research.
- b) What is Research Problem?
- c) State the meaning of Research design.
- d) What are the sources of data collection?
- e) Define Hypothesis.
- f) State any two objectives of Report writing.
- g) Define Central tendency.

Q2) Write the answer of following questions (Any four):

[20]

- a) State the types of Research design.
- b) Explain the importance of Data collection.
- c) State the feature of Hypothesis.
- d) Explain the steps of research report writing.
- e) Describe the merits of Interview technique.
- f) What are the objectives of Research report?

P.T.O.

Q3) Write short Notes (Any four):

[20]

- a) Scope and Nature of research.
- b) Need of Review of literature.
- c) Primary Data collection.
- d) Descriptive research.
- e) Use of computer in Data analysis.
- f) Social science research.

Q4) Explain in detail the answer of following questions (Any two):

[20]

- a) Explain in detail the importance of Research.
- b) Describe the types of Research design.
- c) Explain the procedure of Hypothesis testing.
- d) What is sampling? State the types of sampling.

Total No. of Questions : 4]

P7949

[5809]-SODL-107

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

EC- 2003 : Research Methodology

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.
-

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) संशोधनाची व्याख्या द्या.
- ब) संशोधन समस्या म्हणजे काय?
- क) संशोधन आराखड्याचा अर्थ सांगा.
- ड) तथ्य संकलनाचे स्रोत कोणते आहेत?
- इ) गृहीतकृत्याची व्याख्या द्या.
- फ) संशोधन अहवालाची कोणतीही दोन उद्दिष्टे सांगा.
- य) केंद्रीय प्रवृत्तीची व्याख्या द्या.

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) संशोधन आराखड्याचे प्रकार सांगा.
- ब) तथ्य संकलनाचे महत्व स्पष्ट करा.
- क) गृहीतकृत्याची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) संशोधन अहवाल लेखनाचे टप्पे स्पष्ट करा.
- इ) मुलाखत तंत्राचे फायदे विशद करा.
- फ) संशोधन अहवालाची उद्दिष्टे कोणती आहेत?

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) संशोधनाची व्याप्ती आणि स्वरूप
- ब) संशोधन साहित्याचा आढावा – गरज
- क) प्राथमिक तथ्य संकलन
- ड) वर्णनात्मक संशोधन
- इ) तथ्य विश्लेषणातील संगणकाचा उपयोग
- फ) सामाजिक शास्त्र संशोधन

प्र.4) खालील प्रश्नांची उत्तरे सविस्तरपणे स्पष्ट करा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) संशोधनाचे महत्त्व सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) संशोधन आराखड्याचे प्रकार विशद करा.
- क) गृहीतकृत्याची पडताळणीची प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ड) नमुना निवड म्हणजे काय? नमुना निवडीचे प्रकार सांगा.

ॐ ॐ ॐ

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7950

[5809]-SODL-108

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

**EC - 2004 : Demography and Economics of Environment
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following questions in 20 words (Any Five).

[10]

- a) Comment on Ozone layer depletion.
- b) What is environmental tax?
- c) What is Census?
- d) Explain the scope of demography.
- e) What is Crude mortality rate?
- f) What is Population Policy?
- g) Define Environmental Economics.

Q2) Write the answer of following questions (Any four).

[20]

- a) Explain the Conventional Energy sources.
- b) Paris Treaty and India-Comment.
- c) Explain the Malthusian demographic theory.
- d) Suggest the measures on Mortality.
- e) Explain the factors affecting Population.
- f) Comment on Indian Population Policy.

P.T.O.

Q3) Write the short Notes (Any Four).

[20]

- a) Sample Survey.
- b) Explain the difference between Malthuism&Neo Malthism.
- c) What is Mortality?
- d) Comment on India's Population policy 2000.
- e) Environmental Economics.
- f) Ocean pollution

Q4) Explain in detail the answer of following questions (Any Two)

[20]

- a) Explain in detail the reasons of population growth in India.
- b) Explain in detail the influencing factors of mortality.
- c) Explain in detail the influencing factors of sex ratio.
- d) What is water pollution? Explain the remedies to control the water pollution.

Total No. of Questions : 4]

P7950

[5809]-SODL-108

M.A. (Part - II)

ECONOMICS

EC - 2004 : Demography and Economics of Environment
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील प्रश्नांची 20 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) ओझोनचा व्हास याबद्दल माहिती द्या.
- ब) पर्यावरणीय कर म्हणजे काय?
- क) जनगणना म्हणजे काय?
- ड) लोकसंख्या शास्त्राची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- इ) ढोबळ मृत्युदर म्हणजे काय?
- फ) लोकसंख्या विषयक धोरण म्हणजे काय?
- य) पर्यावरणीय अर्थशास्त्राची व्याख्या सांगा.

प्र.2) खालील प्रश्नांची 100 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) पारंपारिक ऊर्जा साधने स्पष्ट करा.
- ब) पॅरिस करार आणि भारत यावर भाष्य करा.
- क) माल्थसचा लोकसंख्या सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) मर्त्यांतेवर उपाययोजना सुचवा.
- इ) लोकसंख्येवर परिणाम करणारे सामाजिक घटक स्पष्ट करा.
- फ) भारतीय लोकसंख्या धोरणाची माहिती द्या.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) नमुना सर्वेक्षण.
- ब) माल्थसवाद आणि नव माल्थसवाद यामधील फरक स्पष्ट करा.
- क) मर्त्यता म्हणजे काय?
- ड) भारताचे 2000 सालचे लोकसंख्या धोरण यावर भाष्य करा.
- इ) पर्यावरणीय अर्थशास्त्र.
- फ) सागरी प्रदूषण.

प्र.4) खालील प्रश्नांची 200 शब्दात उत्तरे लिहा. (कोणतेही दोन)

[20]

- अ) भारतात लोकसंख्या वाढीची कारणे सविस्तरपणे लिहा.
- ब) मर्त्यातेवर् परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) लिंग गुणोत्तरावर परिणाम करणारे घटक सविस्तर स्पष्ट करा.
- ड) जल प्रदूषणाचा अर्थ सांगून जलप्रदूषण रोखण्याचे उपाय सविस्तर लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7951

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-111

F.Y. M.A.

EDUCATION

**MAE-101 : Basics of Education and Psychology of Learner &
Learning
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for 2 marks question is about 30 to 50.*
- 4) *Word limit for 5 marks question is about 120 to 150.*
- 5) *Word limit for 10 marks question is about 250 to 300.*

Q1) Attempt any five of the following :

[10]

- a) What do you mean by Education?
- b) What do you mean by Comparative Psychology?
- c) What are the limitations of Experimental method?
- d) What are the types of socialization?
- e) What is the difference between formal and non formal Education?
- f) What is the meaning of creativity?
- g) What are the main principles of Gestalt theory?

Q2) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Explain various elements of communication.
- b) Explain the nature and scope of philosophy.
- c) What is socialization? Explain the need of socialization of a child.
- d) Write a note on Brain Based learning.
- e) Explain the difference between growth and development.
- f) Explain the importance of stress reduction model.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following :

[20]

- a) Explain Gardner's Multiple Intelligence Theory.
- b) Explain the steps of concept Attainment model.
- c) Explain the limitations of case - study method with examples.
- d) Explain the role of Education in social change with examples.
- e) Explain the steps of Instructional Design system.
- f) Explain the contribution of philosophy in Education with examples.

Q4) Attempt any two of the following :

[20]

- a) Explain 'Gagne's Learning theory with examples.
- b) 'Mass media plays an important role in Education'. Discuss the statement with examples.
- c) What is 'Constructivism'? As a teacher, how will you use the same for effective teaching - learning?
- d) Explain the social and cultural factors affecting Education with suitable examples.

Total No. of Questions : 4]

P7951

[5809]-SODL-111

F.Y. M.A.

EDUCATION

MAE-101 : Basics of Education and Psychology of Learner & Learning

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 30 ते 50 शब्द.
 - 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
 - 5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 ते 300 शब्द.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

[10]

- अ) शिक्षण म्हणजे काय?
- ब) तुलनात्मक मानसशास्त्र म्हणजे काय?
- क) प्रायोगिक पद्धतीच्या मर्यादा कोणत्या आहेत?
- ड) सामाजिकरणाचे प्रकार कोणते?
- इ) औपचारिक आणि अनौपचारिक शिक्षणात काय फरक आहे?
- फ) 'सर्जनशीलता' याचा अर्थ काय?
- य) समष्टिवादी (गेस्टॉल्ट) उपपत्तीची प्रमुख तत्त्वे कोणती?

प्रश्न 2) खालील कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

[20]

- अ) संप्रेषणाचे विविध घटक स्पष्ट करा.
- ब) तत्वज्ञानाचे स्वरूप आणि व्याप्ती स्पष्ट करा.
- क) समाजीकरण म्हणजे काय? बालकाच्या सामाजिकरणाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

- ड) मेंदू आधारित शिक्षणावर टीप लिहा.
- इ) वाढ आणि विकास यातील फरक स्पष्ट करा.
- फ) तणाव कपातीकरण प्रतिमानाचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

[20]

- अ) गार्डनरची बहुविध बुद्धिमत्ता उपपत्ती स्पष्ट करा.
- ब) संकल्पना प्राप्ती प्रतिमानाच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- क) व्यक्तिअभ्यास पद्धतीच्या मर्यादा सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ड) सामाजिक बदलात शिक्षणाची भूमिका सोदाहरण स्पष्ट करा.
- इ) अनुदेशन प्रणाली पद्धतीच्या पायऱ्या स्पष्ट करा.
- फ) तत्त्वज्ञानाचे शिक्षणातील योगदान सोदाहरण स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

[20]

- अ) श्यानेची अध्ययन उपपत्ती उदाहरणासहित स्पष्ट करा.
- ब) “समूहसंपर्क माध्यमे शिक्षणात महत्त्वाची भूमिका बजावतात” – विधान उदाहरणासहित चर्चा करा.
- क) ज्ञानरचनावाद म्हणजे काय? शिक्षक म्हणून तुम्ही याचा परिणामकारक अध्ययन अध्यापनासाठी कसा वापर कराल?
- ड) शिक्षणावर परिणामकरणारे सामाजिक आणि सांस्कृतिक घटक योग्य उदाहरणासहित स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7952

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-112

M.A. (Part - I)

EDUCATION

**MAE - 102 : Philosophy of Education and Sociology of Education
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Attempt all questions is compulsory.*
- 2) *Right side numbers indicates marks.*
- 3) *Word limit for 2 marks questions 30 to 50 words.*
- 4) *Word limit for 5 marks questions is 130 to 150 words.*
- 5) *Word limit for 10 marks questions is 250 to 300 words.*

Q1) Solve any five questions.

[10]

- a) Write the definition of philosophy and explain its meaning.
- b) What is Educational philosophy as per Mahatma Gandhiji.
- c) Write any two objectives of education as per Naturalism.
- d) What is Global citizenship of Education.
- e) What any two points belongs to importance of Family in Social Education.
- f) What is International understanding.
- g) Write any two negative impact of Globalization.

Q2) Solve any four questions.

[20]

- a) Explain the importance of philosophy in daily life.
- b) Discuss the scope of philosophy with suitable example.
- c) Write the Aim of Vedic philosophy.
- d) Usefulness of Buddhism.
- e) Write the practical values of idealism.
- f) Give the educational contribution of Jhon Dewey.

P.T.O.

Q3) Solve any four questions.

[20]

- a) Describe the co-relation in education and sociology international level.
- b) How the social mobility increases due to education.
- c) Importance of multicultural Education.
- d) Explain the agencies of social change.
- e) How social changes will take place due to education.
- f) Give the effect of terrorism in world development.

Q4) Solve any two questions.

[20]

- a) Explain the different type of values with suitable example.
- b) Explain the Global education citizenship. Write its importance of Global education system.
- c) Illustrate the importance of Islam education help of following points.
 - i) Teachers Role
 - ii) Students Role
- d) Illustrate the educational importance of Marxism with the following points.
 - i) Knowledge concept
 - ii) Teacher student relation

Total No. of Questions : 4]

P7952

[5809]-SODL-112

M.A. (Part - I)

EDUCATION

MAE - 102 : Philosophy of Education and Sociology of Education
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) दोन गुण प्रश्नासाठी शब्द मर्यादा 30 ते 50 शब्द आहे.
 - 4) पाच गुण प्रश्नासाठी शब्द मर्यादा 130 ते 150 शब्द आहे.
 - 5) दहा गुण प्रश्नासाठी शब्द मर्यादा 250 ते 300 शब्द आहे.

प्र.1) खालील प्रश्न सोडवा : (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) तत्वज्ञानाची व्याख्या देऊन अर्थ स्पष्ट करा.
- ब) महात्मा गांधीजी यांच्या दृष्टिकोनातून शैक्षणिक तत्वज्ञानाचा अर्थ स्पष्ट करा.
- क) निसर्गवादानुसार तत्वज्ञानाची कोणतेही दोन ध्येय लिहा.
- ड) जागतिक नागरिकत्वाचे शिक्षण म्हणजे काय?
- इ) सामाजिक शिक्षणामध्ये कुटुंबाचे महत्त्व स्पष्ट करणारे कोणतेही दोन मुद्दे लिहा.
- फ) आंतरराष्ट्रीय सामंजस्य म्हणजे काय?
- य) जागतिकीकरणाचे दोन दुष्परिणाम लिहा.

प्र.2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- अ) तत्वज्ञानाचे दैनंदिन जीवनातील महत्त्व स्पष्ट करा.
- ब) तत्वज्ञानाची व्याप्ती सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) वेदिक तत्वज्ञानाची ध्येय सांगा.
- ड) बुद्ध तत्वज्ञानाची व्यवहारिक उपयुक्तता.
- इ) आदर्शवादाची वास्तवदर्शी मूल्ये सांगा.
- फ) जॉन ड्यूई यांचे शैक्षणिक योगदान लिहा.

प्र.3) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

[20]

- अ) समाजशास्त्र आणि शिक्षण यातील आंतरराष्ट्रीय संबंध स्पष्ट करा.
- ब) शिक्षणामुळे सामाजिक गतीशिलता कशाप्रकारे वाढते.
- क) बहुसांस्कृतिक शिक्षणाची आवश्यकता लिहा.
- ड) सामाजिक परिवर्तनाच्या कार्यवाहिन्या सांगा.
- इ) शिक्षणामुळे सामाजिक बदल कशा प्रकारे घडतात.
- फ) जागतिक विकासावर दहशतवादाचा होणारा परिणाम.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

- अ) मूल्याचे विविध प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ब) जागतिक नागरीकता शिक्षणाची संकल्पना म्हणजे काय? त्याचे आधुनिक शिक्षण व्यवस्थेतील महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) खालील मुद्यांच्या आधारे इस्लाम शिक्षणांचे महत्त्व स्पष्ट करा.
 - i) शिक्षकाची भूमिका
 - ii) विद्यार्थी भूमिका
- ड) मार्क्सवादाचे शैक्षणिक महत्त्व खालील मुद्यांच्या आधारे स्पष्ट करा.
 - i) ज्ञान संकल्पना
 - ii) शिक्षक-विद्यार्थी संबंध

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7953

[5809]-SODL-113

**M.A. - I
EDUCATION**

**MAE - 103 : Indian Education Policy and Systems and Research
Methodology in Education
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for answer of questions of 2 marks is about 30 to 50.*
- 4) *Word limit for answer of 5 marks questions 120 to 150.*
- 5) *Word limit for answer of 10 marks questions is about 250 to 300.*

Q1) Attempt any five (5) of the following:

[10]

- a) Write the information about SSA (Sarv Shiksha Abhiyan).
- b) What do you mean by Inclusive Education?
- c) What are the objectives of 'Basic Education'?
- d) What do you mean by 'Hypothesis'?
- e) What is standardization of tools of Research?
- f) Write limitations of observation technique.
- g) Write types of Research variables.

Q2) Attempt any four (4) of the following:

[20]

- a) Illustrate the efforts by Missionaries about Education in India.
- b) Explain the benefits of 'Saransh' portal.
- c) Write about progress of women education in pre-independence period.
- d) Explain the types of interview technique.
- e) Write about merits of quantitative Research.
- f) Explain the measures of central tendency.

P.T.O.

Q3) Attempt any four (4) of the following

[20]

- a) Explain the objectives of (RUSA) Rashtriya Uchchar Shiksha Abhiyan.
- b) Explain the features of Kothari Commission.
- c) Explain the nature of Vardha Education Scheme.
- d) What is correlation? Explain the types of Correlation.
- e) Explain the limitations of Interview technique.
- f) Explain the sources of Research Problems.

Q4) Attempt any two (2) of the following:

[20]

- a) Explain 'Radhakrishnan Commission' with respect to following points.
 - i) Recommendations about admissions
 - ii) Effect on Indian Education System
- b) Write in detail about 'Swayam' and 'Udaan'.
- c) Explain the benefits and limitations of questionnaire technique.
- d) What is meant by 'variability'? Explain about measures of variability.

Total No. of Questions : 4]

P7953

[5809]-SODL-113

M.A. - I

EDUCATION

MAE - 103 : Indian Education Policy and Systems and Research

Methodology in Education

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) 2 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठीची शब्दमर्यादा 30 ते 50 आहे.
 - 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठीची शब्दमर्यादा 120 ते 150 आहे.
 - 5) 10 गुणांच्या प्रश्नांच्या उत्तरासाठीची शब्दमर्यादा 250 ते 300 आहे.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही 5 प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) सर्व शिक्षा अभियान याविषयी माहिती लिहा.
- ब) सर्व समावेशित शिक्षण म्हणजे काय?
- क) मूलोदयोगी शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- ड) परिकल्पना म्हणजे काय?
- इ) संशोधन साधनांचे प्रमाणीकरण म्हणजे काय?
- फ) निरीक्षण तंत्राच्या मर्यादा लिहा.
- य) संशोधन चलांचे प्रकार लिहा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार (4) प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) भारतातील मिशनरींचे शिक्षणासाठीचे प्रयत्न विशद करा.
- ब) 'सारांश' या पोर्टलचे फायदे स्पष्ट करा.
- क) स्वातंत्र्यपूर्व काळातील स्त्री शिक्षणाच्या प्रगतीची माहिती लिहा.
- ड) मुलाखत तंत्राचे प्रकार स्पष्ट करा.
- इ) संख्यात्मक संशोधनाचे फायदे लिहा.
- फ) केंद्रिय प्रवृत्तीची परिमाणे स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार (4) प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) राष्ट्रीय उच्चतर शिक्षा अभियानाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- ब) कोठारी आयोगाची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- क) वर्धा शिक्षण योजनेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) सहसंबंध म्हणजे काय? सहसंबंधांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- इ) मुलाखत तंत्राच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
- फ) संशोधन समस्येचे स्रोत स्पष्ट करा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन (2) प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) 'राधाकृष्णन आयोग' याबद्दल खालील मुद्द्यांच्या आधारे स्पष्टीकरण लिहा.
 - i) प्रवेशाबाबतच्या शिफारसी
 - ii) भारतीय शिक्षण प्रणालीवरील परिणाम
- ब) 'स्वयम' आणि 'उडान' याबद्दल सविस्तर माहिती लिहा.
- क) प्रश्नावली या साधनाचे फायदे व मर्यादा स्पष्ट करा.
- ड) विचलनशीलता म्हणजे काय? विचलनशीलतेची परिमाणे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7954

[5809]-SODL-114

M.A. - I

**MAE - 104 : INCLUSIVE EDUCATION & LIFE LONG
LEARNING AND NGO
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Word limit for 2 marks questions is 30 to 50.*
- 3) *Word limit for 5 marks questions is 120 to 150.*
- 4) *Word limit for 10 marks questions is 250 to 300.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[5×2=10]

- a) Write meaning of Inclusive Education.
- b) How does lifelong learning contribute to personal fulfilment?
- c) What is autism?
- d) What is co-operative learning?
- e) Write any two characteristics of inclusive teacher.
- f) What is adult education system?
- g) What is learning disability?

Q2) Attempt any four out of six from following

[4×5=20]

- a) Write types of learning disabilities.
- b) Explain need and importance of Inclusive Education.
- c) Explain concept of Buddy system.
- d) Write four pillars for individual development according to Delor's report.
- e) What are the main functions of the Directorate of Adult education?
- f) Write short note on 'Bharat Gyan Vigyan Jatha'.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from following

[4×5=20]

- a) What is hearing impairment? Write it's classification.
- b) Explain scope of Inclusive Education.
- c) Explain principles of Team Teaching.
- d) How is life long learning associated with lifelong learning?
- e) Make list of infrastructural facilities required in inclusive school.
- f) Write points for life long and continuous education mentioned in eleventh five year plan.

Q4) Attempt any two out of four from following

[2×10=20]

- a) Explain teaching strategies for special need children.
- b) Explain types of learning disabilities and reasons of learning disabilities.
- c) Write about assistive technology useful for Inclusive school.
- d) 'In knowledge based society lifelong learning is an imperative necessity for the workforce' Explain.

Total No. of Questions : 4]

P7954

[5809]-SODL-114

M.A. - I

**MAE - 104 : INCLUSIVE EDUCATION & LIFE LONG
LEARNING AND NGO
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
 - 2) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी 30 ते 50 शब्दमर्यादा आहे.
 - 3) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी 120 ते 150 शब्दमर्यादा आहे.
 - 4) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी 250 ते 300 शब्दमर्यादा आहे.

प्र.1) खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) समावेशक शिक्षणाचा अर्थ लिहा.
- ब) आजीवन शिक्षण वैयक्तिक परिपूर्णतेत कसे योगदान देते?
- क) स्वमग्नता म्हणजे काय?
- ड) सहकार्यात्मक अध्ययन म्हणजे काय?
- इ) समावेशक शिक्षकाची कोणतीही दोन गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) प्रौढ शिक्षण प्रणाली म्हणजे काय?
- य) अध्ययन अक्षमता म्हणजे काय?

प्र.2) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) अध्ययन अक्षमतेचे प्रकार कोणते?
- ब) समावेशक शिक्षणाची गरज व महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) मित्र प्रणाली अध्ययनाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) डेलर्स अहवालानुसार वैयक्तिक विकास मजबूत करण्यासाठी दिलेले चार स्तंभ लिहा.
- इ) प्रौढ शिक्षण संचालनालयाची मुख्य कार्ये कोणती?
- फ) 'भारत ज्ञान विज्ञान जथा' टिप लिहा.

प्र.3) खालील प्रश्नांची थोडक्यात उत्तरे लिहा. (कोणतेही चार)

[20]

- अ) कर्णबधिरता म्हणजे काय? त्याचे वर्गीकरण लिहा.
- ब) समावेशक शिक्षणाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- क) सांघिक अध्यापनाची तत्वे स्पष्ट करा.
- ड) आजीवन शिक्षण आयुष्यभराच्या कमाईशी कसे संबंधित आहे?
- इ) समावेशक शाळेत आवश्यक असलेल्या भौतिक सुविधांची यादी लिहा.
- फ) अकराव्या पंचवार्षिक योजनेनुसार निश्चित केलेले आजीवन व सतत शिक्षणासाठीचे मुद्दे लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) विशेष गरजा असलेल्या बालकांसाठीच्या अध्यापन कार्यनिती स्पष्ट करा.
- ब) अध्ययन अक्षमतेचे प्रकार लिहा व त्याची कारणे स्पष्ट करा.
- क) समावेशक शाळेत सहाय्यभूत ठरणाऱ्या विविध तंत्रज्ञान साधनांची माहिती लिहा.
- ड) 'ज्ञानावर आधारित समाजात आजीवन शिक्षा ही एक अत्यावश्यक गरज आहे' स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7955

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-115

Second Year M.A.

EDUCATION

**MAE-201 : Development of Higher Education in India and
Professional Development of Teachers
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*
- 3) *Word limit for question of 2 marks is about 30 to 50.*
- 4) *Word limit for question of 5 marks is about 130 to 150.*
- 5) *Word limit for question of 10 marks is about 250 to 300.*

Q1) Solve the following questions (Any - 5) :

[10]

- a) Write the objectives of Higher Education.
- b) Write information about National Education Policy (1986).
- c) Write about challenges in Higher Education in India.
- d) Write down the typical responsibilities of a teacher.
- e) Write about teacher performance appraisal system.
- f) Explain the main aspects of Teacher professionalism.
- g) Explain the importance of Student Centered Education.

Q2) Answer the following questions (Any four) :

[20]

- a) Explain Ashram/Gurukul System during ancient India.
- b) Write the major recommendations of the university education commission (1948-49).
- c) Explain the tools and techniques of evaluation.
- d) Explain the components of professional code of ethics.
- e) Write in detail the characteristics of Summative assessment.
- f) What is Collaborative Research? Write challenges in Collaborative Research in India.

P.T.O.

Q3) Answer the following questions (Any four) :

[20]

- a) Write the role of open and distance education.
- b) Explain the reform in higher education with suitable example.
- c) Write 5 models of teacher - centered professional development - Mary - bern.
- d) Explain the techniques of in-Service teacher education program.
- e) Write the importance of student centered learning in your own words.
- f) Explain the main characteristics of 'SWAYAM'.

Q4) Answer the following questions (Any two) :

[20]

- a) Explain in detail, How Higher education has developed in India.
- b) Explain the problems of contemporary Indian Society and Suggest a solution plan to overcome them.
- c) What is professional development? Explain in detail the characteristics of professional development.
- d) What is summative assessment? Write the advantage and disadvantages of summative assessment.

Total No. of Questions : 4]

P7955

[5809]-SODL-115
Second Year M.A.
EDUCATION (शिक्षणशास्त्र)

MAE-201 : भारतातील उच्च शिक्षणाचा विकास आणि शिक्षकांचा व्यावसायिक विकास
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) 2 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 30 ते 50 शब्द.
 - 4) 5 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 130 ते 150 शब्द.
 - 5) 10 गुणांच्या प्रश्नांसाठी शब्दमर्यादा 250 ते 300 शब्द.

-
- प्रश्न 1) खालील प्रश्न सोडवा (कोणतेही पाच) : [10]
- अ) उच्च शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
 - ब) राष्ट्रीय शैक्षणिक धोरण (1986) माहिती लिहा.
 - क) भारतातील उच्च शिक्षणातील आव्हाने लिहा.
 - ड) शिक्षकांच्या ठराविक जबाबदाऱ्या लिहा.
 - इ) शिक्षक कामगिरी मूल्यांकन प्रणाली लिहा.
 - फ) शिक्षक व्यावसायिकतेचे मुख्य पैलू स्पष्ट करा.
 - य) 'विद्यार्थी केंद्रित शिक्षण' महत्त्व स्पष्ट करा.

- प्रश्न 2) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- अ) प्राचीन काळातील भारतातील आश्रम / गुरुकुल पद्धती स्पष्ट करा.
 - ब) विद्यापीठ शिक्षण आयोगाच्या (1948-49) प्रमुख शिफारशी लिहा.
 - क) मूल्यमापनाची साधने आणि तंत्रे स्पष्ट करा.
 - ड) व्यावसायिक आचारसंहिता कोडचे घटक स्पष्ट करा.

- इ) सारांश मूल्यांकनाची वैशिष्ट्ये सविस्तर लिहा.
फ) सहयोगी संशोधन म्हणजे काय? सहयोगी संशोधनातील भारतातील आव्हाने लिहा.

प्रश्न 3) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- अ) मुक्त व दूरस्थ शिक्षणाची भूमिका लिहा.
ब) उच्च शिक्षणातील सुधारणा सोदाहरण स्पष्ट करा.
क) शिक्षक केंद्रित व्यावसायिक विकासाचे 5 मॉडेल्स मेरी बर्न्स लिहा.
ड) सेवांतर्गत शिक्षक - शिक्षण कार्यक्रमाची तंत्रे स्पष्ट करा.
इ) विद्यार्थी केंद्रित शिक्षणाचे महत्त्व तुमच्या शब्दात लिहा.
फ) स्वयंमची प्रमुख वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- अ) भारतातील उच्च शिक्षणातील विकास कसा झाला तुमच्या शब्दात सविस्तर स्पष्ट करा.
ब) समकालीन भारतीय समाजातील समस्या स्पष्ट करून त्या दूर करण्यासाठी उपाययोजना सूचवा.
क) व्यावसायिक विकास म्हणजे काय? व्यावसायिक विकासाची वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
ड) सारांश मूल्यांकन म्हणजे काय? सारांश मूल्यांकनाचे फायदे व तोटे लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7956

[5809]-SODL-116

M.A. - II

EDUCATION

**MAE - 202 : Internationalization of Higher Education and
Multicultural Education
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any five out of Seven.

[10]

- a) Explain the term internationalisation of Higher Education.
- b) Write any two socio - economic issues of India.
- c) Write any two examples based on educational ICT.
- d) Write any two barrier belongs to language education.
- e) Write any two limitations of online Education.
- f) What is professional development?
- g) Write any two benifits of offline education.

Q2) Attempt any four out of six.

[20]

- a) Write short nate on SWAYAM.
- b) 'Formative assessment' Explain this term.
- c) How language diversity useful to improve educational system.
- d) Write short note on Human Right Issues.
- e) Explain with example liberalization in Education.
- f) Write short note on Pedagogy.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six.

[20]

- a) As a teacher how will you develop social equality in your class.
- b) Write short note on WTO.
- c) Write any bad effects of privatization on educational system.
- d) How language diversity is useful in today's education.
- e) Explain any two innovative trends in today's Educational system.
- f) Why summative assessment is useful in modern education.

Q4) Attempt any two out of four.

[20]

- a) Suggest any five qualitative and quantitative measures to develop Indian education system.
- b) What is multicultural education? How will you inculcate multiculture in your class? Explain with examples.
- c) Why professional development of teacher is required? Suggest any programme for teacher's professional development.
- d) Write features, merits, limitations of ICT based online teaching learning system.

Total No. of Questions : 4]

P7956

[5809]-SODL-116

M.A. - II

EDUCATION

**MAE - 202 : Internationalization of Higher Education and
Multicultural Education
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजव्या बाजूचे अंक हे गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रीका पहावी.

प्र.1) कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) उच्च शिक्षणाचे आंतरराष्ट्रीयकरण ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) कोणत्याही दोन भारतीय समाजाच्या आर्थिक समस्या लिहा.
- क) तंत्रज्ञानावर आधारीत शिक्षणाची कोणतीही दोन उदाहरणे लिहा.
- ड) भाषा शिक्षणातील कोणतेही दोन अडथळे लिहा.
- इ) ऑनलाईन शिक्षण पद्धतीच्या कोणत्याही दोन मर्यादा लिहा.
- फ) व्यवसायिक विकास म्हणजे काय?
- य) ऑफलाईन शिक्षण पद्धतीचे कोणतेही दोन फायदे लिहा.

प्र.2) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) SWAYAM यांवर टिप लिहा.
- ब) सातत्यपूर्ण मूल्यमापन ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) शिक्षण व्यवस्था विकसीत करण्यासाठी विविध भाषेतून शिक्षण कसे उपयुक्त होईल.
- ड) मानवी अधिकाराची आव्हाने लिहा.
- इ) शिक्षणातील उदात्तीकरण उदाहरणासहीत स्पष्ट करा.
- फ) अध्यापन शास्त्र यांवर टिप लिहा.

प्र.3) कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) एक शिक्षक म्हणून सामाजिक समानता तुमच्या वर्गात कशी विकसीत कराल.
- ब) WTO यांवर टिप लिहा.
- क) खाजगीकरणाचे शिक्षण व्यवस्थेवर झालेले दोन अनिष्ट परिणाम लिहा.
- ड) आजच्या शिक्षण प्रणालीत बहुभाषिकता कशी उपयुक्त आहे ते स्पष्ट करा.
- इ) आजच्या शिक्षण प्रणालीतील कोणतेही दोन नाविन्यपूर्ण प्रवाह स्पष्ट करा.
- फ) आजच्या अभावत शिक्षणात सर्वकष मुल्यमापनाची उपयोगीता स्पष्ट करा.

प्र.4) कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) भारतीय शिक्षण प्रणाली विकसीत करण्यासाठी कोणतेही पाच गुणात्मक व पाच संख्यात्मक मार्ग सूचवा.
- ब) बहुसंस्कृतीय शिक्षण म्हणजे काय? हे तुमच्या वर्गात कसे रूजवाल ते उदाहरणासहित स्पष्ट करा.
- क) शिक्षकांचे व्यवसायिक विकसन का आवश्यक असते? या शिक्षकांच्या व्यवसायिक विकसनासाठी कार्यक्रम सूचवा.
- ड) तंत्रज्ञानावर आधारीत अध्ययन, अध्यापन ऑनलाईन पद्धतीची वैशिष्टे, गुण व मर्यादा स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7957

[5809]-SODL-117

M.A. - II

**MAE - 203 : ORGANISATIONAL BEHAVIOUR & GUIDANCE &
COUNSELLING**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Digits showing right side indicates full marks.*

Q1) Attempt any five out of 7:

[10]

- a) Explain the concept organisational Behaviour.
- b) Write any two characteristics of leadership.
- c) Write two examples of mind conflict.
- d) Explain concept guidance.
- e) What is personal guidance?
- f) Explain the term job satisfaction.
- g) Write two features of counselling.

Q2) Attempt any four out of six:

[20]

- a) Explain any five features of self management.
- b) Write short note on Leadership in Education.
- c) Explain how interpersonal relation useful in Education.
- d) Write features of multicultural education.
- e) What is effective communication?
- f) Explain techniques of guidance with examples.

P.T.O.

Q3) Attempt any four from six of the following

[20]

- a) What is Motivation?
- b) How will you describe leadership style?
- c) Write short note on conflict management.
- d) Explain importance of guidance with suitable examples.
- e) What is Maladjusted child.
- f) Explain the term career Guidance.

Q4) Attempt any Two from four the following

[20]

- a) What is transformational leadership? How it is helpful in Educational system.
- b) Explain Role of councellar in school.
- c) What is single group study approach? Why it is useful in Educational system?
- d) Explain difference between guidance & counselling process.

Total No. of Questions : 4]

P7957

[5809]-SODL-117

M.A. - II

MAE - 203 : ORGANISATIONAL BEHAVIOUR & GUIDANCE & COUNSELLING

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजव्या बाजूचे अंक गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) 'संघटनात्मक वर्तन' हि संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) 'नेतृत्व' याची कोणतीही दोन गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- क) मनाचा संघर्ष याचे दोन उदाहरणे लिहा.
- ड) 'मार्गदर्शन' हि संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) 'वैयक्तिक मार्गदर्शन' म्हणजे काय?
- फ) 'रोजगार समाधान' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- य) समुपदेशनाची वैशिष्ट्ये लिहा कोणतेही दोन.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) 'स्व व्यवस्थापन' याचे कोणतेही पाच वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) 'शिक्षणातील नेतृत्व' यावर टिप लिहा.
- क) शिक्षणामध्ये आंतर वैयक्तिक संबंध याची उपयुक्तता स्पष्ट करा.
- ड) बहुसंस्कृती शिक्षणातील वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- इ) 'परिणाम कारक संप्रेषण' म्हणजे काय?
- फ) 'मार्गदर्शनाची तंत्रे' उदाहरण देउन स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) 'प्रेरणा' म्हणजे काय?
- ब) तुम्ही 'नेतृत्व शैलीचे' कसे वर्णन कराल?
- क) 'संघर्ष व्यवस्थापन' यावर टिप लिहा.
- ड) मार्गदर्शनाचे महत्त्व योग्य उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.
- इ) 'अपायकारक मुले' म्हणजे काय?
- फ) 'व्यावसायिक मार्गदर्शन' हि व्याख्या स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) परिवर्तनशील नेतृत्व म्हणजे काय? शिक्षण व्यवस्थेमध्ये याची उपयोगिता स्पष्ट करा.
- ब) शाळेमध्ये समुपदेशक याची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) एकल गट अध्ययन दृष्टीकोन म्हणजे काय? शैक्षणिक प्रक्रियेत या दृष्टीकोनाचे महत्त्व लिहा.
- ड) मार्गदर्शन व समुपदेशन यातील फरक स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7958

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-118

M.A. - II

**MAE - 204 : DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL
MANAGEMENT & ENVIRONMENTAL EDUCATION
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five out of 7.

[10]

- a) Define 'Educational Management'.
- b) Explain the term Formal Education.
- c) Write down the component of nonformal education.
- d) Explain the term global warming.
- e) Define thermal pollution.
- f) List down the silent features of SSA.
- g) Define multidisciplinary nature of environmental studies.

Q2) Write any four from six.

[20]

- a) Explain functions of Educational management.
- b) Write short note on E-Education.
- c) Elaborate the problems of technical Education.
- d) Write concept of virtual classroom & also give its Implications.
- e) Explain Human Responsibilities & rights related to environment protection.
- f) Write note on consumerism & waste products.

P.T.O.

Q3) Solve any four.

[20]

- a) Explain structure of NGO.
- b) Explain use & overuse of surface water & ground water. Give examples faced due to conflicts over water.
- c) Define Air Pollution. Explain causes effects & control measures for air pollution.
- d) What do you mean by Environmental Ethics. Give suitable example.
- e) What is wild life Protection Act.
- f) Write preventive measures to be taken after flood & earthquakes.

Q4) Solve any two.

[20]

- a) Discuss urban problems related to energy.
- b) Define population Explosion. What is family welfare programme.
- c) What is mean by renewable & non renewable sources of energy. How will you use the another source of energy to stop declination of energy sources.
- d) Write causes, effects & control measures of Urban & Industrial solid waste management.

Total No. of Questions : 4]

P7958

[5809]-SODL-118

M.A. - II

**MAE - 204 : DEVELOPMENT OF EDUCATIONAL
MANAGEMENT & ENVIRONMENTAL EDUCATION
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडवणे आवश्यक आहे.
 - 2) उजव्या बाजूला दर्शवलेले अंक गुण आहेत.
 - 3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रत पहावी.

प्र.1) सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) व्याख्या द्या 'शैक्षणिक व्यवस्थापन'.
- ब) औपचारीक शिक्षण संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) अनौपचारीक शिक्षणाचे घटक लिहा.
- ड) 'ग्लोबल वार्मिंग' संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) व्याख्या द्या 'औष्णिक प्रदूषण'.
- फ) 'सर्व शिक्षा अभियान' (SSA) याचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- य) व्याख्या लिहा 'पर्यावरणीय अभ्यासाचे बहुविद्याशाखीय स्वरूप'.

प्र.2) सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) शैक्षणिक व्यवस्थापनाची कार्ये लिहा.
- ब) टिप लिहा - ई-शिक्षण.
- क) तांत्रिक शिक्षणामधील समस्यांवर सविस्तर माहिती घ्या.
- ड) संकल्पना स्पष्ट करा 'अभासी वर्ग खोल्या' आणि त्याचे परिणाम देखील सांगा.
- इ) पर्यावरण संरक्षण संदर्भात मानवी जबाबदाऱ्या व अधिकार यावर सविस्तर माहिती लिहा.
- फ) टिप लिहा उपभोक्ता वाद आणि कचरा उत्पादने.

प्र.3) सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) स्वयंसेवी संस्थांची रचना स्पष्ट करा.
- ब) पृष्ठभाग व भूजल यांचा वापर आणि अतिरेकी वापर स्पष्ट करा. पाण्यासंदर्भातील होणारे संघर्ष योग्य उदाहरण देऊन स्पष्ट करा.
- क) वायू प्रदूषण म्हणजे काय? यासाठी कारणे प्रभाव आणि नियंत्रणाचे उपाय सांगा.
- ड) पर्यावरणीय नैतिकता म्हणजे काय? योग्य उदाहरणासह स्पष्ट करा.
- इ) वन्यजीव संरक्षण अधिनियम म्हणजे काय?
- फ) पूर आणि भूकंप सारख्या नैसर्गिक आपत्ती नंतर घेतल्या जाणाऱ्या उपाय योजनाची माहिती लिहा.

प्र.4) चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) उर्जेसंदर्भातील शहरी समस्यां बाबत चर्चा करा.
- ब) लोकसंख्या उद्रेक व्याख्या लिहा. कुटुंब कल्याण कार्यक्रम म्हणजे काय?
- क) पारंपारीक व अपारंपारीक उर्जा स्रोत म्हणजे काय? उर्जा स्रोतांचा व्हास होण्यापासून थांबवण्यासाठी पर्यायी उपाय योजना कशी कराल?
- ड) शहरी आणि औद्योगिक कचऱ्याचे व्यवस्थापनाची कारणे, परीणाम, आणि घन कचरा व्यवस्थापन यावर टिप्पणी करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7959

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-121

M.A. - I

ENG - 01 : ENGLISH LITERATURE FROM 1550 TO 1798

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All the questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer the following (Any 5) :

[10]

- a) What is a Sonnet?
- b) How does the play Volpone Start?
- c) When did Edward II rule England?
- d) How many sonnets are there in Edmund Spenser's 'Amoretti'?
- e) What was the promise given by Prospero to Ariel in 'The Tempest'?
- f) Which work of John Pryden describes the Great fire of London?
- g) When was Paradise Lost Published?

Q2) Answer the following (Any 4) :

[20]

- a) Why does the speaker of the poem, 'Go, Lovely Rose' compare the beloved to a rose?
- b) What were the factors responsible for the downfall of Edward II?
- c) What are the supernatural elements used in the play, 'The Tempest'?
- d) Write a short note on John Milton's depiction of Hell in 'Paradise Lost'.
- e) What are the allegations the speaker levies against people and institutions in the poem, 'The Lie'?
- f) Briefly describe the treatment of Love in 'The Sunne Rising'.

P.T.O.

Q3) Answer the following (Any 4) :

[20]

- a) What are mock heroic elements? Explain the mock heroic elements used in John Dryden's 'Mac Flecknoe'.
- b) Write a short note on the supernatural machinery employed in the poem, 'The Rape of the Lock'.
- c) What is the central theme of the poem. 'London'?
- d) What were the various kinds of distress people got rid off in the essay, 'The Dream – An Allegory'?
- e) What is dramatic irony? Explain with reference to Ben Jonson's Volpone?
- f) What does Jonathan Swift try to explore about human nature in 'Gulliver's Travels'.

Q4) Answer the following : (Any 2)

[20]

- a) In 'Fashionable Affections' Richard Steele uses irony and satire to point out the hypocrisy and fallacy of contemporary Society. Elaborate.
- b) Discuss Philip Sidney's 'come sleep! Osleep' as a renaissance Love poem.
- c) How does Jonathan swift explore the idea of 'Utopia' in 'Gulliver's Travels'?
- d) Discuss the progression and sequence of events in the five acts of the play, 'The Tempest'.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7960

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-122
M.A. - I
MA ENG 02 : ENGLISH LITERATURE FROM 1798 TO THE
PRESENT
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Answer all questions.*
- 2) Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any 5 out of 7 from the following.

[5×2=10]

- a) List any two characteristics of Coleridge's literary creations.
- b) What is the message of the poem 'England in 1819'?
- c) What is an Ode?
- d) How does Victor Frankenstein die?
- e) What is the central idea of 'Persuasion'?
- f) State the idea of the poem 'Among the Rocks'.
- g) The play 'Rosencrantz and Guildenstern Are Dead' is written by?

Q2) Attempt any 4 out of 6 from the following.

[4×5=20]

- a) Discuss the theme of the poem 'Dejection: An Ode.'
- b) What was the impact of the French revolution on the Romantic movement?
- c) Discuss the institutions Shelley criticizes in his poem 'England 1819'.
- d) How does ambition lead to the ultimate downfall of Victor Frankenstein?
- e) Examine 'England 1819' as a sonnet.
- f) Attempt a detailed character sketch of Captain Fredrick Wentworth.

P.T.O.

Q3) Attempt any 4 out of 6 from the following.

[4×5=20]

- a) Examine 'I envy not in any moods' as an elegiac poem.
- b) Critically evaluate Eliot's poem 'Preludes'.
- c) What are the challenges in communication that Anthony Thwait elucidates in 'Simple Poem'?
- d) Write a short note on the death of Rosencrantz and Guildenstern.
- e) Discuss Jean Rhys's 'Wide Sargasso Sea'.
- f) What are the features of Georgian poetry?

Q4) Attempt any 2 out of 4 from the following.

[2×10=20]

- a) Analyse Wordsworth's poem 'Resolution and Independence' as a Romantic poem.
- b) Attempt a detailed character sketch of Victor Frankenstein.
- c) Discuss the narrative techniques employed by Tom Stoppard in 'Rosencrantz and Guildenstern are Dead'.
- d) Comment on the theme of Art and life in the poem 'Ode on a Grecian Urn'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7961

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-123

F.Y. M.A.

**ENG-03: CONTEMPORARY STUDIES IN ENGLISH
LANGUAGE
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt the following (Any 5) :

[10]

- a) Define content words.
- b) What are performatives and constatives?
- c) Mention four types of sentences.
- d) Who used the term register for the first time and when?
- e) Define the term Syllable.
- f) State the objective of generative linguistics.
- g) Define Morphemes.

Q2) Attempt the following (Any 4) :

[20]

- a) Write a short note on Langue and Parole.
- b) What is the difference between synchronic and diachronic linguistics?
- c) What is a syllabic consonant? Give examples.

P.T.O.

- d) Briefly explain the relevance of lexicography to a language.
- e) What is difference between allomorphs and morphemes.
- f) Differentiate between a simple and complex sentence with the help of suitable examples.

Q3) Attempt the following (Any 4) : **[20]**

- a) What is a syllabic consonant? Give examples.
- b) What is the difference between competence and performance.
- c) Write a short note on bilingualism.
- d) Explain the difference between Homonymy and Hyponymy with suitable examples.
- e) What is a prepositional phrase? State examples.
- f) What is the difference between illocutionary and perlocutionary acts?

Q4) Attempt the following (Any 2) : **[20]**

- a) How pragmatics differs from semantics as a branch of linguistics. Discuss with some examples.
- b) What is a phrase? Explain the different types of phrases with the help of examples.
- c) Explain different types of syllables.
- d) Explain the term register, jargon and slang in detail.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7962

[Total No. of Pages :2

[5809] - SODL - 124

M.A. - I

ENGLISH

**ENG - 04 : Literary Criticism and Theory
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right side indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five out of seven from the following.

[10]

- a) What is a literary canon?
- b) What is Coleridge's formulation of the primary imagination?
- c) What is 'The Well Wrought Urn', by Cleanth Brooks, about?
- d) Define queer theory.
- e) What is the basic assumption of the Reader-Response Theory?
- f) List two significant features of culture.
- g) How has Homi K Bhabha defined post colonialism?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) How does Aristotle make a distinction between the different genres of Art?
- b) State the major ideas expressed in 'Biographia Literaria'.
- c) Write a brief note on the life and works of Samuel Johnson.
- d) What are the essential features of a tragic hero, according to Aristotle?
- e) Write a short note on 'A Vindication of the Rights of Woman' as a feminist treatise.
- f) Why are the plays of Shakespeare considered as 'mirrors of life'?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) What are the functions of the author, according to Foucault?
- b) Write a note on Wolfgang Iser's essay 'Interaction between Text and Reader'.
- c) What are the views of Georg Lukacs on Literary form?
- d) Give a short introduction to 'Reader- Response Theory'.
- e) What is the main topic of discussion in Sontag's essay 'Against Interpretation'?
- f) What is the difference between competence and performance?

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) What according to you are the functions of criticism? Do you agree with Eliot as he talks about the functions of criticism in his essay on 'The Function of Criticism'?
- b) Do you agree that feminism more than a theory should be a political practice? Give reasons for your answers.
- c) Explain the use of 'Paradox' by Cleanth Brooks in ready poems in a critical manner.
- d) What does 'Subalternity' mean? Discuss Gayatri Spivak's notion of subalternity in her discussion on the women of the colonial societies.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7963

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-125

M.A. - II

ENG - 05 : INDIAN WRITING IN ENGLISH

(2019 Pattern) (Compulsory Paper)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All the questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of the following :

[10]

- a) What are the three major ills of the village Kanthapura?
- b) Which social evil does the novel Nectar in a Sieve talk about?
- c) What does the first stanza of the poem Rose of God symbolize?
- d) When did RK Narayan receive the Sahitya Akadami Award and for which literary work?
- e) What did Baby Kochamma studied in New York?
- f) How did Balram Halwai describe his lifestory?
- g) What is the main setting of the play Nagamandala.

Q2) Attempt any four out of the following :

[20]

- a) Describe Moorthy as a follower of Mahatma Gandhi.
- b) Write a brief character sketch of Rukmini.
- c) Attempt the critical appreciation of the poem Freedom To the slave.
- d) Describe the portrayal of the unsympathetic society with reference to the poem, 'The Orphan Girl'.
- e) Discuss the poem Little Flute as an example of heavenly grace.
- f) Write a short note on the major works of RK Narayan.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of the following :

[20]

- a) Attempt a character sketch of Baby Kochamma.
- b) Write a detailed note on the depiction of Indian society in the novel The White Tiger.
- c) Explain the various symbols used in the poem The Garden.
- d) Comment on the central idea of the poem Philosophy written by Nissim Ezekiel.
- e) What does the poem The sunshine cat symbolize?
- f) Comment on the use of folk elements in the play Nagamandala.

Q4) Attempt any two out of the following :

[20]

- a) Discuss Raja Rao's Kanthapura as a postcolonial Novel.
- b) Attempt the critical appreciation of any two poems from the poetry from Derozio to Naidu.
- c) Discuss in detail the various themes of the novel The God of Small Things.
- d) Attempt the critical appreciation of any two poems from the poetry of Dom Moraes to the poetry of Present Day.

x x x

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 2

P7964

[5809]-SODL-126

M.A.-II

ENGLISH

ENG 06 : Cultural Studies

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is post-colonialism?
- b) Where does the term 'Culture' come from and what does it mean?
- c) Define Liberalization.
- d) What are the three ways of defining culture?
- e) What is World Trade Organization?
- f) What do you mean by Marxism?
- g) Why media is the fourth pillar of democracy?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Write a short note on Electric media.
- b) 'Feminism is a part of culture'. Explain.
- c) Briefly explain Gramsci's ideas about intellectual.
- d) Discuss Exploration of Masculinity as a part of cultural studies.
- e) Write briefly on print, capitalism, newspapers and nationalism.
- f) How does Raymond Williams explain culture and society as being connected?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Discuss the contribution of Marxists in the evolution of cultural studies.
- b) Write a note on women empowerment of India.
- c) Which are the significant policies World Trade Organization (WTO) imposed on the nations?
- d) Write a note on the role of media in Democracy.
- e) Analyse Kumkum Sangari and Sudesh Vaid's 'Recasting Women'. An introduction to understand Indian culture from a women's perspective.
- f) Examine Bhalchandra Nemade's 'The Marathi Novel 1950-1975' from a cultural studies perspective.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Discuss the need for a feminist historiography as stated by Kumkum Sangari and Sudesh Vaid.
- b) Discuss the ways in which subalterns are being used as a means to fight the colonial British to manifest the idea of a united India the movie Lagaan.
- c) Do you agree that feminism, more than a theory, should be a political practice?
- d) Do you think Governments of the Developing Nations need to strategize for implementing ICT properly?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7965

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-127

S.Y. M.A.

**ENG-07: INDIAN LITERATURES IN ENGLISH
TRANSLATION
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt the following (Any 5) :

[10]

- a) What according to the characters of the play 'The Vultures', is the source of power?
- b) What is the truth Mary highlights through the poem Mary John Thotaam 'Farewell to the World'?
- c) In the poem 'Man and the God' the dialogue is between whom?
- d) What is the poem 'Daily Wages' about?
- e) Why is translation considered crucial in the age of globalization?
- f) What are the surprising elements in the play 'Tughlaq'?
- g) What does 'Jalakeli' mean?

Q2) Attempt the following (Any 4) :

[20]

- a) How does the story 'Some Poses, Some Snaps' show glimpses from different spheres of Kashmiri life?
- b) Draw a character sketch of Thampa Ibemba.

P.T.O.

- c) Write a short note on Bama's views about the ground reality of Dalits.
- d) Describe the portrayal of women in the novel 'Agnisakshi'.
- e) Comment on the plot of novel 'Karukku'.
- f) Why is the play 'Tughlaq' considered a political allegory?

Q3) Attempt the following (Any 4) : [20]

- a) Write a short note on the problems the poet tries to address in the poem 'Daily Wages'?
- b) Attempt a brief character sketch of Muhammad Bin Tughlaq.
- c) Comment on the title of the story 'The Patch'?
- d) Write a brief note on the present generation and their lifestyle as depicted in the story 'Tune'.
- e) Examine the mystical aspects of the poem 'I wont' come'.
- f) Why is Draupadi called Fire's daughter in the novel 'Agnisakshi'?

Q4) Attempt the following (Any 2) : [20]

- a) Examine the characters and literary devices in the play 'Tughlaq'.
- b) Explain the autobiographical elements in the play 'Karukku'.
- c) Analyse 'Would a Circling Surface Vulture as a religious poem.
- d) Discuss the plight of being a Dalit as depicted by Namdeo Dhasal in his poetry.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7966

[5809]-SODL - 128

[Total No. of Pages : 2

M.A. - II

ENGLISH

ENG - 08:American Literature

(2019 Pattern)

Time: 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.***
- 2) Figures to the right indicate full marks.***

Q1) Attempt the following. (Any 5)

[10]

- a) What does the 'History manners and customs of the Indian Nations' Focus on?
- b) What was the main idea behind the writing the poem 'on Mr. Paine's Rights'?
- c) How is the theme of lineage and heredity visible in the character of Hawkey in 'The last of the Mohicans'?
- d) What was Benjamin Franklin's Autobiography also known as?
- e) What according to Thoreau has dehumanized human beings in 'Walden'?
- f) What did Emerson say about the First edition of 'Leaves of Grass'?
- g) What was soaphead church's family like in 'The Bluest Eye'?

Q2) Attempt the following (Any 4)

[20]

- a) How did Columbus expedition pave the way for European colonial enterprise?
- b) Describe the literary work of paul Dunbar.
- c) How was the decade of 1820 a time of great transition for the US in 'The Last of the Mohicans'?

P.T.O.

- d) What is the American Dream?
- e) Briefly explain the various aspects of beauty as delineated in 'Chapter Three of Nature'.
- f) How does Carl Sandburg describe Chicago in the poem 'Chicago'?

Q3) Attempt the following (Any 4) [20]

- a) How does sylvia plath depict the surgeon in the poem 'The surgeon at 2 am'?
- b) Discuss the work which launched Edward Albee's Professional career.
- c) Write a short note on Morrison's 'sula and song of solomon'?
- d) Discuss 'Who's Afraid of Virginia Woolf' as part of the Theater of Absurd.
- e) Briefly explain the main themes of chapter 1 and chapter 2 From 'Walden' written by Thoreau.
- f) Write a short note on pecola's character in 'The Bluest Eye'.

Q4) Attempt the following (Any 2) [20]

- a) Examine the concerns regarding the position of Red Indians in 'History, manners and customs of the Indian Nations'.
- b) Analyse the title of the poem 'We Wear the Mask'.
- c) Explain the theme of 'who's Afraid of Virginia Woolf'?
- d) Analyse the narrative technique applied by Morrison in the novel 'The Bluest Eye'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7967

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-131

M.A. (Part-I)

HINDI (हिंदी)

HIN-111 : मध्ययुगीन काव्य और कथेत्तर गद्य साहित्य
(2019 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) कबीर ने कौन-सी प्रवृत्तियों का विरोध किया है?
- ब) जायसी की प्रेम भावना कौन-से प्रकार की थी?
- क) सूरदास की भक्ति किस प्रकार में आती है?
- ड) 'लोकमंगल' क्या है?
- इ) कवि रहीम के काव्य की दो विशेषताएँ बताइए।
- फ) 'भोलाराम का जीव' व्यंग्य रचना का उद्देश्य क्या है?
- य) 'कुटज' निबंध की विशेषताएँ बताइए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) कबीर के काव्य में मानवतावादी चित्रण को स्पष्ट कीजिए।
- ब) जायसी के पदमावत के लोकतत्व पर प्रकाश डालिए।
- क) तुलसी की भक्ति-भावना को स्पष्ट कीजिए।
- ड) 'भ्रमरगीत' का तात्पर्य और उद्देश्य क्या है?
- इ) डॉ. तुलसीराम के व्यक्तित्व एवं कृतित्व का परिचय दीजिए।
- फ) कविता क्या है? निबंध की विशेषताएँ बताइए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) कवि बिहारी की बहुज्ञता पर प्रकाश डालिए।
- ब) घनानंद के काव्य में प्रेमतत्त्व को स्पष्ट कीजिए।
- क) 'पदमावत नागमती वियोग खंड' में कौन-सी समस्या का चित्रण हुआ है?
- ड) 'मेरे राम का मुकुट भीग रहा है' निबंध की विशेषताएँ बताइए।
- इ) 'याद हो कि न याद हो' की अंतर्वस्तु का विश्लेषण कीजिए।
- फ) घनानंद की काव्य दृष्टि पर प्रकाश डालिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) कबीर की विद्रोह-भावना को स्पष्ट कीजिए।
- ब) 'मेरे राम का मुकुट भीग रहा है' से निबंधकार क्या संदेश देना चाहते हैं?
- क) कृष्ण काव्य की परंपरा में मीरा के योगदान को स्पष्ट कीजिए।
- ड) रहीम के काव्य में समन्वय की भावना को स्पष्ट कीजिए।

[5809]-SODL-132

M.A. (Part-I)

HINDI (हिंदी)

HIN-112 : कथा साहित्य और शोध प्रविधि
(2019 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) 'दादा कामरेड' उपन्यास के लेखक कौन हैं?
- ब) भगवतीचरण वर्मा के उपन्यासों के नाम लिखिए।
- क) मन्नु भंडारी के प्रमुख रचनाओं के नाम लिखिए।
- ड) 'दूसरा ताजमहल' कहानी के लेखक कौन हैं?
- इ) 'अनुसंधान' के पर्यायवाची शब्द कौन-से हैं?
- फ) 'उसने कहा था' कहानी के लेखक कौन हैं?
- य) 'आपका बंटी' उपन्यास के प्रमुख पात्रों के नाम लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) 'आपका बंटी' उपन्यास की कथावस्तु संक्षेप में लिखिए।
- ब) 'आकाशदीप' कहानी का समीक्षात्मक अवलोकन कीजिए।
- क) 'उसने कहा था' कहानी का तत्वों के आधार पर विवेचन कीजिए।
- ड) 'जंगल गाने लगा' कहानी की कथावस्तु लिखिए।
- इ) युनिकोड की संक्षेप में जानकारी दीजिए।
- फ) शीर्षक निर्धारण एवं रूपरेखा पर टिप्पणी लिखिए।

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) उद्देश्य के आधार पर शोध के प्रकार कौन-से हैं?
- ब) शोध की विभिन्न परिभाषाओं का विश्लेषण कीजिए।
- क) 'आपका बंटी' उपन्यास के देश काल वातावरण पर प्रकाश डालिए।
- ड) साजिश कहानी का सारांश लिखिए।
- इ) शोध के व्यवहारिक उद्देश्य पर प्रकाश डालिए।
- फ) स्वातंत्र्योत्तर हिंदी कहानी का संक्षेप में परिचय दीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए।

[20]

- अ) आपका बंटी उपन्यास के संवेदना और शिल्प पर प्रकाश डालिए।
- ब) कहानी के तत्वों के आधार पर 'सिक्का बदल गया' कहानी का विवेचन कीजिए।
- क) शोध के विभिन्न उद्देश्यों पर प्रकाश डालिए।
- ड) साहित्यिक शोध के भेद कौन-से हैं?

[5809]-SODL-133

M.A. (Part - I)

HINDI (हिंदी)

HIN-113 : भारतीय एवं पाश्चात्य काव्यशास्त्र
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए। [10]

- अ) भामह के संस्कृत काव्य परिभाषा को लिखिए?
- ब) संचारी भाव किसे कहते हैं?
- स) 'रीति' की परिभाषा लिखिए?
- द) साधारणीकरण सिद्धांत का अविष्कार किस आचार्य ने किया है?
- इ) ध्वनि सिद्धांत के प्रवर्तक कौन हैं?
- फ) आलंबन विभाव की परिभाषा दीजिए?
- य) ध्वनि संप्रदाय की परिभाषा लिखिए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए। [20]

- अ) भरतमूनि के रससूत्र को समझाइए?
- ब) रस की विशेषताओं को स्पष्ट कीजिए?
- स) यमक अलंकार को स्पष्ट कीजिए?
- द) काव्य के गुणों को स्पष्ट कीजिए?
- इ) विरेचन सिद्धांत को संक्षेप में लिखिए?
- फ) विरोधाभास अलंकार को स्पष्ट कीजिए?

प्रश्न 3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

[20]

- अ) वक्रोक्ति सिद्धांत
- ब) विरेचन सिद्धांत
- स) संप्रेषण सिद्धांत
- द) अभिव्यंजनावाद सिद्धांत
- इ) आचार्य मम्मट का काव्य प्रयोजन
- फ) रूपक अलंकार

प्रश्न 4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए ।

[20]

- अ) शृंगार रस का विवेचन कीजिए ।
- ब) शांत रस को स्पष्ट कीजिए ।
- स) रस के स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।
- द) निर्व्यक्तिकता सिद्धांत को स्पष्ट कीजिए ।

[5809]-SODL-134

M.A. (Part - I)

HINDI (हिंदी)

HIN - 115 : नाटककार मोहन राकेश और हिंदी उपन्यास साहित्य
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित में से किन्हीं पांच प्रश्नों के उत्तर एक वाक्य में लिखिए।

[10]

- अ) बनारस में 'नेशनल थिएटर' की स्थापना कब हुई?
- ब) कालिदास की विवाहिता कौन है?
- क) किस साहित्य में नाटक के लिए 'दृश्य-काव्य' शब्द का प्रयोग हुआ है?
- ड) तमस उपन्यास किस समस्या पर आधारित है?
- इ) चित्रा मुद्गल का जन्म कब हुआ था?
- फ) गिलिगडु उपन्यास कब प्रकाशित हुआ था?
- य) ग्लोबल गांव के देवता उपन्यास में किस आदिवासी समाज का चित्रण हुआ है?

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) रंगमंच की विभिन्न शैलियों का परिचय दीजिए।
- ब) मोहन राकेश जी का साहित्यिक परिचय दीजिए।
- क) लहरों के राजहंस नाटक की रस-योजना स्पष्ट कीजिए।
- ड) तमस उपन्यास में निहित अंग्रेजों की नीति पर प्रकाश डालिए।
- इ) 'छप्पर' उपन्यास का उद्देश्य बताइए।
- फ) 'गिलिगडु' उपन्यास की मूल संवेदना स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) आचार्य भरतमुनि ने कौन-से नाट्यमंडपों का विधान किया है?
- ब) नाटक की पाश्चात्य परंपरा पर प्रकाश डालिए।
- क) 'आधे-अधूरे' नाटक की रंगमंचीय विशेषता बताइए।
- ड) 'तमस' उपन्यास की प्रासंगिकता समझाइए।
- इ) भीष्म साहनी का साहित्यिक परिचय दीजिए।
- फ) गिलिगडु उपन्यास में लेखिका ने किस विषय पर कलम चलाई है?

प्र.4) निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए।

[20]

- अ) नाटक की परिभाषा देते हुए इसके स्वरूप और संरचना को स्पष्ट कीजिए।
- ब) 'आषाढ़ का एक दिन' नाटक की कथावस्तु लिखिए।
- क) 'ग्लोबल गांव के देवता' उपन्यास के मुख्य पात्रों चारित्रिक विशेषता बताइए।
- ड) 'तमस' उपन्यास की प्रासंगिकता लिखिए।

[5809]-SODL-135

M.A. (Part-II)

HINDI (हिंदी)

HIN-211 : आधुनिक काव्य (आदर्शवादी, छायावादी तथा अन्य काव्य)

और आधुनिक कविता

(2019 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (सात में से पाँच)

[10]

- अ) मैथिलीशरण गुप्त की किन्हीं 'दो' रचनाओं के नाम लिखिए।
- ब) साकेत रचना में वर्णित 'दो' ऋतुओं के नाम लिखिए।
- क) जयशंकर प्रसाद जी की किन्हीं 'दो' रचनाओं के नाम लिखिए।
- ड) महादेवी वर्मा जी के साहित्य की 'चार' विशेषताएँ लिखिए।
- इ) कामायनी में प्रयोग किए हुए अलंकारों के नाम लिखिए।
- फ) डॉ. धर्मवीर भारती जी को मिले किन्हीं 'दो' पुरस्कारों के नाम लिखिए।
- य) महादेवी वर्मा जी को मिले किन्हीं 'दो' पुरस्कारों के नाम लिखिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए। (छह में से चार)

(शब्दमर्यादा: 50 से 100 शब्दों में)

[20]

- अ) मैथिलीशरण गुप्त जी का साहित्यिक परिचय संक्षेप में दीजिए।
- ब) 'कामायनी' की कथावस्तु संक्षेप में लिखिए।
- क) 'कूड़ा बीनते बच्चे' कविता का सार संक्षेप में लिखिए।
- ड) 'नागार्जुन' जी का संक्षिप्त परिचय दीजिए।
- इ) 'असाध्यवीणा' कविता के भावभूमि की समीक्षा संक्षेप में लिखिए।
- फ) 'दरवाजा' कविता के माध्यम से 'स्त्री' की मनोदशा का वर्णन कीजिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में (50 से 100 शब्दों में) लिखिए। (छह में से चार) [20]

- अ) 'जानती है सिर्फ नदी' कविता की मध्यवर्ती कल्पना संक्षेप में लिखिए।
- ब) 'धर्मवीर भारती' जी का साहित्यिक परिचय संक्षेप में लिखिए।
- क) 'बूढ़ी पृथ्वी का दुख' कविता में प्रतिपादित विषय को संक्षेप में लिखिए।
- ड) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :

क्या कहती हो ठहरो नारी! संकल्प अश्रु-जल-से अपने तुम दान कर चुकी पहले ही जीवन के सोने से सपने। नारी! तुम केवल श्रद्धा हो विश्वास-रजत-नग पगतल में, पीयूष-स्रोत-सी बहा करो जीवन के सुंदर समतल में।

- इ) निम्नलिखित पंक्तियों की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :

उनके चेहरों पर मौसम के जूतों के निशान थे
उनकी जिन्दगी का नमक उड़ा था नमक की तरह हाट-बाजार।

- फ) निम्नलिखित काव्य अंश की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए :

पकी सुनहली फसलों से जो
अबकी यह खलिहान भर गया
मेरी रग-रग के शोणित की बूंद इसमें मुसकाती हैं
नए गगन में नया सूर्य जो चमक रहा है
यह विशाल भूखंड आज जो चमक रहा है।
मेरी भी आभा है इसमें।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से (100 से 200 शब्दों में) लिखिए। (चार में से दो) [20]

- अ) 'कामायनी' महाकाव्य की शिल्पगत विशेषताओं का विस्तार से विवेचन कीजिए।
- ब) 'मोचीराम' कविता की विषयवस्तु पर विस्तार से प्रकाश डालिए।
- क) 'बादल को घिरते देखा' कविता की विषयवस्तु की विस्तार से विवेचन कीजिए।
- ड) 'जनम ले रहा है नया पूरूष' कविता में किस विषय को प्रतिपादित किया गया है? विस्तारपूर्वक लिखिए।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7972

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-136

M.A. (Part-II)

HINDI (हिंदी)

HIN-212 : भाषा विज्ञान और हिंदी भाषा का विकास
(2019 Pattern)

समय : 3 घण्टे]

[पूर्णांक : 70

- सूचना :- 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

प्र.1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए।

[10]

- अ) भाषा विज्ञान की दो परिभाषाएँ लिखिए।
- ब) स्वनिम किसे कहते हैं स्पष्ट कीजिए।
- क) ओष्ठ ध्वनियों का स्वरूप लिखिए।
- ड) लौकिक संस्कृत की दो विशेषताएँ लिखिए।
- इ) अर्थ परिवर्तन के दो कारण लिखिए।
- फ) रचना के आधार पर वाक्य के भेद लिखिए।
- य) प्रत्यय के भेद स्पष्ट कीजिए।

प्र.2) निम्नलिखित में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) भाषा व्यवस्था और भाषा व्यवहार पर प्रकाश डालिए।
- ब) भाषा विज्ञान का स्वरूप और परिभाषाएँ स्पष्ट कीजिए।
- क) रूप परिवर्तन के कारण लिखिए।
- ड) मध्यकालीन प्राकृत भाषाओं को स्पष्ट कीजिए।
- इ) लिंग एवं वचन को सोदाहरण विशद कीजिए।
- फ) अर्थ के आधार पर वाक्य के भेद लिखिए।

P.T.O.

प्र.3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए।

[20]

- अ) आधुनिक आर्य भाषाओं का परिचय लिखिए।
- ब) अवधी भाषा की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए।
- क) पश्चिमी हिंदी बोलियों का परिचय लिखिए।
- ड) संज्ञा के भेद सोदाहरण स्पष्ट कीजिए।
- इ) क्रिया के भेद संक्षेप में लिखिए।
- फ) स्वर एवं व्यंजनों के विभाजन को स्पष्ट कीजिए।

प्र.4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के दीर्घोत्तरी उत्तर लिखिए।

[20]

- अ) भाषा विज्ञान की परिभाषा लिखकर भाषा विज्ञान के अध्ययन की दिशाओं पर प्रकाश डालिए।
- ब) वागावयव और उनके कार्य का विस्तार से विवेचन कीजिए।
- क) मध्यकालिन भारतीय आर्य भाषाओं का परिचय विस्तार से लिखिए।
- ड) हिंदी शब्द रचना का स्वरूप लिखते हुए उपसर्ग, प्रत्यय और समास के भेद स्पष्ट कीजिए।

[5809]-SODL-137

M.A. (Part - II)

HINDI (हिंदी)

HIN-213 : हिंदी साहित्य का इतिहास

(आदिकाल, भक्तिकाल, रीतिकाल और आधुनिककाल)

(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

- सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं ।
2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं ।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए (7 में से 5) : [10]

- अ) आदिकालीन दो कवियों के नाम लिखिए ।
- ब) रामचंद्र शुक्ल के काल विभाजन पर प्रकाश डालिए ।
- क) सगुण भक्ति शाखा की दो उपशाखाएँ बताइए ।
- ड) रीतिकालीन काव्य की दो विशेषता लिखिए ।
- इ) छायावाद की दो प्रमुख विशेषता लिखिए ।
- फ) प्रगतिवादी के प्रमुख दो कवियों के नाम लिखिए ।
- य) प्रयोगवादी काव्य की दो विशेषता लिखिए ।

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए (6 में से 4) : [20]

- अ) आदिकाल की राजनीतिक परिस्थिति ।
- ब) तुलसीदास के राम ।
- क) सूरदास का वात्सल्य वर्णन ।
- ड) रीतिकाल के विभिन्न नामों की चर्चा कीजिए ।
- इ) प्रगतिवादी काव्य की विशेषता लिखिए ।
- फ) छायावादी काव्य की विशेषता लिखिए ।

प्रश्न 3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में लिखिए :

[20]

- अ) प्रेममार्गी शाखा की विशेषता लिखिए ।
- ब) कृष्ण भक्ति शाखा की विशेषता लिखिए ।
- क) आदिकालीन विभिन्न नामों की चर्चा कीजिए ।
- ड) रीतिकाल को अलंकृत काल कहा जाता है, स्पष्ट कीजिए ।
- इ) आधुनिक काल की सामाजिक पृष्ठभूमि ।
- फ) प्रयोगवादी काव्य की विशेषता लिखिए ।

प्रश्न 4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से लिखिए (4 में से 2) :

[20]

- अ) हिंदी साहित्य के विभाजन को स्पष्ट करते हुए आदिकाल के विभिन्न नामों की चर्चा कीजिए ।
- ब) रामभक्ति शाखा की विशेषताओं पर प्रकाश डालिए ।
- क) रीतिकालीन काव्य की विशेषता लिखिए ।
- ड) द्विवेदी युगीन काव्य की विशेषता पर प्रकाश डालिए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7974

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-138

M.A. (Part - II)

HINDI (हिंदी)

HIN-214 : संचार माध्यम : सिद्धांत, स्वरूप और भारतीय साहित्य
(2019 Pattern)

समय : 3 घंटे]

[पूर्णांक : 70

सूचनाएँ : 1) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
2) दाहिनी ओर के अंक पूर्णांक दर्शाते हैं।

प्रश्न 1) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्ही पाँच प्रश्नों के उत्तर लिखिए। (सात में से पाँच) [10]

- अ) संप्रेषण की दो विशेषताएँ लिखिए।
- ब) कम्प्यूटर की दो सीमाएँ लिखिए।
- स) जनसंपर्क के दो साधन बताइए।
- द) संचार के दो संघटक तत्त्व बताइए।
- इ) सूचना प्रौद्योगिकी की दो उपयोगिता लिखिए।
- फ) संचार के दो प्रकार बताइए।
- य) विज्ञापन के दो अंग बताइए।

प्रश्न 2) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में (50 से 100 शब्दों में) लिखिए।
(छह में से चार) [20]

- अ) संप्रेषण की परिभाषा देते हुए स्वरूप पर प्रकाश डालिए।
- ब) संचार माध्यमों की लाभ और हानि की संक्षेप में चर्चा कीजिए।
- स) पत्रकारिता के प्रकारों को विस्तार से समझाइए।
- द) विज्ञापन का महत्त्व विशद कीजिए।
- इ) शिक्षा में कम्प्यूटर का महत्त्व विशद कीजिए।
- फ) संचार के कितने प्रकार हैं स्पष्ट कीजिए।

P.T.O.

प्रश्न 3) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं चार प्रश्नों के उत्तर संक्षेप में (50 से 100 शब्दों में) लिखिए ।
(छह में से चार) [20]

- अ) श्राव्य माध्यम के मुख्य लाभ क्या है समझाइए ।
- ब) मौखिक संचार के गुणों पर प्रकाश डालिए ।
- स) सूचना प्रौद्योगिकी के विकास पर प्रकाश डालिए ।
- द) पत्रकारिता के महत्व को संक्षेप में लिखिए ।
- इ) साहित्य में विलासिता की प्रधानता का क्या कारण था, संक्षेप में लिखिए ।
- फ) सामाजिक परिवर्तनों में संचार माध्यमों की उपयोगिता को स्पष्ट कीजिए ।

प्रश्न 4) निम्नलिखित प्रश्नों में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर विस्तार से (100 से 200 शब्दों तक) लिखिए ।
(चार में से दो) [20]

- अ) जनसंचार की परिभाषा देते हुए उसके स्वरूप को स्पष्ट कीजिए ।
- ब) आधुनिक संचार माध्यम बताते हुए उसके महत्व पर प्रकाश डालिए ।
- स) वर्तमान सूचना क्रांति के विविध आयाम स्पष्ट कीजिए ।
- द) भारतीय साहित्य के अध्ययन की समस्याओं पर प्रकाश डालिए ।

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7975

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-141

M.A. - I

HISTORY

**HIS - 111 : History : Theory and Method and Approaches to History
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven from the following. **[10]**

- a) State the definition of history given by E.H. Carr.
- b) State the definition of history given by V.K. Rajwade.
- c) State the two importance of study of history.
- d) Who was Thucydides?
- e) Which book written by Plinin?
- f) Which book written by Tascitus?
- g) Who was Ibn Khaldun?

Q2) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

- a) Explain the ancient Indian religious historiography.
- b) Write the information about Akbarnama book.
- c) Write a short note on Chinese historiography.
- d) Write a short note on Christian historiography.
- e) Write the characters of structuralism.
- f) Write a short note on nationalist historiography.

P.T.O.

Q3) Attempt any four questions out of six from the following.

[20]

- a) Give an account of ancient Roman historiography.
- b) Define the term political history.
- c) Write a short note on social history.
- d) What is mean by Economic history.
- e) State the difference between social and economic history.
- f) Explain the term local history.

Q4) Attempt any two questions out of four from the following.

[20]

- a) What is mean by history and explain the various definations of history.
- b) Discuss about social history.
- c) Discuss about scope of history.
- d) Give an account of Mughal period historiography.

Total No. of Questions : 4]

P7975

[5809]-SODL-141

M.A. - I

HISTORY

**HIS - 111 : History : Theory and Method and Approaches to History
(2019 Pattern)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) इ.एच. कार यांनी केलेली इतिहासाची व्याख्या सांगा.
- ब) वि. का. राजवाडे यांनी केलेली इतिहासाची व्याख्या सांगा.
- क) इतिहासाच्या अभ्यासाचे दोन फायदे सांगा.
- ड) थ्यूसीडाईस कोण होता?
- इ) प्लिनीने कोणता ग्रंथ लिहिला?
- फ) टॉसिटसने कोणता ग्रंथ लिहिला?
- य) इब्न खल्दून कोण होता?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) प्राचीन भारतातील धार्मिक इतिहासलेखन स्पष्ट करा.
- ब) अकबरनामा या ग्रंथाविषयी माहिती लिहा.
- क) चिनी इतिहासलेखनावर टिप लिहा.
- ड) ख्रिस्ती इतिहासलेखनावर टिप लिहा.
- इ) संरचनावादाची वैशिष्ट्ये लिहा.
- फ) राष्ट्रवादी इतिहासलेखनावर टिप लिहा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) प्राचीन रोमन इतिहासलेखन परंपरेचा आढावा घ्या.
- ब) राजकीय इतिहासाची व्याख्या करा.
- क) सामाजिक इतिहास यावर टिप लिहा.
- ड) आर्थिक इतिहास म्हणजे काय?
- इ) सांस्कृतिक इतिहास व आर्थिक इतिहासातील फरक सांगा.
- फ) स्थानिक इतिहास ही संकल्पना स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) इतिहास म्हणजे काय ते सांगून इतिहासाच्या विविध व्याख्या स्पष्ट करा.
- ब) सामाजिक इतिहासाविषयी चर्चा करा.
- क) इतिहासाची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ड) मोगल काळातील इतिहासलेखनाचा आढावा घ्या.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7976

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-142

M.A. - I

HISTORY

**HIS - 112 : Evolution of Ideas and Institutions in Early India and
Ideas and Institutions in Medieval India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25 to 30 words. **[10]**

- a) State the 'whiteman burden theory'.
- b) What is 'Sangam'.
- c) Explain the meaning of the word gotra.
- d) Explain the concept of 'Stupa'.
- e) Explain the two name of Sufi Sant.
- f) What is means 'Jakat'.
- g) State the founder of Sikh religion and his scripture.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) State characteristics of epics of Sangam period.
- b) State 'Panchamahavrata' of Jainism.
- c) State the method of Cremation in Indus civilization.
- d) State the reasons for the rise of Bahamani Kingdom.
- e) State the characteristics about Medieval Indian feudalism.
- f) Write the information about 'Din-E-Elai'.

P.T.O.

Q3) Write short note (any four)

[20]

- a) Sabha Samiti.
- b) Indica of mageshenes.
- c) Panchshil.
- d) Orientalist Scholar Moxmueler.
- e) Historian 'Khafi Khan'.
- f) Monarchy theocratic system of Governance.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Write the review about town planning of the Indus culture.
- b) State the causes for decline of Buddhism.
- c) Write the Review about administration system.
- d) State the administrative system of Shivaji's Time.

Total No. of Questions : 4]

P7976

[5809]-SODL-142

**M.A. - I
HISTORY**

**HIS - 112 : Evolution of Ideas and Institutions in Early India and
Ideas and Institutions in Medieval India
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) श्वेतभार सिद्धांत सांगा.
- ब) 'संगम' म्हणजे काय?
- क) 'गोत्र' या शब्दाचा अर्थ सांगा.
- ड) 'स्तुप' संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) दोन सुफिसंतांची नावे सांगा.
- फ) 'जकात' म्हणजे काय?
- य) शिख धर्माचे संस्थापक व त्यांचा धर्मग्रंथ सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) संगमकालीन महाकाव्याचे वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) जैनधर्माचे 'पंचमहाव्रते' सांगा.
- क) सिंधू संस्कृतीतील 'प्रेत संस्काराची' पद्धत सांगा.
- ड) बहामनी राज्याच्या उदयाची कारणे सांगा.
- इ) मध्ययुगीन भारतीय सरंजामशाहीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) दिन-ए-इलाही संबंधी माहिती लिहा.

प्र.3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सभा समिती
- ब) मॅगिस्थेनिसचा 'इंडिका'
- क) पंचशिल
- ड) प्राच्यविधा पंडीत मॅक्समुलूर
- इ) इतिहासकार खाफीखान
- फ) ईश्वरसत्ताक राज्यपद्धती

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) सिंधू संस्कृतीतील नगररचनेचा आढावा घ्या.
- ब) बौद्धधर्माच्या जहासाची कारणे सांगा.
- क) मोगलकालीन प्रशासन व्यवस्थेचा आढावा घ्या.
- ड) शिवकालीन प्रशासन व्यवस्था सांगा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7977

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-143

M.A. (Part - I)

HISTORY

**HIS-113 : Maratha Polity and Socio-Economic History of the Marathas
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25 to 30 words : [10]

- a) What is 'Mavala'?
- b) Explain the concept of 'Bargir'.
- c) What is 'Gothsabha'?
- d) Explain the concept of 'Chaturwarna'.
- e) Write the word 'Kali zameen'.
- f) What is 'Ghatpande' related to?
- g) What is 'Rial'?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words : [20]

- a) State the information about 'Rajya Vyavhar Kosh'.
- b) Write Information about the subject 'Kuthute Shivaji'.
- c) Write information about subject 'Alutedar and Balutedar'.
- d) What is social stratification?
- e) Write information about money lender in peshwa period.
- f) State the information about 'Deployment force'.

P.T.O.

Q3) Write short note (any four) :

[20]

- a) Sources of Marathi language.
- b) Decline of Maratha Power.
- c) Armar and Jaldurg in Maratha period.
- d) Rise of Bhakti movement and teaching.
- e) The importance of primary education in Maratha period.
- f) Revenue officers in peshwa period.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Write the review about archaeological sources of maratha history.
- b) Write information about the position of women in maratha period.
- c) Explain the policy of education in peshwa period.
- d) Write the information about the grinding transportation system.

Total No. of Questions : 4]

P7977

[5809]-SODL-143

M.A. (Part - I)

HISTORY

HIS-113 : Maratha Polity and Socio-Economic History of the Marathas
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीडील अंक पुर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) मावळा म्हणजे काय?
- ब) 'बारगीर' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- क) गोतसभा म्हणजे काय?
- ड) 'चातुर्वर्ण्य ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- इ) 'काळी जमीन' ही संज्ञा सांगा.
- फ) 'घाटपांडे' कशाशी संबंधित आहे.
- य) 'रियाल' म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'राज्यव्यवहारकोश' संबंधी माहिती सांगा.
- ब) 'खुतुते शिवाजी' या विषयी माहिती लिहा.
- क) तैनाती फौजेविषयी माहिती लिहा.
- ड) 'अलुतेदार-बलुतेदार' यांच्या विषयी माहिती द्या.
- इ) 'सामाजिक स्थिरीकरण' म्हणजे काय?
- फ) पेशवे कालीन सावकारी विषयी माहिती लिहा.

प्रश्न 3) टिप्पा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) मराठी भाषेतील साधने
- ब) मराठा साम्राज्याचा अस्त
- क) शिवकालीन आरमार, जलदुर्ग
- ड) भक्ती चळवळीचा उदय आणि शिकवण
- इ) मराठा काळातील प्राथमिक शिक्षणाचे महत्व
- फ) पेशवे कालीन महसूल अधिकारी वर्ग

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) मराठ्यांच्या इतिहासाच्या पुरातत्वीय साधनांचा आढावा घ्या.
- ब) मराठाकालखंडातील स्त्रियांच्या स्थानाविषयी माहिती लिहा.
- क) पेशवेकालीन शिक्षण विषयक धोरण स्पष्ट करा.
- ड) मराठाकालीन दळण वळणाच्या साधनांची माहिती लिहा.

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7978

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-144

First Year M.A.

HISTORY

**HIS-123 : Heritage Management and History of Technology in India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is Heritage?
- b) What is World Heritage?
- c) What is 'Method of Chronology'?
- d) Write down two names of Heritage sites in Maharashtra.
- e) What is an 'Archive'?
- f) Where is the earliest evidence of cotton found in India?
- g) Which state does the Konkan railway pass through?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) What is 'Natural Heritage'? Explain.
- b) Write the chemical methods of bone dating.
- c) Write a brief description of the cultural heritage of Maharashtra.
- d) Give information on water planning during Indus Vally Civilization.
- e) Give information on medieval Textile Industry.
- f) Give information on 'Ocean shat satellite'.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Explain 'Carbon-14' dating method.
- b) Briefly explain Gupta' Handicraft'.
- c) Give information on medieval India metallurgy.
- d) Give information about Koyna and Shri Sailam hydro power projects.
- e) Give information on 'SHAR' center.
- f) Briefly explain 'ISRO'.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) What is Heritage? Explain types of Heritage.
- b) Write in detail the types of 'comparative chronology' method.
- c) Discuss Konkan Railway in detail.
- d) Review the science and space program of post-independence India.

Total No. of Questions : 4]

P7978

[5809]SODL-144

First Year M.A.

इतिहास

HIS-123 : भारतातील वारसा व्यवस्थापन आणि तंत्रज्ञानाचा इतिहास

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे द्या. [10]

- अ) 'वारसा' म्हणजे काय?
- ब) 'जागतीक वारसा' म्हणजे काय?
- क) 'कालमापन पद्धती' म्हणजे काय?
- ड) महाराष्ट्रातील कोणत्याही दोन वारसा स्थळांची नावे सांगा.
- इ) 'पुराभिलेखागार' म्हणजे काय?
- फ) भारतामध्ये कापसाचा सर्वात प्राचीन पुरावा कोठे सापडला आहे?
- य) कोण-कोणत्या राज्यातून कोकण रेल्वेमार्ग जातो?

प्रश्न 2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या. [20]

- अ) 'नैसर्गिक वारसा' म्हणजे काय? स्पष्ट करा.
- ब) 'अस्थि कालमापनाच्या' रासायनिक पद्धती लिहा.
- क) महाराष्ट्रातील सांस्कृतिक वारशाची थोडक्यात माहिती द्या.
- ड) सिंधुकालीन जलनियोजनाची माहिती द्या.
- इ) मध्ययुगीन वस्त्रोद्योगाची माहिती द्या.
- फ) 'ओशन सॅट' या उपग्रहाची माहिती द्या.

प्रश्न 3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[20]

- अ) 'कार्बन-14' कालमापन पद्धतीची माहिती द्या.
- ब) गुप्तकालीन हस्तकला थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) मध्ययुगीन भारतीय धातुविज्ञानाची माहिती द्या.
- ड) कोयना व श्रीशैलम जलविद्युत प्रकल्पांची माहिती द्या.
- इ) SHAR केंद्राची थोडक्यात माहिती द्या.
- फ) ISRO ची थोडक्यात माहिती द्या.

प्रश्न 4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे द्या.

[20]

- अ) वारसा म्हणजे काय? वारशाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- ब) तौलनिक कालमापन पद्धतीचे प्रकार सविस्तर लिहा.
- क) कोकण रेल्वेची सविस्तर चर्चा करा.
- ड) स्वातंत्र्योत्तर भारताच्या विज्ञान व अवकाश कार्यक्रमाचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7979

[5809]-SODL-145

M.A. - II

HISTORY

**HIS - 211 : Cultural History of Maharashtra and Modern
Maharashtra : History of Ideas
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five questions out of seven from the following.

[10]

- a) Define the term of culture.
- b) What is a 'stupa'?
- c) Write the information about village deities (Gram-Devta)?
- d) Define the term of 'Tamasha' Folk Art.
- e) Who established the 'Depressed class mission society'?
- f) Who proposed the theory of 'Drain of Wealth'?
- g) Which topics were discussed in 'Satyashodhak Jalsa'?

Q2) Attempt any Four out of six from the following questions.

[20]

- a) State the information about Caves Architecture.
- b) Take a review of the 'Varkari Cult' of Maharashtra.
- c) 'Periodicals of Maharashtra' - Write a Short Note.
- d) Discuss the rise of film industry in Maharashtra.
- e) Explain the Achievements of 'Arya Samaj'.
- f) Examine the social thoughts of 'Mukta Solve'.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six the following questions.

[20]

- a) Discuss the urban development in Maharashtra during the Satvahana Period.
- b) Write a short Notes - Jews Society in Maharashtra.
- c) Take a review of the development of 'Drama' Industry in Maharashtra.
- d) State the information about Christian Missionaries and their work in Maharashtra.
- e) Describe the thoughts of lokhitvadi's on education system.
- f) Examine the Achivements of 'Pandita Ramabai'.

Q4) Attempt any two out of four the following questions.

[20]

- a) Write detailed information about fair and festivals in Maharashtra.
- b) Explain the contribution of saints in the process of cultural integration in Maharashtra.
- c) Discuss the economic thoughts of Dr. Babasaheb Ambedkar.
- d) Take a detailed review at 'Samyukta Maharashtra Movement.

Total No. of Questions : 4]

P7979

[5809]-SODL-145

M.A. - II

HISTORY

HIS - 211 : Cultural History of Maharashtra and Modern

Maharashtra : History of Ideas

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) 'संस्कृती' व्याख्या लिहा.
- ब) स्तूप म्हणजे काय?
- क) 'ग्रामदेवता' विषयी माहिती लिहा.
- ड) 'तमाशा लोककला' संज्ञा स्पष्ट करा.
- इ) डिप्रेस क्लास मिशन ही संस्था कोणी स्थापन केली?
- फ) आर्थिक निःसारण सिद्धांत कोणी मांडला?
- य) 'सत्यशोधक जलसा' यामध्ये कोणते विषय मांडले आहेत?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) लेणी स्थापत्य याविषयी माहिती सांगा.
- ब) महाराष्ट्रातील वारकरी संप्रदायाचा आढावा घ्या.
- क) महाराष्ट्रातील नियतकालिके यावर टिप लिहा.
- ड) महाराष्ट्रातील चित्रपटसृष्टीचा उदय याविषयी चर्चा करा.
- इ) 'आर्य समाज' या संस्थेची कामगिरी स्पष्ट करा.
- फ) मुक्ता साळवे यांच्या सामाजिक विचारांचे परिक्षण करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) सातवाहनकालीन महाराष्ट्रातील नगरविकासा बाबत चर्चा करा.
- ब) टिप लिहा – महाराष्ट्रातील ज्यू समाज.
- क) महाराष्ट्रातील नाट्य कलेच्या विकासाचा आढावा घ्या.
- ड) महाराष्ट्रातील ख्रिस्ती मिशनरी व त्यांच्या कार्याची माहिती सांगा.
- इ) लोकहितवादींचे शिक्षण विषयक विचार स्पष्ट करा.
- फ) पंडिता रमाबाई यांच्या कामगिरीचे परिक्षण करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) महाराष्ट्रातील सण, यात्रा, उत्सव यांची सविस्तर माहिती लिहा.
- ब) महाराष्ट्रातील सांस्कृतिक समन्वयाच्या प्रक्रियेतील संतांची कामगिरी स्पष्ट करा.
- क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार यावर चर्चा करा.
- ड) 'संयुक्त महाराष्ट्र चळवळींचा' सविस्तर आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7980

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-146

M.A. - II

HISTORY

**HIS 212 : Intellectual History of the Modern World and Debates in
Indian Historiography
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Number of the right indicates full marks.*

Q1) Attempt any Five questions out of seven from the following. **[10]**

- a) State any two characteristics of Renaissance.
- b) State the objectives of counter-reformation.
- c) What is scientific revolution?
- d) What is colonialism?
- e) Name any four Marxist historians in India.
- f) Write the names of any four subaltern historians in India.
- g) State any two books written by Kumkum Sangari.

Q2) Attempt any four questions out of six from the following. **[20]**

- a) Write short note on 'Leonardo da Vinci.
- b) Explain the theory of Lutheranism.
- c) Explain the economic impact of scientific revolution.
- d) Explain the nature of patriarchy in India.
- e) State the contribution of Bipan Chandra in history writting.
- f) State the merits and demerits of nationalist historiography.

P.T.O.

Q3) Attempt any four questions out six from the following.

[20]

- a) Explain the economic background of French revolution.
- b) State the theory of Historical materialism.
- c) State the characteristics of fascism.
- d) State the objectives of orientalist Historiography.
- e) What is the debate of vedic horse in Harappa? Explain in brief.
- f) Explain the Aryan race debate.

Q4) Attempt any two questions out of four from the following.

[20]

- a) Discuss the background and consequences of reformation movement.
- b) Explain the meaning and importance of democracy.
- c) Explain the meaning and characteristics of Indian feudalism.
- d) Discuss the decline of Harappan civilization in detail.

Total No. of Questions : 4]

P7980

[5809]-SODL-146

M.A. - II

HISTORY

HIS 212 : Intellectual History of the Modern World and Debates in
Indian Historiography
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- अ) प्रबोधनाची कोणतीही दोन वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) प्रति-धर्मसुधारणा चळवळीची उद्दिष्ट्ये सांगा.
- क) वैज्ञानिक क्रांती म्हणजे काय?
- ड) वसाहतवाद म्हणजे काय?
- इ) भारतातील कोणत्याही चार मार्क्सवादी इतिहासकारांची नावे द्या.
- फ) भारतातील कोणत्याही चार सबाल्टर्न इतिहासकारांची नावे लिहा.
- य) कुमकुम संगारी यांच्या कोणत्याही दोन ग्रंथांची नावे सांगा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) 'लिओनार्दो दा विंची' यावर टीप लिहा.
- ब) ल्युथरानिझमचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) वैज्ञानिक क्रांतीचा आर्थिक प्रभाव स्पष्ट करा.
- ड) भारतातील पितृसत्तेचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- इ) बिपन चंद्र यांचे इतिहासलेखनातील योगदान सांगा.
- फ) राष्ट्रवादी इतिहासलेखनाचे गुण-दोष सांगा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) फ्रेंच राज्यक्रांतीची आर्थिक पार्श्वभूमी स्पष्ट करा.
- ब) ऐतिहासिक भौतिकवादाचा सिद्धांत सांगा.
- क) फॅसिस्टवादाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) पौर्वात्यवादी इतिहासलेखनाची उद्दिष्टे सांगा.
- इ) हडप्पातील वैदिक अश्वाचा वाद काय आहे? थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) आर्य वंशासंबंधीचा वादविवाद स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) धर्मसुधारणा चळवळीची पार्श्वभूमी व परिणामांची चर्चा करा.
- ब) लोकशाहीचा अर्थ व महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) भारतीय सरंजामशाहीचा अर्थ व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ड) हडप्पा संस्कृतीच्या न्हासाची सविस्तर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7981

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-147

Second Year M.A. (Part - II)

HISTORY

**HIS 213 : Economic History of Modern India and World
After World War - II (1945 - 2000)
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. **[10]**

- a) Explain the definition of a trade dispute.
- b) What is the Guarantee method?
- c) what is Excise Tax.
- d) Explain the term dowry.
- e) Explain the concept of Cold War.
- f) What is a Nationalism?
- g) What is Biopolar system?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words : **[20]**

- a) Features of permanent system.
- b) State the effects of de-industrialization in India.
- c) State trade between India and England in 20th century.
- d) State the effect of establishment of Reserve Bank.
- e) State the zionist movement.
- f) State the objectives of Non-Alignment movement.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note :

[20]

- a) Features of colonialism?
- b) Warne Hesting changes in Revenue system.
- c) Textiles industry in 19th century in India.
- d) Effect of Coldwar.
- e) Bandung conference.
- f) Contribution of Ho-Chi-Minh.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) State the characteristics of Mercantalism.
- b) State the causes and effects of the commercialization of agriculture.
- c) State the Arab-Israel Conflict.
- d) Review the suez canal dilemma.

Total No. of Questions: 4]

P7981

[5809]SODL-147

Second Year M.A. (Part - II)

HISTORY

HIS 213 : Economic History of Modern India and World
after World War - II (1945 - 2000)

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील पैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) व्यापारवादाची व्याख्या सांगा.
- ब) हमी पद्धत म्हणजे काय?
- क) 'अबकारी कर' सांगा.
- ड) 'हुंडी' ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- इ) 'शितयुद्ध' संकल्पना सांगा.
- फ) राष्ट्रवाद म्हणजे काय?
- य) 'द्विध्रुवीय व्यवस्था' म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील पैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) 'कायमधारा' पद्धतीचे वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) भारतातील अनुद्यौगीकरणाचे परिणाम सांगा.
- क) 20 व्या शतकातील भारत इंग्लंड यांच्यातील व्यापाराची माहिती सांगा.
- ड) रिझर्व्ह बँकेच्या स्थापनेचे परिणाम सांगा.
- इ) झिऑनिस्ट चळवळ सांगा.
- फ) अलिप्ततावादी चळवळीची उद्दिष्ट्ये सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) वसाहतवादाची वैशिष्ट्ये
- ब) वॉरन हेस्टिंग ने महसूल व्यवस्थेत केलेले बदल
- क) 19 व्या शतकातील भारतातील कापड उद्योग
- ड) शितयुद्धाचे परिणाम
- इ) बांडुग परिषद
- फ) हो-ची मिन्ह चे योगदान.

प्रश्न 4) खालील पैकी दोन प्रश्नाची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) व्यापार वादाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) शेतीच्या व्यापारीकरणाचे कारणे व परिणाम लिहा.
- क) अरब इस्त्राईल संघर्ष सांगा.
- ड) सुवेझ कालवा पेच प्रसंगाचा आढावा घ्या.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7982

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-148

M.A. (Part - II)

HISTORY

**HIS-214 : East Asia - Japan (1853-2000) and History of Modern
India (1857-1971)
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any Five of the following questions in 25 to 30 Words. [10]

- a) Explain the concept of constituency.
- b) What is meant by 'Jhaibatsu'?
- c) What is meant by federal state?
- d) Self defence force.
- e) What is Liberalism?
- f) What is concept of communism?
- g) What is meant by 'Gadar'?

Q2) Attempt any Four of the following questions in 100 words : [20]

- a) State the effects of China - Japan War.
- b) Write the information about educational development of government.
- c) Write the Mukden case in Manchuria.
- d) State the objectives of 'Youth Federation'.
- e) State the causes of 'tribal uprising'.
- f) State the recommendation of Nehru Report.

P.T.O.

Q3) Write Short Note (Any Four) :

[20]

- a) Manchuria Case
- b) New constitution in Japan
- c) Military Tribunal in Japan
- d) Moderate and Extremate
- e) Two Nation Theory
- f) Non alignment movement

Q4) Attempt any Two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Explain the effects of Meiji revolution.
- b) Describe the reconstruction of Japan under the leadership of General Macarthur
- c) Review of Labour Movement.
- d) What is meant by mixed economy? State his silent feature?

Total No. of Questions : 4]

P7982

[5809]-SODL-148

M.A. (Part - II)

HISTORY

HIS-214 : East Asia - Japan (1853-2000) and History of Modern India (1857-1971)

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) 'घटनावाद' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) झैबत्सू म्हणजे काय?
- क) आज्ञांकित प्रदेश म्हणजे काय?
- ड) स्वसंरक्षण सेना.
- इ) उदारमतवाद म्हणजे काय?
- फ) साम्यवाद संकल्पना.
- य) गदर म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) चीन-जपान युद्धाचे परिणाम सांगा.
- ब) शोगुन शासनाने केलेल्या शैक्षणिक प्रगतीची माहिती लिहा.
- क) मांचुरीयातील 'मुकडेन' प्रकरण लिहा.
- ड) 'नौजवान सभे' ची उद्दिष्टे सांगा.
- इ) आदिवासी उठावाची कारणे सांगा.
- फ) नेहरू अहवालातील शिफारशी सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) मांचुरीय प्रकरण
- ब) जपान मधील नवीन राज्यघटना
- क) जपान मधील मिलट्री ट्रिब्युनल
- ड) मवाळ - जहाल
- इ) द्विराष्ट्र सिद्धांत
- फ) अलिप्ततावादी चळवळ

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) मेईजी क्रांतीचे परिणाम स्पष्ट करा.
- ब) जनरल मॅक ऑर्थरच्या नेतृत्वाखाली जपानची पुनर्रचना सांगा.
- क) कामगार चळवळीचा आढावा घ्या.
- ड) मिश्र अर्थव्यवस्था म्हणजे काय? त्याचे वैशिष्ट्ये सांगा.

ॐॐॐ

[5809]-SODL-151

M.A. (Part - I)

MARATHI (मराठी)

MAR - 111 : भाषा व्यवहार आणि भाषिक कौशल्ये
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) मुद्रितशोधन म्हणजे काय?
- ब) अनियतकालिक म्हणजे काय?
- क) मुलाखतीमागील हेतू कोणता असतो ते लिहा?
- ड) परिभाषा म्हणजे काय?
- इ) भाषांतराची व्याख्या लिहा?
- फ) उत्तम निवेदनासाठी आवश्यक तंत्र कोणती ते लिहा?
- य) जनसंपर्क कौशल्याची साधने कोणती ते लिहा?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) मुद्रितशोधनासाठी उपयुक्त असलेल्या खुणांचा परिचय करून देऊन उपयोजनाविषयी माहिती लिहा.
- ब) पुस्तक निर्मितीतले महत्वाचे टप्पे थोडक्यात विशद करा.
- क) मुलाखतीची पूर्वतयारी करताना कोणत्या बाबी विचारात घेणे अपेक्षित आहेत?
- ड) प्रशासकीय पातळीवर पत्रव्यवहार करताना कोणत्या ठळक बाबी लक्षात ठेवाव्यात या विषयी माहिती लिहा?
- इ) भाषांतराची आवश्यकता थोडक्यात विशद करा.
- फ) जनसंपर्काची कौशल्ये कोणती ते लिहा?

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) अनुस्वार संबंधित नियम उदाहरणासह लिहा.
- ब) मराठी भाषेमध्ये साहित्य प्रकाशित करणाऱ्या प्रकाशन संस्थांचा परिचय करून द्या.
- क) दूरदर्शनवर घेतल्या जाणाऱ्या मुलाखतींच्या प्रकारांची माहिती लिहा.
- ड) पारिभाषिक संज्ञा म्हणजे काय? ते सांगून पारिभाषिक संज्ञांचा परिचय करून द्या.
- इ) भाषांतराचे किती व कोणते प्रकार आहेत. याविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- फ) प्रभावी निवेदकाचे गुणविशेष लिहा.

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) वाङ्मयीन प्रकल्पलेखनाच्या स्वरूपाचा सविस्तर आढावा घ्या.
- ब) जनसंपर्क कौशल्याची तंत्रे सांगून कोणत्याही दोन तंत्राविषयी सविस्तर माहिती लिहा?
- क) मराठीतील विविध साहित्यसंस्था आणि त्यांच्या मुखपत्रांचा सविस्तर आढावा घ्या.
- ड) कार्यक्रम यशस्वी होण्यासाठी कोणकोणती तयारी करावी ते सविस्तर लिहा?

ॐॐॐ

[5809]-SODL-152

M.A. (Part - I)

MARATHI (मराठी)

MAR - 112 : अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास

(इ.स. 1818 ते इ.स. 2010)

(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी 10 प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- i) 'सारसंग्रह' हे पुस्तक कोणी लिहीले?
- ii) परमहंस सभेची स्थापना कोणी केली?
- iii) 'गुलामगिरी' हा ग्रंथ कोणी लिहीला?
- iv) मराठीतील पहिली स्वतंत्र कादंबरी कोणती?
- v) 'मोचनगड' ही ऐतिहासिक कादंबरी कोणी लिहीली?
- vi) 'हिंदू लोकांच्या सणांविषयी निबंध', कुटूंबाची सुधारणा, हे निबंध-लेखन कोणी केले?
- vii) 'बनारसी बोरे', 'आराम विराम', 'हसा किंवा रूसा' हे कथासंग्रह कोणी लिहीले?
- viii) 'गावाकडच्या गोष्टी', 'काळी आई', 'इस्ताचा पाऊस' हे कथा संग्रह कोणी लिहीले?
- ix) 'वेड्याचे घर उन्हात' ही नाट्यकृती कोणाची?
- x) 'कोवळी उन्हे' हा लघुनिबंध संग्रह कोणी लिहीला?
- xi) 'गोतावळा' या कादंबरीचे लेखक कोण?
- xii) 'नटरंग' या कादंबरीचे लेखक कोण?

P.T.O.

प्र.2) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[25]

- i) साहित्येतिहास लेखनाची उद्दिष्टे थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ii) विसाव्या शतकातील व्याकरणकार थोडक्यात आढावा घ्या.
- iii) अर्वाचीन कालखंडातील समीक्षात्मक लेखनाचा थोडक्यात परिचय करून द्या.
- iv) इ.स. 1800 ते इ.स. 1874 या अव्वल इंग्रजी कालखंडाचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.
- v) शाठोत्तरी साहित्य प्रवाहातील 'बालसाहित्य' या वाङ्मय प्रवाहाचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- vi) साठोत्तरी कादंबरी वाङ्मयाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- vii) साठोत्तरी काव्यवाङ्मयाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्र.3) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[25]

- i) अर्वाचीन कालखंडाची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ii) साहित्येतिहास लेखनाची आधारतत्त्वे स्पष्ट करा.
- iii) मुद्रणकलेच्या उदयाचा प्रारंभीच्या कालखंडातील मराठी वाङ्मयावर झालेला परिणाम थोडक्यात स्पष्ट करा.
- iv) 'भाषाशास्त्र' संबंधीच्या लेखनाचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
- v) नाटक वाङ्मय प्रकाराविषयी थोडक्यात लिहा.
- vi) इ.स. 1990 नंतरच्या ग्रामीण कवितेचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- vii) 1990 नंतरच्या दलित कथा वाङ्मयाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील एका प्रश्नाचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[10]

- i) "इ.स. 1818 ते इ.स. 1874 या कालखंडास भाषांतर युग असे म्हणतात" सोदाहरण स्पष्ट करा.
- ii) इ.स. 1875 ते इ.स. 1920 या कालखंडातील कविता वाङ्मयाचा स्थूल आढावा घ्या.

[5809]-SODL-153

M.A. (Part - I)

MARATHI

MAR - 113 - ऐतिहासिक भाषाविज्ञान आणि समाजभाषाविज्ञान
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) ऐतिहासिक भाषेचा जनक कोण आहे?
- ब) चिंपाटी व वेवेंट जातीची माकडे किती प्रकारचे ध्वनी काढून एकमेकांना संदेश देतात?
- क) भाषाभ्यासाच्या विविध पद्धती कोणकोणत्या आहेत?
- ड) “ऐतिहासिक दृष्टीकोनाशिवाय भाषाविज्ञान असूच शकत नाही” असे मत कोणी मांडले?
- इ) भाषाविज्ञान म्हणजे काय?
- फ) भाषेच्या उत्पत्ती विषयी गाजलेला वाद कोणता?
- य) द्राविडी भाषाकुलामध्ये कोणत्या भाषांचा समावेश आहे?
- र) स्वन परिवर्तनाचे किती प्रकार आहेत?
- ल) समाजभाषाविज्ञान म्हणजे काय?
- व) ‘भाषिक क्षमता’ ही संकल्पना कोणी मांडली?
- श) भाषिक सापेक्षतावादाचा सिद्धांत कोणी मांडला?
- स) संज्ञापनक्षमता म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[25]

- अ) भाषेची वैशिष्ट्ये लिहा?
- ब) ऐतिहासिक भाषाभ्यास पद्धतीची अंगे कोणती थोडक्यात लिहा?
- क) अर्थपरिवर्तन: कारणमीमांसाची कारणे सांगा.
- ड) आदान म्हणजे काय?
- इ) भाषा आणि संस्कृती यांचा परस्परसंबंध स्पष्ट करा.
- फ) परभाषा संपर्काचे परिणाम स्पष्ट करा.
- य) प्रमाणभाषा म्हणजे काय? स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[25]

- अ) ऐतिहासिक भाषाविज्ञानाचे महत्त्व व मर्यादा स्पष्ट करा.
- ब) मराठी भाषेच्या उत्पत्तिसंबंधीचे विविध सिद्धांत स्पष्ट करा.
- क) मराठी भाषाविकासाचे कालिक टप्पे स्पष्ट करा.
- ड) आदान प्रक्रियेची कारणे सांगा.
- इ) समाजभाषाविज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
- फ) समाजातील भाषा उपयोजनातील विविधता स्पष्ट करा.
- य) 'भाषेचा लिंगसापेक्षविचार' या संदर्भात विवेचन करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) ऐतिहासिक भाषाभ्यासपद्धतीचा उदय व विल्यम जोन्स यांची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) भाषेचा लिंगसापेक्ष विचार कसा केला जातो, ते स्पष्ट करा.

[5809]-SODL-154
M.A. (Part - I)
MARATHI (मराठी)
मराठी व्याकरण [MAR-118]
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचनाएँ : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) मराठी भाषेत एकूण किती व्यंजने आहेत?
- ब) संधीचे प्रकार किती व कोणते?
- क) शब्दसिध्दी म्हणजे काय?
- ड) शब्दांच्या जाती किती आहेत?
- इ) विभक्तीचे कारकार्थ किती आहेत?
- फ) सामासिक शब्द कशाला म्हणतात?
- य) वाक्य म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) आदर्श लिपीचे कोणतेही पाच विशेष लिहा.
- ब) वर्णाचे प्रकार कोणते आहेत?
- क) 'विकारी' शब्द म्हणजे काय?
- ड) प्रयोगाचे प्रकार किती व कोणते, ते सांगा.
- इ) वाक्याच्या अर्थानुसार वाक्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
- फ) अलंकार म्हणजे काय, अलंकाराचे प्रकार कोणते, ते सांगा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) शब्दशक्ती म्हणजे काय, ते सांगून शब्दशक्तीचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) जोडाक्षरे लिहिण्याच्या कोणत्या पध्दती आहेत, ते स्पष्ट करा.
- क) शब्दसिध्दी म्हणजे काय, ते सांगून त्याचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) शब्दाच्या जाती कोणत्या आहेत, ते सांगा.
- इ) अलंकाराची आवश्यकता स्पष्ट करा.
- फ) म्हणी व वाक्यप्रचार यांच्यातील भेद स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) भाषा आणि लिपी यांच्यातील सहसंबंध स्पष्ट करा.
- ब) समास म्हणजे काय? समासाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) छंद म्हणजे काय, ते सांगून छंदाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) मराठी व्याकरणावरील इतर भाषांच्या व्याकरणाचा प्रभाव स्पष्ट करा.

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7987

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-155

M.A. (Part - II)

MARATHI (मराठी)

MAR - 211 : प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खाली दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) कोणत्याही दोन मुद्रित प्रसारमाध्यमांची नावे लिहा.
- ब) मराठीतील पहिले वृत्तपत्र कोणते ते नाव लिहा.
- क) बातमी लेखनाची भाषा कशा स्वरूपाची असावी ते लिहा.
- ड) निवेदकाची कोणतीही दोन गुणवैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) माहितीपटाचे स्वरूप कसे असावे ते लिहा.
- फ) 'Dialogue' या इंग्रजी शब्दाचा मराठीत अर्थ लिहा.
- य) कोणत्याही दोन नवसमाजमाध्यमांच्या प्रकारांची नावे लिहा.

प्र.2) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) वृत्तपत्रातील बातमीची रचना कशा प्रकारची असते ते थोडक्यात लिहा.
- ब) प्रसारमाध्यमे संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) नभोनाट्या विषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- ड) लघुपटाचे स्वरूप थोडक्यात लिहा.
- इ) माहितीपटाविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- फ) पटकथेची रचना कशा स्वरूपाची असते ते थोडक्यात लिहा.

प्र.3) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) 'व्हॉट्सअप' या नवसमाजमाध्यम प्रकाराची माहिती लिहा.
- ब) दृक-श्राव्य नवसमाजमाध्यमांचा थोडक्यात परिचय करून द्या.
- क) संवादलेखना विषयी माहिती लिहा.
- ड) माहितीपटासाठी संशोधन कशा प्रकारे केले जाते ते थोडक्यात लिहा.
- इ) जाहिरातीची गुणवैशिष्ट्ये थोडक्यात लिहा.
- फ) आकाशवाणीवरील उद्घोषणा याविषयी माहिती लिहा.

प्र.4) खाली दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) नवसमाजमाध्यमांचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ब) 'फेसबुक' या नवसमाज माध्यमाची माहिती लिहा.
- क) 'सूत्रसंचालन' ही एक कला आहे. हे विधान स्पष्ट करा.
- ड) वृत्तपत्राचे स्वरूप सांगून त्याचे विविध आशय निर्मितीचे स्वरूप लिहा.

[5809]-SODL-156

M.A. (Part - II)

MARATHI

**MAR-212 : साहित्य समीक्षा आणि साहित्य संशोधन
(2019 Pattern)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दात लिहा. [10]

- अ) वा. ल. कुलकर्णी यांनी केलेली समीक्षेची व्याख्या लिहा.
- ब) रा. ग. जाधव यांनी केलेली समीक्षेची व्याख्या लिहा.
- क) साहित्यकृतीचे अर्थ निर्णयन म्हणजे काय?
- ड) समाजशास्त्रीय समीक्षा करताना समीक्षकाने कोणते भान ठेवणे गरजेचे आहे?
- इ) युर्गन हाबरमास यांची आधुनिकता या संकल्पनेविषयीची भूमिका लिहा.
- फ) हिपोलाईट तेन यांनी कोणता सिद्धांत मांडला?
- य) 'लेखकाचा मृत्यू' ही संकल्पना कोणी मांडली?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) संरचनावादाची वैशिष्ट्ये थोडक्यात लिहा.
- ब) आधुनिकता या संकल्पनेचा अर्थ स्पष्ट करा.
- क) नवइतिहासवादाचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) इ.स. 1976 ते 2000 या काळातील नियतकालिकांचे योगदान थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) विलास खोले यांनी साहित्य संशोधनाचे कोणते प्रकार सांगितले आहेत.
- फ) लेखकांचा अभ्यास करताना कोणते गुणविशेष लक्षात घ्यावे लागतात?

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) साहित्य आणि राज्यशास्त्र यांतील सहसंबंध स्पष्ट करा.
- ब) संशोधनविषय निवडताना कोणती दक्षता घ्यावी?
- क) साहित्यकृतीचा अभ्यास करताना वाचन ही पायरी का महत्वाची असते ते स्पष्ट करा.
- ड) संहिता संपादन म्हणजे काय? ते स्पष्ट करा.
- इ) लोकसाहित्याच्या संशोधनातील मिथकांचे महत्व थोडक्यात सांगा.
- फ) साहित्य आणि सौंदर्यशास्त्र यातील परस्पर संबंध स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 200 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) चरित्रात्मक समीक्षा पद्धती म्हणजे काय ते सांगून या पद्धतीचे स्वरूप व मर्यादा स्पष्ट करा.
- ब) वसाहतवाद व उत्तर वसाहतवाद या संकल्पना व स्वरूप स्पष्ट करा.
- क) संशोधनाच्या विविध पद्धती थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ड) उत्तम प्रतीचे संशोधन होण्यासाठी संशोधकाच्या अंगी कोणते गुण आवश्यक असतात? स्पष्ट करा.

[5809]-SODL-157

S.Y. M.A.

MARATHI (मराठी)

MAR - 213 : नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना: 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक प्रश्नाचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खाली दिलेल्या कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 20 शब्दांत लिहा. [10]

- अ) 'शेटजीप्रताप' खंडकाव्यात कोणाच्या आर्थिक शोषणाचे चित्रण येते?
- ब) 1857 च्या बंडाला महत्मा फुले यांनी कोणते नाव दिले होते?
- क) स्त्रीयांच्या दुःखाचे, अन्यायाचे मूळ कशात आहे असे तराबाई शिंदे यांना वाटते?
- ड) लेखक उत्तम कांबळे यांचे लेख वृत्तपत्राच्या कोणत्या सदरात प्रकाशित होत असे?
- इ) अनिल अवचट यांनी त्यांच्या प्रवासवर्णनात कोणत्या समाजाचे चित्रण केले आहे?
- फ) 'दिवे गेलेले दिवस' ही कादंबरी कशाचे वर्णन करते?
- य) 'शोभा यात्रा' हे नाटक नाटकाच्या कोणत्या प्रकारात मोडते?

प्रश्न 2) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'स्त्री-पुरुष तुलना' निबंधातील संवादाचे स्वरूप लिहा.
- ब) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनाचे भाषिक वेगळेपण स्पष्ट करा.
- क) 'शेटजी प्रताप' या खंडकाव्यातील संघर्षाचे स्वरूप व्यक्त करा.
- ड) 'अमेरिका' या प्रवासवर्णनाचे भाषिक विशेष लिहा.
- इ) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीतील दैनंदिनीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- फ) 'शोभायात्रा' या नाटकातील महात्मा गांधीजीच्या व्यक्तीरेखेचे विशेष लिहा.

प्रश्न 3) खाली दिलेल्या कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'अमेरिका' प्रवासवर्णनातून व्यक्त झालेले स्थलांतरीतांच्या प्रश्नांचे स्वरूप लिहा.
- ब) 'दिवे गेलेले दिवस' या कादंबरीतून व्यक्त होणारे आणिबाणीचे परिणाम थोडक्यात लिहा.
- क) 'वाट तुडवताना' आत्मकथनातून व्यक्त होणारे अनुभवकथन तुमच्या शब्दांत लिहा.
- ड) 'शोभायात्रा' नाटकातील ऐतिहासिक भूमिका व्यक्त करणाऱ्या व्यक्तींचे लौकिक आयुष्य स्पष्ट करा.
- इ) ताराबाई शिंदे यांच्या 'स्त्री-पुरुष तुलना' या निबंधाचे महत्त्वपूर्ण विशेष स्पष्ट करा.
- फ) 'शेटजी प्रताप' या खंडकाव्यातून व्यक्त होणारा मनाला चटका लावणारा शेवट तुमच्या शब्दांत लिहा.

प्रश्न 4) खाली दिलेल्या कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा. [20]

- अ) 'स्त्री पुरुष तुलना' या निबंधातून व्यक्त होणाऱ्या स्त्रियांच्या शोषणाचे उमटणारे प्रतिबिंब तुमच्या शब्दांत लिहा.
- ब) 'शेटजी प्रताप' आणि 'पांडवप्रताप' या खंडकाव्यांची तुलना करा.
- क) 'वाट तुडवताना' या आत्मकथनातील अविष्कारातील वेगळेपणा स्पष्ट करा.
- ड) 'दूर गेलेले दिवस' या कादंबरीतून व्यक्त होणाऱ्या विविध व्यक्तीरेखांचा परिचय करून द्या.

[5809]-SODL-158

M.A. (Part - II)

MARATHI

**MAR - 214 : मराठीतील वैचारिक साहित्य आणि साहित्याचा सामाजिक दृष्टीने अभ्यास
(2019 Pattern)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची उत्तरे 20 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) 'भाव सौंदर्याचा आविष्कार' हे कशाचे वैशिष्ट्य आहे?
- ब) 'वाचकांच्या बुद्धीला सतत आवाहन करणारे, तर्कशुद्ध, सप्रमाण आणि संदर्भासह लेखन म्हणजे काय?
- क) महाइंभटाने कशाचे संकलन केले आहे?
- ड) चिपळूणकर यांनी कोणते मासिक सुरू केले?
- इ) इ.सन 1851 साली कोणत्या कमिटीची स्थापना झाली?
- फ) काव्य म्हणजे संस्कृति टीका असे वचन कोणाचे?
- य) 'साहित्य समाज आणि संदर्भ' ह्या ग्रंथाचे लेखक कोण?
- र) डॉ. रा. भा. पाटणकर यांनी 'सौंदर्यमीमांसा' या ग्रंथात कोणता सिद्धांत मांडला आहे?
- ल) 'दि नेटिव्ह स्कूल अँड स्कूल सोसायटींची स्थापना कधी झाली?
- व) इ.स. 1920 नंतर कोणत्या युगाला सुरुवात झाली?
- श) 'व्हेअर साउंड अँड मीनिंग आर वन' अशी साहित्याची व्याख्या कोणी केली?
- ष) श्री गोविंदप्रभू यांचा अवतार कोणता होता?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[25]

- अ) वैचारिक साहित्य म्हणजे काय?
- ब) ललित साहित्याविषयी थोडक्यात लिहा?
- क) वैचारिक साहित्याची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा?
- ड) लीळाचरित्र या ग्रंथाची गुण-वैशिष्ट्ये थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) लीळाचरित्रातील सामाजिक आणि सांस्कृतिक चित्रणाविषयी थोडक्यात लिहा?
- फ) 'सूत्रपाठ' या ग्रंथाच्या थोडक्यात परिचय करून द्या.
- य) ऐतिहासिक पदाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[25]

- अ) बखर वाङ्मयाचे विशेष थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ब) निबंध वाङ्मयाचे स्वरूप थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) दर्पणकार बाळशास्त्री जांभेकर यांचा थोडक्यात परिचय करून द्या.
- ड) पाच मासिकांची नावे लिहा.
- इ) पाच नियतकालिकांची नावे लिहा?
- फ) दादोबा पांडूरंग तर्खडकर यांचा थोडक्यात परिचय करून द्या?
- य) इ.स. 1946 ते 1960 या कालखंडातील मराठी वैचारिक साहित्याची वाटचाल थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही एक प्रश्नांचे उत्तर 200 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) वैचारिक साहित्यातील अभिव्यक्तीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ब) बखर वाङ्मयाचे प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P7991

[5809]-SODL-161

M.A. - I

PHILOSOPHY

**PHI 111 : Problems in Indian Metaphysics and
Problems in Indian Epistemology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following. **[10]**

- a) What is the Ultimate truth according to Shankaracharya?
- b) Why is Samkhya philosophy called dualistic?
- c) State which are the Permanent Substances and Transient Substances.
- d) Explain the meaning of Satkaryavada in relation to theory of Causation.
- e) Explain the difference between Prama and Aprama.
- f) Explain the definition of perception according to Nyaya.
- g) State the structure of the Inference.

Q2) Attempt any four out of six from the following. **[20]**

- a) State the nature of Vaiseshika category of Samanya.
- b) Briefly explain the Non-Self according to Buddha.
- c) Explain Ramanujacharya's views on External World.
- d) Briefly explain Vaisheshika's theory of Asatkaryavada.
- e) Explain the theory of Svatah Pramanyavada of the Mimamsa.
- f) State the Buddhists approach on Inference (Anumana).

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) State the characteristics of Atman according to Shankaracharya.
- b) What is Pilupakism as mentioned by Vaisheshika?
- c) Explain Sankara's conception of world.
- d) Write a note on Pramana-Vyavastha.
- e) Explain the Buddha's view on Khyativada.
- f) Explain the nature of Upamana Pramanas.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Write an essay on Samkhya theory of Purasha.
- b) Discuss the views of the Nyaya-Vaishikas about the External World.
- c) Elaborate the distinction between Abhihitavism and Anvitabhidhanasma with reference to Sabda Pramana.
- d) Explain fully the nature and kinds of Pramanas mentioned by the Jaina.

Total No. of Questions : 4]

P7991

[5809]-SODL-161

M.A. - I

PHILOSOPHY

PHI 111 : Problems in Indian Metaphysics and
Problems in Indian Epistemology
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) शंकराचार्याच्या मते अंतिम सत् काय आहे?
- ब) सांख्य दर्शनाला द्वैतवादी का म्हणतात?
- क) नित्य द्रव्ये आणि अनित्य द्रव्ये कोणती ते सांगा.
- ड) कार्य - कारणाच्या संदर्भात सत्कार्यवादाचा अर्थ सांगा.
- इ) प्रमा व अप्रमा यातील फरक स्पष्ट करा.
- फ) नैयायिकांची प्रत्यक्ष प्रमाणाची व्याख्या सांगा.
- य) अनुमान प्रमाणाची संरचना सांगा.

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) वैशेषिकांच्या 'सामान्य' पदार्थाचे स्वरूप सांगा.
- ब) बौद्धांचा अनात्मवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
- क) रामानुजाचार्यांचे बाह्य जगताविषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- ड) वैशेषिकांचा असत्कार्यवाद सिद्धांत थोडक्यात सांगा.
- इ) मीमांसकांचा स्वतःप्रामाण्यवाद सिद्धांत स्पष्ट करा.
- फ) बौद्धांचा अनुमानविषयक दृष्टिकोन सांगा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) शंकराचार्यप्रणीत आत्म्याची लक्षणे सांगा.
- ब) वैशेषिकांनी सांगितलेला पिलूपाकवाद काय आहे?
- क) शंकराचार्यांचे जगत् संबंधी विचार स्पष्ट करा.
- ड) प्रमाणव्यवस्था यावर टीप लिहा.
- इ) बौद्धांचे ख्यातिविषयक मत स्पष्ट करा.
- फ) उपमान प्रमाणाचे स्वरूप स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) सांख्यांच्या 'पुरुष' सिद्धांतावर निबंध लिहा.
- ब) न्याय-वैशिकांच्या बाह्य जगताविषयींच्या मतांची चर्चा करा.
- क) शब्दप्रमाणाच्या संदर्भात अभिहितान्वयवाद व अन्विताभिधानवाद यातील भेद विशद करा.
- ड) जैनांनी सांगितलेल्या प्रमाणाचे स्वरूप व प्रकार सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8355

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-162

F.Y. M.A.

PHILOSOPHY

**PHI 112 : Problems in Western Metaphysics and Problems in
Western Epistemology
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- i) State the position on the real by Heraclitus.
- ii) Who is known as the father of metaphysics?
- iii) Write in two lines the Aristotle's idea of being.
- iv) What is the Coherentism?
- v) Define : Dualism
- vi) Define : Rationalism.
- vii) What is the nature of knowledge?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- i) Explain in short the Heidegger's notion of being?
- ii) Critically evaluate Moor's notion of realism.
- iii) Explain the Hume's position on the idea of self?
- iv) Write the names and types of categories advocated by Aristotle and explain any one category in details.
- v) What is the Non-Foundationalist approach to the nature and analysis of knowledge?
- vi) Write a note on Reliabilism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- i) Explain in brief 'Realism : theory of reality'.
- ii) Write a short note on Hume's theory of Causation.
- iii) Explain in short the Empiricist approach towards knowledge.
- iv) Critically evaluate Ryle's position on Mind and Body.
- v) Briefly explain Gettier's problem.
- vi) Who proposes the intuitionism? Explain in brief the nature of intuitionism.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- i) Discuss the theories of truth.
- ii) Explain critically Hegel's notion of being and becoming.
- iii) Write a note on Idealism.
- iv) Explain the Leibnitz's position on substance.

Total No. of Questions : 4]

P8355

[5809]SODL-162

F.Y. M.A.

PHILOSOPHY

PHI 112 : Problems in Western Metaphysics and Problems in
Western Epistemology

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[10]

- i) हिराक्लितस ची सत् संदर्भातील भूमिका सांगा.
- ii) सत्तामिमांसेचा जनक कोणाला म्हटले जाते?
- iii) अरिस्टोटल ची सत् संदर्भातील कल्पना दोन वाक्या लिहा.
- iv) सुसंगतता म्हणजे काय?
- v) व्याख्या द्या : द्वैतवाद
- vi) व्याख्या द्या : बुद्धिवाद
- vii) ज्ञानाचे स्वरूप काय आहे?

प्रश्न 2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- i) हायडेगर ची सत् संदर्भातील संकल्पना विषद करा.
- ii) मूर च्या वास्तवादाच्या संकल्पनेचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- iii) स्व संदर्भातील ह्यूम चे मत विषद करा.
- iv) अरिस्टोटलने सांगितलेल्या कोटी ची नावे आणि प्रकार लिहा आणि कोणत्याही एका कोटीचे सविस्तर स्पष्ट करा.
- v) ज्ञानाचे स्वरूप आणि विश्लेषणासाठी गैर-मूलभूततावाद चा दृष्टीकोन काय आहे?
- vi) विश्वासाहतेवर एक टीपा लिहा.

प्रश्न 3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- i) 'वास्तववाद: सत्त चा सिद्धांत' थोडक्यात स्पष्ट करा.
- ii) ह्यूमच्या कार्यकारणभावाच्या सिद्धांतावर थोडक्यात टीपा लिहा.
- iii) ज्ञानाकडे पाहण्याचा अनुभववादी दृष्टिकोन थोडक्यात स्पष्ट करा.
- iv) राईल चे मन आणि शरीर यांविषयीचे मताचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.
- v) गेटियरची समस्या थोडक्यात स्पष्ट करा.
- vi) अंतः प्रज्ञावाद कोणी मांडला ? अंतःप्रज्ञावादाचे स्वरूप थोडक्यात विशद करा.

प्रश्न 4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- i) सत्याता विषयक उपपत्तींची चर्चा करा.
- ii) हेगेलचे सत् आणि भव संदर्भातील मतांची चर्चा करा.
- iii) चिदादावर एक टीपा लिहा.
- iv) द्रव्य संदर्भात लिब्रिट्झचे मत स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8391

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-163

F.Y. M.A.

PHI 114 : Early Buddhism and Jainism

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) What were the two cultural traditions prevalent in India before the arrival of Buddha?
- b) What does Sarvam Dukkham Karanam mean?
- c) What are the four stages of Arhat hood?
- d) What are the attributes that a substance is supposed to have as per Jaina metaphysics?
- e) Define perception.
- f) What is Jnanavarniya?
- g) What are the female followers of the Shravakas known as?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) What are Brahma Viharas? Describe in brief.
- b) What do you understand by the Buddhist notion of suffering (Dukkha)? What are its three kinds?
- c) Is Buddhism a pessimistic philosophy?
- d) Name and explain the three kinds of real immediate knowledge (pratyaksha) in brief.
- e) Differentiate between Astikaya and Anastikaya Jaina terms.
- f) Discuss the three steps of Sallekhana.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) How would you explain the interrelation between the three characteristics of Phenomena of human existence?
- b) How do you define the concept of Nibbana?
- c) Differentiate between Guna and Paryaya.
- d) Differentiate between paroksha and aparoksha jnana.
- e) What do you mean by the nine elements (nav-tattvas) of jaina philosophy? Give a list of them.
- f) What do you mean by Samiti?

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) Distinguish between Vedic Tradition and the Sramana Tradition. Do you think that the Sramana Tradition developed as a reaction against the Vedic Tradition? Justify your position.
- b) Discuss the different steps and their significance in the Eightfold Path (Astangika Marg).
- c) Explain the theory of Syadvada. Give suitable examples of it.
- d) Write detailed notes on :
 - i) Samyak Darshan
 - ii) Samyak Jnana
 - iii) Samyak Charitra
 - iv) Panca-Mahavrata

Total No. of Questions : 4]

P8391

[5809]-SODL-163

F.Y. M.A.

PHI 114 : Early Buddhism and Jainism

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) भारतात बुद्ध पूर्वी कोणत्या दोन सांस्कृतिक परंपरा प्रचलित होत्या?
- ब) सर्वम दुखम कारमणम् म्हणजे काय?
- क) अर्हत्वाच्या चार अवस्था काय आहेत?
- ड) जैन यथार्थशास्त्रानुसार पदार्थांमध्ये कोणते गुणधर्म असावेत?
- इ) प्रत्यक्ष परिभाषित करा.
- फ) ज्ञानावर्णीय म्हणजे काय?
- य) श्रावक महिला अनुयायांना काय म्हणतात?

प्रश्न 2) सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) ब्रह्म विहार म्हणजे काय? थोडक्यात वर्णन करा.
- ब) दुःख या बौद्ध संकल्पनेतून तुम्हाला काय समजते? त्याचे तीन प्रकार कोणते?
- क) बौद्ध धर्म हे निराशावादी तत्त्वज्ञान आहे का?
- ड) तीन प्रकारच्या वास्तविक तात्काळ (प्रत्यक्ष) ज्ञानाची नावे द्या आणि थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) अस्तिकाय आणि अनास्तिकाय या जैन संज्ञांमध्ये फरक करा.
- फ) सल्लेखानाच्या तीन पायऱ्यांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) मानवी अस्तित्वाच्या घटनांच्या तीन वैशिष्ट्यांमधील परस्परसंबंध तुम्ही कसे स्पष्ट कराल?
- ब) तुम्ही निब्वानाची संकल्पना कशी परिभाषित करता?
- क) गुण आणि पर्याय यांत फरक करा.
- ड) परोक्ष आणि अपरोक्ष ज्ञान यातील फरक करा.
- इ) जैन तत्त्वज्ञानाच्या नऊ तत्वांचा (नव-तत्व) अर्थ काय आहे? त्यांना नमूद करा.
- फ) समिती म्हणजे काय?

प्रश्न 4) चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) वैदिक परंपरा आणि श्रमण परंपरा यांच्यात फरक करा. श्रमण परंपरा हि वैदिक परंपरेच्या विरोधात प्रतिक्रिया म्हणून विकसित झाली असे तुम्हाला वाटते का? आपल्या मताचे समर्थन करा.
- ब) अष्टांगिक मार्ग मधील विविध पायऱ्या आणि त्यांचे महत्व यावर चर्चा करा.
- क) स्याद्वादाचा सिद्धांत स्पष्ट करा. त्याची योग्य उदाहरणे द्या.
- ड) या तपशीलवार टिपा लिहा :
 - i) सम्यक दर्शन
 - ii) सम्यक ज्ञान
 - iii) सम्यक चारित्र
 - iv) पंच-महाव्रत

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7992

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-164

F.Y. M.A.

PHILOSOPHY

**PHI 115 : Philosophy of Bhagvatgita and Schools of Vedanta - I
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) What is the main purpose of Bhagavad Gita?
- b) Explain the meaning of Karmayoga in Gita.
- c) What is Ksara?
- d) Who is called Sthitahprajna?
- e) Define the Religion.
- f) What is error? State the types of error.
- g) What is Jnanayoga in Gita?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Explain Shankaracharya's refutation of Sunyavada.
- b) Explain Shankaracharya's concept of Jiva.
- c) Describe the Avasthatraya mentioned by Gaudapada.
- d) Explain fully Swadharma.
- e) Explain the concept of Purushottama in Gita.
- f) Explain the nature of Atmajnana.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Highlight the dialectic method in the Gita.
- b) Explain the relationship between Jnanayoga and Bhaktiyoga.
- c) Briefly explain the nature of Metyaphysics.
- d) How to do Nishkama Karma? State it based on the Gita.
- e) Briefly explain Ajativada.
- f) How did shankaracharya refute the Akhyati of Mimamsa?

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) Discuss the historical and philosophical development of Bhagavadgita.
- b) Explain fully the Ksara-Aksara principle in Gita.
- c) Explain fully the Adhyas.
- d) Explain fully Shankaracharya's concepts of God and Moksa.

Total No. of Questions : 4]

P7992

[5809]-SODL-164

F.Y. M.A.

PHILOSOPHY

PHI 115 : Philosophy of Bhagvatgita and Schools of Vedanta - I

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) भगवद्गीतेचा मुख्य उद्देश काय आहे?
- ब) कर्मयोगाचा गीताप्रणित अर्थ सांगा.
- क) क्षर म्हणजे काय?
- ड) स्थितप्रज्ञ कोणाला म्हणतात?
- इ) धर्माची व्याख्या सांगा.
- फ) ख्याति म्हणजे काय? ख्यातिचे प्रकार सांगा.
- य) गीतेतील ज्ञानयोग काय आहे?

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) शंकराचार्यांनी शून्यवादाचे केलेले खंडन स्पष्ट करा.
- ब) शंकराचार्यांची जीव संकल्पना विशद करा.
- क) गौडपादांनी सांगितलेल्या अवस्थात्रयांचे वर्णन करा.
- ड) स्वधर्माचे सविस्तर विवेचन करा.
- इ) गीतेतील पुरुषोत्तम संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) आत्मज्ञानाचे स्वरूप विशद करा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) गीतेतील संवाद पद्धतीवर प्रकाश टाका.
- ब) ज्ञानयोग व भक्तियोगाचा संबंध स्पष्ट करा.
- क) सदवस्तूशास्त्राचे स्वरूप थोडक्यात सांगा.
- ड) निष्काम कर्म कसे करावे? हे गीतेच्या आधारे सांगा.
- इ) अजातिवाद थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) शंकराचार्यानी मीमांसकाच्या अख्यातीचे खंडन कशा प्रकार केले?

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) भगवद्गीतेच्या ऐतिहासिक आणि तत्वज्ञानात्मक विकासावर चर्चा करा.
- ब) गीतेतील क्षर-अक्षर तत्व सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) अध्यासाचे सविस्तर स्पष्टीकरण करा.
- ड) शंकराचार्यांच्या ईश्वर व मोक्ष या संकल्पना सविस्तर विशद करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8353

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-165

S.Y. M.A.

**PHI : 211 - METHODS OF PHILOSOPHY AND INDIAN
PHILOSOPHIES OF LIFE**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All quesitons are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is the concept of *Rta*?
- b) Explain the notion of knowledge, according to Habermas.
- c) Define : *Kaivalya*.
- d) What is the meaning of 'Defense of Common Sense' as per G.E. Moore?
- e) State *Astanga-Yoga*.
- f) What is the meaning of 'Epoche'?
- g) Define : *Preyas*.

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Write a short note on significance of Indian Philosophies of Life.
- b) What is Dilthey's conception of Understanding?
- c) Explain *Sila* of Buddhism.
- d) Explain any one of the reductions given by Husserl.
- e) Explain the concept of *Jivanmukti*.
- f) Explain briefly Logical Positivism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Explain the concept of 'Intentionality' given by Brentano.
- b) What is the concept of *Dharma*?
- c) Briefly describe Ricoeur's theory of Interpretation.
- d) Briefly explain the concept of '*Sreyas*'.
- e) Explain the concept of Human interests according to Habermas.
- f) Write short note on any one Triratna's of Jainism.

Q4) Attempt any two out of four from the following.

[20]

- a) Elaborately explain the 'Systematically Misleading Expressions' of Gilbert Ryle.
- b) Write a note on *Arya-Astangika-Marga* of Buddhism.
- c) Explain Gadamer's critique of Hermeneutics as a method.
- d) Write an Essay on '*Purushartha*'

P8353

[5809]SODL-165

S.Y. M.A.

PHI : 211 - METHODS OF PHILOSOPHY AND INDIAN
PHILOSOPHIES OF LIFE

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) व्याख्या द्या : ऋत.
ब) हाबेरमासनुसार, ज्ञानाची संकल्पना स्पष्ट करा.
क) व्याख्या द्या : कैवल्य.
ड) जी. ई. मूरनुसार 'डिफेन्स ऑफ कॉमन सेन्स' चा अर्थ काय आहे?
इ) अष्टांग-योग लिहा.
फ) 'Epoche' चा अर्थ काय आहे?
य) व्याख्या द्या : प्रेयस

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

- अ) भारतीय जीवनाच्या तत्त्वज्ञानातील महत्त्वावर एक थोडक्यात टीपा लिहा.
ब) डिल्थेची आकलन संकल्पना काय आहे?
क) बौद्धधर्मातील शील संकल्पना स्पष्ट करा.
ड) हुस्सेर्ल ने दिलेली कोणतेही एक विश्लेषण स्पष्ट करा.
इ) जीवनमुक्तीची संकल्पना स्पष्ट करा.
फ) तार्किक प्रत्यक्षतावाद थोडक्यात स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) ब्रॅंटानोने दिलेली 'उद्देशता' संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) धर्म संकल्पनेचा अर्थ काय?
- क) रिकोअरच्या अर्थनिश्चितीकरण सिद्धांताचे थोडक्यात वर्णन करा.
- ड) 'श्रेयस' ही संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- इ) हॅबरमासच्या मते मानवी हितसंबंधांची संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) जैन धर्मातील कोणत्याही एका त्रिरत्नावर थोडक्यात टीप लिहा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) गिल्बर्ट रायलचे 'पद्धतशीरपणे दिशाभूल करणारे अभिव्यक्ती' विस्तृतपणे स्पष्ट करा.
- ब) बौद्ध धर्माच्या आर्य-अष्टांगिक मार्गावर टीपा लिहा.
- क) गडामरची अर्थनिश्चितीकरण एक पद्धत म्हणून टीकेचे स्पष्टीकरण द्या.
- ड) 'पुरुषार्थ' वर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8356

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-166

S.Y. M.A.

**PHI : 212 - MORAL PHILOSOPHY AND MODERN INDIAN
THINKERS**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All quesitons are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) Give any one definition of ethics.
- b) What is mean by the term 'Eudemonia'?
- c) What is Kant's definition of ethics?
- d) What is a meaning of sanction according to Mill?
- e) Define the term 'reformation'.
- f) Discuss Shri Aurobindo's notion of Supermind.
- g) Elucidate Rabindranath Tagore's ideas on education.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Write a note on Normative ethics.
- b) Elucidate Aristotle's opinion on weakness of will.
- c) Narrate Mill's principle of utility.
- d) Explain briefly features of 'Revival'.
- e) Discuss Shri Aurobindo's notion of mind.
- f) Discuss M.N. Roy's Humanism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Write a note on Jyotiba Phule's views on caste system.
- b) Narrate B.R. Ambedkar's views on caste.
- c) Write on J Krishnamurti's idea of 'choiceless awareness'.
- d) K.C. Bhattacharya's views on 'Swaraj in ideas'.
- e) Define the term 'modernization'.
- f) Give the meaning of the term 'Intuition' as given by S. Radhakrishnan.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) Narrate B.R. Ambedkar's views on Social democracy.
- b) Discuss in detail Swami Vivekananda's Universal religion.
- c) Explain basic features of Kantian ethics.
- d) Discuss in detail nature and scope of ethics.

P8356

[5809]SODL-166

S.Y. M.A.

PHI : 212 - MORAL PHILOSOPHY AND MODERN INDIAN
THINKERS

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा. [10]

- अ) नीतिशास्त्राची कोणतीही एक व्याख्या द्या.
- ब) 'युडेमोनिया' (आत्मकल्याण) याचा अर्थ काय आहे?
- क) काण्टची नीतिशास्त्राची व्याख्या काय आहे?
- ड) मिलनुसार 'बंधके' यांचा अर्थ काय आहे?
- इ) सुधारणा व्याख्या द्या.
- फ) श्री अरविंद यांची 'अतिमानस' या संकल्पनेची चर्चा करा.
- य) रवींद्रनाथ टागोर यांची शिक्षण संकल्पना सविस्तर सांगा.

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]

- अ) आदर्शमूलक नीतिशास्त्र यावर टीप लिहा.
- ब) ऍरिस्टोटलच्या मतानुसार 'इच्छाशक्तीची दुर्बलता' वर्णन करा.
- क) मिलचे उपयुक्ततावादी तत्व विशद करा.
- ड) पुनरुज्जीवनाची वैशिष्ट्ये थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) श्री अरविंद यांच्या 'मन' या संकल्पनेची चर्चा करा.
- फ) एम. एन. रॉय यांचा मानवतावाद.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) जोतिबा फुले यांच्या जातमीमांसेवर टीप लिहा.
- ब) आंबेडकरांचे जातव्यवस्थेवरील मत विशद करा.
- क) जे कृष्णमूर्ती यांची 'ननिर्णीत जाणीव' ही संकल्पना लिहा.
- ड) Swaraj in ideas के. सी. भट्टाचार्य.
- इ) 'आधुनिकता' संकल्पना याची व्याख्या द्या.
- फ) स. राधाकृष्णन यांच्यानुसार 'अंतःप्रज्ञा' या संकल्पनेचा अर्थ सांगा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) आंबेडकरांचे सामाजिक लोकशाहीवरील मत विशद करा.
- ब) स्वामी विवेकानंद यांची 'वैश्विक धर्म' ही संकल्पना चर्चा करा.
- क) कान्ट नीतिशास्त्राची मूलभूत वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) नीतिशास्त्राचे स्वरूप आणि व्याप्ती सांगा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P8364

[5809]-SODL-167

M.A. Second Year

**PHI-213 : SCHOOLS OF VEDANTA (II) AND YOGA
(2019 Pattern) (Fresh & Backlog)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) According to Ramanuja, What is the concept of Brahma?
- b) State the etymology of the term "Yoga".
- c) How many and which pramanas accepted by vallabha?
- d) State the numbers and names of the Yama.
- e) According to Madhva, What is the concept of Bheda?
- f) Explain 'Esvarapranidhana'.
- g) According to Nimbarka, What is the meaning of Prapatti?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Briefly explain the epistemology of Yoga.
- b) Which are the attributes of God explained by the Ramanuja?
- c) Explain 'Sanpradnyat samadhi'.
- d) Explain the Anyatakhyati, according to Vallabhacharya.
- e) Explain the concept of heyahetu, of Yoga.
- f) Explain Asvatantra reality, according to Madhvacharya.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) Explain the concept of Nirvikalpajnana, according to Ramanuja.
- b) Explain the relation between Samkhya and Yoga.
- c) Briefly describe concept of Mukti, according to Vallabha.
- d) Briefly explain the concept of 'Sampatti' of Yoga.
- e) Explain the concept of Bhakti (upasana), according to Madhva.
- f) Explain the avidya klesa of Yoga.

Q4) Attempt any two out of the four from the following.

[20]

- a) Elaborately explain the criticism of Mayavada of Sankara by Ramanuja.
- b) Elaborately explain Buddhist yoga.
- c) Explain the doctrine of Bhedabheda, according to Nimbarka.
- d) Write an Essay on 'Niyama' (observances) one of the eightfold path of Yoga.

Total No. of Questions : 4]

P8364

[5809]-SODL-167

M.A. Second Year

**PHI-213 : SCHOOLS OF VEDANTA (II) AND YOGA
(2019 Pattern) (Fresh & Backlog)**

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :-
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

- अ) रामानुज यांच्या मते ब्रह्माची संकल्पना काय आहे?
- ब) “योग” या शब्दाची व्युत्पत्ती.
- क) वल्लभानी किती आणि कोणते प्रमाण स्वीकारले आहे?
- ड) यम ची संख्या आणि नावे सांगा.
- इ) मध्वाच्या मते, भेद ची संकल्पना काय आहे?
- फ) ‘ईश्वर प्रणिधान’ स्पष्ट करा.
- य) निंबार्क मते, प्रपत्तीचा अर्थ काय आहे?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) योगाचे ज्ञानशास्त्र थोडक्यात सांगा.
- ब) रामानुजाचार्यांनी ईश्वराचे कोणते गुण स्पष्ट केले आहेत?
- क) ‘संप्रज्ञात समाधी’ स्पष्ट करा.
- ड) वल्लभाचार्यांच्या नुसार अन्यताख्याति स्पष्ट करा.
- इ) योग ची हेय हेतु ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) मध्वाचार्यांच्या मते, अस्वतंत्र तत्त्व स्पष्ट करा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) रामानुजांच्या मते निर्विकल्पज्ञानाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- ब) सांख्य आणि योग यांचा संबंध स्पष्ट करा.
- क) वल्लभांच्या मते मुक्तीच्या संकल्पनेचे थोडक्यात वर्णन करा.
- ड) योगाची 'संपत्ती' ही संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- इ) मध्वाचार्य च्या मते भक्ती (उपासना) ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) योगाची अविद्या क्लेश स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

- अ) रामानुजाने शंकराच्या मायावादावर केलेली टीका सविस्तरपणे स्पष्ट करा.
- ब) बौद्ध योग सविस्तर स्पष्ट करा.
- क) निंबार्काच्या मते भेदाभेदचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) योगाच्या अष्टांगमार्गापैकी एक मार्ग 'नियम' वर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7993

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-168

S.Y. M.A.

PHILOSOPHY

PHI - 214 : Bioethics and Ambedkar

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) Give definition of Bioethics.
- b) Give the names of any two principles of Bioethics.
- c) Who opposed sanctity of life position?
- d) What is the title of the first essays of Ambedkar presented in Columbia University?
- e) What is meaning of Dhamma According to Ambedkar?
- f) Which method Ambedkar uses for the philosophy of religion?
- g) Give the title of the last book written by Ambedkar.

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) What is the nature of Bioethics?
- b) Explain in short the nature of slippery slope argument.
- c) Explain the ethical problems in gene therapy.
- d) Explain in short the analysis fo the caste by Amedkar.
- e) Critically evaluate Ambedkar's concept of social justice.
- f) Write a note on philosophy of Ambedkar and Jon Dewey.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six the following :

[20]

- a) How can Bioethics be a discipline? Explain briefly with the help of Daniel Callahan's position.
- b) Critically evaluate from the moral point of view the right of mother argument supporting the abortion?
- c) Explain briefly the concept of mediation ethics.
- d) Write a note on Ambedkar's concept of Ideal Society.
- e) Explain Ambedkar's interpretation of four noble truths of Buddhism.
- f) Explain in short Ambedkar's critique of Marxism.

Q4) Attempt any two out of four form the following :

[20]

- a) Explain the principles of Biomedical ethics.
- b) What is euthanasia? Explain the moral problems of euthanasia.
- c) Discuss the controversy between Ambedkar and Gandhi.
- d) Discuss the Ambedkar's philosophy of religion.

Total No. of Questions: 4]

P7993

[5809]SODL-168

S.Y. M.A.

PHILOSOPHY

PHI - 214 : Bioethics and Ambedkar

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :
- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
 - 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
 - 3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

-
- प्रश्न 1)** खालील सात प्रश्नांपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [10]
- अ) जैवनितीशास्त्राची व्याख्या लिहा.
 - ब) जैवनितीशास्त्राच्या कोणत्याही दोन मुलभूत तत्त्वांची नावे लिहा.
 - क) जीवनाचे पावित्र्य या युक्तिवादाला विरोध कोणी केला?
 - ड) आंबेडकरांनी कोलंबिया विद्यापीठात सादर केलेल्या शोध निबंधाचे शीर्षक काय होते?
 - इ) आंबेडकरांच्या मते धम्म चा अर्थ काय आहे?
 - फ) आंबेडकरांनी धर्माच्या तत्त्वज्ञानाच्या मांडणी साठी कोणती पद्धती वापरली आहे?
 - य) आंबेडकरांनी लिहिलेल्या शेवटच्या ग्रंथाचे नाव काय?

- प्रश्न 2)** खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]
- अ) जैवनितीशास्त्राचे स्वरूप काय आहे ते लिहा.
 - ब) निसरड्या उतारा स्वरूपाच्या युक्तिवादाचे स्वरूप थोडक्यात विषद करा.
 - क) जीन थेरपी मधील नैतिक समस्या विषद करा.
 - ड) आंबेडकरांनी केलेले जातीचे विश्लेषण स्पष्ट करा.
 - इ) आंबेडकर प्रणीत सामाजिक न्याय संकल्पनेचे चिकित्सक मूल्यमापन करा.
 - फ) आंबेडकर आणि जॉन डुई यांच्या तत्त्वज्ञानावर थोडक्यात टीप लिहा.

प्रश्न 3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) जैवनितीशास्त्र ही ज्ञानशाखा कशी होवू शकते? डनिएल कलाहन च्या मताच्या आधारे विषद करा.
- ब) गर्भपाताच्या समर्थन करणारा मातेचा अधिकार या युक्तिवादाचे चिकित्सक परीक्षण करा.
- क) मध्यस्थी नीतिशास्त्र थोडक्यात विषद करा.
- ड) आंबेडकरांना अभिप्रेत असणाऱ्या आदर्श समाजाच्या संकल्पनेवर टीप लिहा.
- इ) बौद्ध दर्शनातील चार आर्यसत्यांची आंबेडकरांनी केलेली मांडणी स्पष्ट करा.
- फ) आंबेडकरांनी केलेली मार्क्सवादाची चिकित्सा स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा. [20]

- अ) जैवनितीशास्त्राचे मुलभूत तत्त्वांचे स्पष्टीकरण लिहा.
- ब) इच्छामरण म्हणजे काय? इच्छामरण संबंधातील नैतिक समस्या विषद करा.
- क) आंबेडकर आणि गांधी यांच्यामधील वादाची चर्चा करा.
- ड) आंबेडकर प्रणीत धर्माच्या तत्त्वज्ञाची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7994

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-171

M.A. (Part - I)

PS - 111 : POLITICAL SCIENCE

**Traditions of Political Thought and Comparative Political Analysis
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words.

[10]

- a) Which country from confucius?
- b) Which country did plato live in?
- c) Which books was written by Machiavelli?
- d) Which thinker propounded the social contract theory?
- e) What is the study of comparative politics?
- f) What is Modernization?
- g) What is meaning of Pressure Groups?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words.

[20]

- a) Explain Plato's theory of Justice?
- b) Explain Karl Marx thought of state?
- c) Write down work of political party?
- d) Write down Development of comparative politics?
- e) Explain Mahatma Gandhi critique of Western Civilization?
- f) Write the challenges of global system.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Rousseau General Will.
- b) Machiavelli suggestions to King.
- c) Mill thought of Liberty.
- d) Social movements.
- e) Work of Pressure Groups.
- f) Criterion of Modernization.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain Plato's Communism?
- b) What is meaning of comparative politics. Explain Nature and Scope?
- c) What is a political party and write the types of Party System?
- d) Explain Karl Marx Historical Materialism?

Total No. of Questions : 4]

P7994

[5809]-SODL-171

M.A. (Part - I)

PS - 111 : POLITICAL SCIENCE

Traditions of Political Thought and Comparative Political Analysis

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 / 30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) कन्फ्युशियस हा विचारवंत कोणत्या देशातील आहे?
- ब) प्लेटो कोणत्या देशाचा रहिवासी आहे?
- क) मॅकिव्हेलीने कोणता ग्रंथ लिहीला आहे?
- ड) सामाजिक करार सिद्धांत कोणत्या विचारवंताने मांडला आहे?
- इ) तुलनात्मक राजकारणात कशाचा अभ्यास केला जातो?
- फ) आधुनिकीकरण म्हणजे काय?
- य) दबाव गट म्हणजे काय?

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) प्लेटोचा न्यायविषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) कार्ल मार्क्सचे राज्यविषयक विचार लिहा.
- क) राजकीय पक्षाची कार्ये लिहा.
- ड) तुलनात्मक राजकारणाचा विकास लिहा.
- इ) महात्मा गांधीचे पाश्चात्य संस्कृतीविषयक विचार स्पष्ट करा.
- फ) जागतिक व्यवस्थे समोरिल आव्हाने लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) रूसोची सामुहिक ईहा.
- ब) मॅकिव्हेलीचा राजाला उपदेश.
- क) मिलचे स्वातंत्र्यविषयक विचार.
- ड) सामाजिक चळवळी.
- इ) दबाव गटांची कार्ये.
- फ) आधुनिकीकरणाचे निकष.

प्र.4) खालीलपैकी दोन प्रश्नाची 300 शब्दात उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) प्लेटोचा साम्यवाद विषयक सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ब) तुलनात्मक राजकारण म्हणजे काय? त्याचे स्वरूप व्याप्ती स्पष्ट करा.
- क) राजकीय पक्ष म्हणजे काय? ते सांगून पक्षपद्धतीचे प्रकार लिहा.
- ड) कार्ल मार्क्सचा ऐतिहासिक भौतिकवाद स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7995

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-172

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 112 : Administrative Theory and Theory of
International Politics
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All question carry equal marks.*

Q1) Attempt any five of the following question in 25/30 words.

[10]

- a) Write the meaning of development administration?
- b) What is bureaucracy?
- c) What is public Administration?
- d) Who proposed the Dependency Theory?
- e) What is meaning of International politics?
- f) What is Geo-politics?
- g) Who is father of public Administration?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words :

[20]

- a) Write the characteristics of bureacratic approach?
- b) Write the causes of corruption?
- c) Explain the principle of organization?
- d) Write causes of Cold War?
- e) Briefly review the global environmental problem.
- f) Explain New realism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes :

[20]

- a) Unity of command.
- b) Lokpal.
- c) Span of Control.
- d) End of Coldwar.
- e) Marxism.
- f) Constructivism.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) What is meaning of International Politics? Explain Nature and scope?
- b) Describe the changing nature of public Administration.
- c) Explain the types of terrorism by stating what is terrorism?
- d) Explain the assumptions of Rational choice theory?

Total No. of Questions: 4]

P7995

[5809]SODL-172

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

PS - 112 : Administrative Theory and Theory of
International Politics

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25/30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) विकास प्रशासनाचा अर्थ लिहा.
- ब) नोकरशाही म्हणजे काय?
- क) लोकप्रशासन म्हणजे काय?
- ड) परावलंबित्वाचा सिद्धांत कोणी मांडला आहे.
- इ) आंतरराष्ट्रीय राजकारणाचा अर्थ लिहा.
- फ) भूराजकारण म्हणजे काय?
- य) लोकप्रशासनाचा जनक कोण आहे.

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) नोकरशाही दृष्टीकोनाचे वैशिष्ट्ये लिहा.
- ब) संघटनेची तत्वे स्पष्ट करा.
- क) भ्रष्टाचाराची कारणे लिहा.
- ड) शितयुद्धाची कारणे लिहा.
- इ) जागतिक पर्यावरणीय समस्यांचा थोडक्यात आढावा घ्या.
- फ) नववास्तववाद स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) आज्ञेची एकता.
- ब) लोकपाल.
- क) नियंत्रण कक्षा.
- ड) शितयुद्धांचा अंत.
- इ) मार्क्सवाद.
- फ) रचनावाद.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नाची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) आंतरराष्ट्रीय राजकारण म्हणजे काय? त्याचे स्वरूप व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) लोकप्रशासनाच्या बदलत्या स्वरूपांचे वर्णन करा.
- क) दहशतवाद म्हणजे काय? ते सांगून दहशतवादाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- ड) तर्कसंगत निवड सिद्धांताचे गृहितके स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7996

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-173

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

PS - 113 : Political Institutions in India and Public Policy
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures to the right indicate full marks.

Q1) Attempt any five of the following questions in 25 words : **[10]**

- a) Which two parts, India was divided politically during pre-independence period.
- b) Who said that the Indian federal state is live a quasi federal.
- c) Through which lists the power have been divided between the center and state.
- d) Who elect the Governor.
- e) Full form of UIDAI.
- f) State the factors that forming Public Policy.
- g) What is the Green Revolution.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words : **[20]**

- a) Explain the multi level federalism.
- b) Explain the role of Governor.
- c) Explain the power of legislature.
- d) Explain the jurisdiction of the supprime court.
- e) Explain the Group approach of Public Policy.
- f) Explain the stapes of Public Policy making.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following questions :

[20]

- a) Collective responsibility.
- b) Judicial Activism.
- c) TRAI.
- d) Incremental approach.
- e) Environmental Policy.
- f) Bureaucracy.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Explain the characteristics of Indian federalism.
- b) Explain the powers and functions of the Prime Minister.
- c) Explain the meaning and scope of public policy.
- d) Explain in details the factors of public policy making.

Total No. of Questions: 4]

P7996

[5809]-SODL-173

M.A. (Part - I)

POLITICAL SCIENCE

PS - 113 : Political Institutions in India and Public Policy

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- 2) उजविकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 शब्दात लिहा. [10]

- अ) स्वातंत्र्यपूर्व काळात भारताचे राजकीय दृष्ट्या कोणत्या दोन भागात विभाजन झाले होते.
- ब) भारतीय संघराज्यास 'संघराज्य सदृष' (quasifederal) असेकोणी म्हणजे आहे.
- क) कोणत्या सुचिंच्या आधारे अधिकारांचे विभाजन करण्यात आले आहे.
- ड) राज्यपालाची निवड कोणाकडून केली जाते.
- इ) UIDAI चे पूर्ण रूप सांगा.
- फ) सार्वजनिक धोरण निर्माण करणारे घटक सांगा.
- य) हरितक्रांती म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) बहुस्तरीय संघराज्य पद्धती स्पष्ट करा.
- ब) राज्यपालाची भूमिका स्पष्ट करा.
- क) कायदेमंडळाचे अधिकार स्पष्ट करा.
- ड) उच्च न्यायालयाचे अधिकार क्षेत्र स्पष्ट करा.
- इ) सार्वजनिक धोरणाचा गट दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- फ) सार्वजनिक धोरण निर्मितीचे टप्पे सांगा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी कोणत्याही चारवर टिपा लिहा.

[20]

- अ) सामुहिक उत्तरदायीत्व
- ब) न्यायालयीन सक्रियता
- क) TRAI
- ड) वृद्धीशील किंवा वाढीचा दृष्टीकोन
- इ) पर्यावरण विषयक धोरण
- फ) नोकरशाही

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाची 300 शब्दात उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) भारतीय संघराज्यपद्धतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- ब) पंतप्रधानाचे अधिकार व कार्य स्पष्ट करा.
- क) सार्वजनिक धोरणाचा अर्थ सांगून व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ड) सार्वजनिक धोरण निर्माण करणारे घटक विस्तारीतपणे सांगा.

□□□

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7997

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-174

First Year M.A.

POLITICAL SCIENCE

**PS - 115 : Political Process in Maharashtra and Human Rights
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words.

[10]

- a) What is Nationalism?
- b) What is Political Dominance?
- c) What is Regional Identity?
- d) Explain the importance of Human Rights.
- e) Explain the meaning of Human Rights.
- f) Explain the preamble of Indian Constitution.
- g) What is Humanism?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words.

[20]

- a) What is Reservation?
- b) Explain the importance of Caste and Politics.
- c) What is Political Process?
- d) Explain the importance of right to education.
- e) What is freedom of expression?
- f) State the types of self-determination.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Types of Identity
- b) Caste and Religion
- c) Political leadership
- d) Rule of Law
- e) American Declaration of Independence
- f) Human Rights Commission

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the Political Process of formation of Maharashtra.
- b) Discuss Maharashtra Assembly Election 2019.
- c) Explain the Nature of Rights by explaining the meaning of Human Rights.
- d) Discuss positive and negative Human Rights.

Total No. of Questions : 4]

P7997

[5809]SODL-174

First Year M.A.

POLITICAL SCIENCE

PS - 115 : Political Process in Maharashtra and Human Rights

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.

2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दांत लिहा.

[10]

- अ) राष्ट्रवाद म्हणजे काय?
- ब) राजकीय प्रभुत्व म्हणजे काय?
- क) प्रादेशिक अस्मिता म्हणजे काय?
- ड) मानवी हक्काचे महत्व सांगा.
- इ) मानवी हक्काचा अर्थ सांगा.
- फ) भारतीय राज्यघटनेचा सरनामा सांगा.
- य) मानवतावाद म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) आरक्षण म्हणजे काय?
- ब) जात व राजकारण यांचे महत्व सांगा.
- क) राजकीय प्रक्रिया म्हणजे काय?
- ड) शिक्षणाच्या हक्काचे महत्व सांगा.
- इ) अभिव्यक्ती स्वातंत्र्य म्हणजे काय?
- फ) आत्मनिर्णयाचे प्रकार सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) अस्मितेचे प्रकार
- ब) जात व धर्म
- क) राजकीय धुरिणत्व
- ड) कायद्याचे राज्य
- इ) अमेरिकेच्या स्वातंत्र्याची घोषणा
- फ) मानवी हक्क आयोग

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) महाराष्ट्र निर्मितीची राजकीय प्रक्रिया स्पष्ट करा.
- ब) 2019 ची महाराष्ट्र विधानसभा निवडणूक यावर चर्चा करा.
- क) मानवी हक्काचा अर्थ सांगून हक्कांचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- ड) सकारात्मक व नकारात्मक मानवी हक्क यावर चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7998

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-175

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 211 : Modern Political Thought and Fundamentals of Political
Theory
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Write answers to any five of the following questions in 25 words. **[10]**

- a) Explain the way of social reformation supported by Mahatma Gandhi.
- b) Who wrote 'Ranade, Gandhi and Jinnah' and when.
- c) What is Non-Alignment?
- d) What is economic justice?
- e) Explain the meaning of civil rights.
- f) Explain positive liberty.
- g) Explain the meaning of legitimacy.

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. **[20]**

- a) Explain Jas. Mahadev Govind Ranade's approach to social reform.
- b) Explain the concept of 'Saptang Kranti' by Ram Manohar Lohia.
- c) Explain Dr. Babasaheb Ambedkar's views on caste system.
- d) Explain the meaning of liberty and types of liberty.
- e) Explain the meaning of justice and types of justice.
- f) Write the characteristics of representative democracy.

P.T.O.

Q3) Attempt any four of the following questions.

[20]

- a) Non-Violence.
- b) Panchasheel Tattvas of Pandit Nehru.
- c) Authority.
- d) Participative Democracy.
- e) Civil Society.
- f) Fraternity.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain Dr. Babasaheb Ambedkar's views on state socialism.
- b) Explain Pandit Nehru's views on social democracy.
- c) Explain the meaning and scope of political theory.
- d) Explain the meaning and types of rights.

Total No. of Questions : 4]

P7998

[5809]-SODL-175

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 211 : Modern Political Thought and Fundamentals of Political Theory

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास/

[एकूण गुण : 70]

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 / 30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) महात्मा गांधी यांनी सुचविलेला समाज परिवर्तनाचा मार्ग सांगा.
- ब) 'रानडे, गांधी आणि जीना' हा ग्रंथ कोणी आणि कधी लिहीला.
- क) अलिप्ततावाद म्हणजे काय?
- ड) आर्थिक न्याय म्हणजे काय?
- इ) नागरी हक्काचा अर्थ सांगा.
- फ) सकारात्मक स्वातंत्र्य स्पष्ट करा.
- य) अधिमान्यतेचा अर्थ सांगा.

प्र.2) खालीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) महादेव गोविंद रानडे यांचा समाजसुधारणे विषयीचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा.
- ब) राम मोहन लोहिया यांची सत्तांगक्रांती ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे जातीयव्यवस्थे विषयीचे विचार स्पष्ट करा.
- ड) स्वातंत्र्याचा अर्थ सांगून स्वातंत्र्याचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- इ) न्यायाचा अर्थ सांगून न्यायाचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.
- फ) प्रतिनिधीक लोकशाहीची वैशिष्ट्ये लिहा.

प्र.3) खालीलपैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) अहिंसा
- ब) पं. नेहरू यांची पंचशील तत्वे
- क) अधिसत्ता
- ड) सहभागात्मक लोकशाही
- इ) नागरी समाज
- फ) बंधुता

प्र.4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 300 शब्दात उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे राज्यसमाजवादी विचार स्पष्ट करा.
- ब) पं. नेहरू यांचे लोकशाही समाजवादी विचार स्पष्ट करा.
- क) राजकीय सिद्धांताचा अर्थ सांगून राजकीय सिद्धांताची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ड) हक्काचा अर्थ सांगून हक्काचे विविध प्रकार स्पष्ट करा.

ॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P7999

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-176

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 212 : Political Sociology and Political Process in India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions carry equal marks.*

Q1) Attempt any five of the following question in 25/30 words.

[10]

- a) What is Political Sociology?
- b) What is Political Development?
- c) What is Political Culture?
- d) What is one party dominance?
- e) Who is founder of farmers Association?
- f) What is caste?
- g) What is political socialization?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words :

[20]

- a) Explain max weber's idea of bureaucracy?
- b) Explain the types of political culture?
- c) Explain the powers of Governor?
- d) Write the factors affecting political participation?
- e) Write the types of elections in India?
- f) Write the factors fueling territorial disputes?

P.T.O.

Q3) Attempt any four short notes :

[20]

- a) Behaviourism.
- b) Mainstream of political culture.
- c) Types of political change.
- d) Niti Ayog.
- e) Peasant movement.
- f) Secularism.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Explain the nature and scope of Political Sociology.
- b) What is political Socialization? Explain meaning of socialization?
- c) Explain center-state financial Relation.
- d) Explain why the new peasant movement weakened.

Total No. of Questions: 4]

P7999

[5809]SODL-176

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 212 : Political Sociology and Political Process in India
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे 25/30 शब्दात लिहा.

[10]

- अ) राजकिय समाजशास्त्र म्हणजे काय?
- ब) राजकिय विकास म्हणजे काय?
- क) राजकिय संस्कृती म्हणजे काय?
- ड) एक प्रबल पक्ष पद्धती म्हणजे काय?
- इ) शेतकरी संघटनेची स्थापना कोणी केली.
- फ) जात म्हणजे काय?
- य) राजकिय सामाजिकरण म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) मॅक्स वेबरचे नोकरशाही विषयक विचार स्पष्ट करा.
- ब) राजकिय संस्कृतीचे प्रकार लिहा.
- क) राज्यपालाचे अधिकार स्पष्ट करा.
- ड) राजकिय सहभागावर परिणाम करणारे घटक लिहा.
- इ) भारतातील निवडणुकांचे प्रकार लिहा.
- फ) प्रादेशिक वादाला खतपाणी घालणारे घटक लिहा.

प्रश्न 3) खालीलपैकी चार टिपा लिहा.

[20]

- अ) वर्तनवाद.
- ब) राजकिय संस्कृतीचे मुलाधार.
- क) राजकिय परिवर्तनाचे प्रकार.
- ड) निति आयोग.
- इ) शेतकरी चळवळ.
- फ) धर्म निरपेक्षता.

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नाची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) राजकिय समाजशास्त्राचे स्वरूप व्याप्ती स्पष्ट करा.
- ब) राजकिय सामाजिकरण म्हणजे काय? सामाजिकरणाची माध्यमे स्पष्ट करा.
- क) केंद्र-राज्य वित्तीय संबंध स्पष्ट करा.
- ड) नविन शेतकरी चळवळ कमकुवत का झाली स्पष्ट करा?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8000

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-177
M.A. (Part - II)
POLITICAL SCIENCE
PS - 213 : World Politics-New Developments and Politics and
Society
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words. [10]

- a) What is Foreign Policy?
- b) What is the Environmental Movement?
- c) What is feminism?
- d) What is religion?
- e) State the characteristics of caste.
- f) What is Nationalism?
- g) What is class?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words. [20]

- a) State the nature of nationalism.
- b) State external factors of foreign policy.
- c) What is culture.
- d) What is inequality.
- e) What are human rights?
- f) Explain the relationship between caste and politics.

P.T.O.

Q3) Attempt any four short note.

[20]

- a) Terrorism.
- b) Communalism.
- c) Indentify politics.
- d) Society and Politics.
- e) Indian Army.
- f) Nirbhaya Movement.

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words.

[20]

- a) Explain the foreign policy of India.
- b) Define nationalism and explain its components.
- c) What is leadership? Explain the qualities of Leadership.
- d) Explain the foreign policy of Narendra Modi government of India.

Total No. of Questions : 4]

P8000

[5809]-SODL-177

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 213 : World Politics-New Developments and Politics and Society

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा 25 ते 30 शब्दात लिहा : [10]

- अ) परराष्ट्र धोरण म्हणजे काय?
- ब) पर्यावरण चळवळ म्हणजे काय?
- क) स्त्रीवाद म्हणजे काय?
- ड) धर्म म्हणजे काय.
- इ) जातीची वैशिष्ट्ये सांगा.
- फ) राष्ट्रवाद म्हणजे काय?
- य) वर्ग म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा : [20]

- अ) राष्ट्रवादाचे स्वरूप सांगा.
- ब) परराष्ट्र धोरणाचे बाह्य घटक सांगा.
- क) संस्कृती म्हणजे काय?
- ड) असमानता म्हणजे काय?
- इ) मानवी हक्क म्हणजे काय?
- फ) जात व राजकारण संबंध सांगा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा (कोणत्याही चार) :

[20]

- अ) दहशतवाद.
- ब) जमातवाद.
- क) अस्मितेचे राजकारण.
- ड) समाज व राजकारण.
- इ) भारतीय लष्कर.
- फ) निर्भया चळवळ.

प्रश्न 4) खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा :

[20]

- अ) भारताचे परराष्ट्र धोरण स्पष्ट करा.
- ब) राष्ट्रवादाचा अर्थ सांगून त्याचे घटक स्पष्ट करा.
- क) नेतृत्व म्हणजे काय? नेतृत्वाचे गुण स्पष्ट करा.
- ड) भारताचे 'नरेंद्र मोदी सरकारचे परराष्ट्र धोरण' स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8001

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-178

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

**PS - 214 : Political Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar
and Election Studies
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right Indicate full marks.*

Q1) Attempt any five of the following questions in 25/30 words : **[10]**

- a) What is Lokmat?
- b) What is code of conduct.
- c) What is preamble?
- d) Why Dr. Babasaheb Ambedkar is called Architect of Indian Constitution.
- e) Define political party?
- f) What is a Constitution?
- g) Who was the Chairman of Constitution Committee?

Q2) Attempt any four of the following questions in 100 words : **[20]**

- a) What are fundamental Rights?
- b) Write information on Drafting Committee.
- c) Write information on Constitution Committee.
- d) What is Judicial activism?
- e) Explain the relationship between ethics and political leaders.
- f) What is Anti Defection Law?

P.T.O.

Q3) Attempt any four short Note :

[20]

- a) Social Justice
- b) Poona pact
- c) Hindu code bill
- d) Election corruption
- e) By secret Ballot
- f) Compaction system

Q4) Attempt any two of the following questions in 300 words :

[20]

- a) Write an Essay on Electoral Reforms in India.
- b) Explain Dr. Babasaheb Ambedkars thought on fundamental Rights.
- c) Explain the role of Election Commission in India.
- d) Explain in detail the features of India Constitution.

Total No. of Questions: 4]

P8001

[5809]-SODL-178

M.A. (Part - II)

POLITICAL SCIENCE

PS - 214 : Political Thought of Dr. Babasaheb Ambedkar
and Election Studies

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहे.
- 2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालीलपैकी पाच प्रश्नांची उत्तरे 25 ते 30 शब्दात लिहा. [10]

- अ) लोकमत म्हणजे काय?
- ब) आचार संहिता म्हणजे काय?
- क) सरनामा म्हणजे काय?
- ड) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकरांना भारतीय घटनेचे शिल्पकार का म्हणतात.
- इ) राजकीय पक्षाची व्याख्या सांगा.
- फ) संविधान म्हणजे काय?
- य) घटना समितीचे अध्यक्ष कोण होते.

प्रश्न 2) खालीलपैकी चार प्रश्नांची उत्तरे 100 शब्दात लिहा. [20]

- अ) मुलभूत अधिकार म्हणजे काय?
- ब) मसुदा समिती यावर माहिती लिहा.
- क) घटना समिती यावर माहिती लिहा.
- ड) न्यायालयीन सक्रियता म्हणजे काय?
- इ) आचार संहिता व राजकीय ते ते यांचा संबंध सांगा.
- फ) पक्षांतरबंदी कायदा म्हणजे काय?

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) सामाजिक न्याय
- ब) पुणे करार
- क) हिंदू कोड बिल
- ड) निवडणूकीतील भ्रष्टाचार
- इ) गुप्त मतदान पद्धती
- फ) प्रचार यंत्रणा

प्रश्न 4) खालीलपैकी दोन प्रश्नांची उत्तरे 300 शब्दात लिहा.

[20]

- अ) भारतातील निवडणूक सुधारणा यावर निबंध लिहा.
- ब) डॉ. बाबासाहेब आंबेडकर यांचे मुलभूत हक्काबाबतचे विचार सांगा.
- क) भारतातील निवडणूक आयोगाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) भारतीय संविधानाची वैशिष्ट्ये सविस्तर स्पष्ट करा.

□□□

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8002

[Total No. of Pages : 3

[5809]-SODL-181

M.A. (Part - I)

SANSKRIT (संस्कृत)

MASK01 : वैदिक सूक्ते आणि ब्राह्मणग्रंथ, उपनिषदे आणि निरुक्तम्
(2019 Pattern)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

Instructions :

- सूचना :- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five out of seven from the following :

[10]

खालील सातापैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

- Explain what is R̥gveda .
ऋग्वेद म्हणजे काय ते स्पष्ट करा.
- What is Upaniṣad and how many ancient Upaniṣads are stated?
उपनिषद् म्हणजे काय व प्राचीन उपनिषदे किती सांगितली आहेत?
- What is the advice one receives from Akṣasūkta ?
अक्षसूक्तातून एखाद्याला कोणता उपदेश मिळतो?
- Write down the ध्रुपद of शिवसंकल्पसूक्त.
शिवसंकल्पसूक्ताचे ध्रुपद लिहा.
- How many व्याहृतीs are stated in Taittirīyopaniṣad and state the names.
तैत्तिरीयोपनिषदात किती व्याहृती सांगितल्या आहेत त्यांची नावे लिहा.
- How many types of word is stated in Nirukta, name the types.
निरुक्तात शब्दाचे किती प्रकार सांगितले आहेत त्यांची नावे लिहा.
- State the two names of अथर्ववेद.
अथर्ववेदाची इतर दोन नावे लिहा.

P.T.O.

Q2) Translate any four of the following with notes.

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही चार सटीप अनुवाद करा.

- i) अग्निः पूर्वेभिः ऋषिभिरीड्यो नूतनैरूत। स देवाँ एह वक्षति॥
- ii) यः पृथिवीं व्यथमानामदूह्यः पर्वतान्प्रकुपिता अरम्णात्।
यो अंतरिक्षं विममे वरीयो यो द्यामस्तभ्नात्स जनास इन्द्रः॥
- iii) बृहस्पते प्रथमं वाचो अग्रं यत्प्रैरत नामधेयं दधानाः।
यदेषां श्रेष्ठं यदरिप्रमासीत्प्रणा तदेषां निहितं गुहाविः॥
- iv) यः सुन्वतमवतिः यः पचतं यः शंसतं यः शशमानमूती।
यस्य ब्रह्म वर्धनं यस्य सोमो यस्येदं राधः स जनास इन्द्रः॥
- v) अन्ये जायां परि मृशन्त्यस्य यस्यागृध्रद्वेदेने वाज्यक्षः।
पिता माता भ्रातर एनमाहुर्न जानीमो नयता बद्धमेतम्॥
- vi) अभीवर्तेन मणिना येनेन्द्रो अभिवावृधे।
तेनास्मान् ब्रह्मणस्पतेऽभि राष्ट्राय वर्धय॥

Q3) Write notes on any four.

[20]

कोणत्याही चारांवर टीपा लिहा.

- i) Deities from Rgveda .
ऋग्वेदातील देवता.
- ii) आप्री Sukta.
आप्रीसूक्त.
- iii) Etymologies of Ācarya denoted by Yaska.
यास्काने सांगितलेल्या आचार्य शब्दाच्या व्युत्पत्ती.
- iv) Nipāta .
निपात.
- v) Essense of इंद्रविरोचन Story.
इंद्रविरोचन कथेचे तात्पर्य.
- vi) षड्भावविकार.

Q4) Answer in detail any two.

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा कोणतीही दोन.

i) Explain the subjectwise classification of Rgveda .

ऋग्वेदाची विषयवार रचना स्पष्ट करा.

ii) Write in detail on 'तत्त्वमसि महावाक्य'

'तत्त्वमसि महावाक्यावर' सविस्तर लिहा.

iii) Write down मनुमत्स्यकथा in brief and state its essence in detail.

मनुमत्स्यकथा थोडक्यात लिहून त्याचे तात्पर्य सविस्तर स्पष्ट करा.

iv) State about the deity Indra and Critically appreciate 'Indrasukta'.

इंद्रदेवतेची माहिती लिहून इंद्रसूक्ताचे रसग्रहण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8003

[Total No. of Pages : 3

[5809]SODL-182

M.A. (Part - I)

SANSKRIT (MASK02)

MASK 02 : Valmikiramayana and Shuknasopadesh

वाल्मीकि रामायणम् and शुकनासोपदेशः

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

i) From which text शुकनासोपदेश is belong to and who is the author of the same?

शुकनासोपदेश कोणत्या ग्रंथातून घेतला आहे व त्याचा कर्ता कोण?

ii) What are the subtypes of गद्यकाव्य (Prose literature)?

गद्यकाव्याचे उपप्रकार कोणते?

iii) What is the name of Ravana's Wife and why she was sad?

रावणाच्या पत्नीचे नाव काय व ती कशामुळे दुःखी होती?

iv) By which means Rama returns in Ayodhya?

कोणत्या साधनाने राम अयोध्येला परत आला?

v) Who is the hero in शुकनासोपदेश?

शुकनासोपदेशाचा नायक कोण आहे?

vi) What is the Fruit one receives after listening Ramāyana?

रामायण ऐकल्यावर कोणते फळ मिळते?

vii) Who gives blessings to Rama while returning अयोध्या?

अयोध्येला परतत असताना रामाला कोणाचा आशीर्वाद मिळतो?

P.T.O.

Q2) Translate any four of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही चारांचे भाषांतर करा.

- i) स शरो रावणं हत्वा रुधिरादीकृतच्छाविः ।
कृतकर्मा निभृतवत् स्वतूर्णा पुनरागमत् ॥
तस्य हस्ताद्धतस्याशु कार्मुकं तत् ससायकम् ।
निपपात सह प्राणैर्भ्रश्यमानस्य जीवितात् ॥
- ii) तस्मिंस्तु दिवमारूढे सुरसारथिसत्तमे ।
राघवः परमप्रीतः सुग्रीवं परिष्वजे ॥
परिष्वज्य च सुग्रीव लक्ष्मणेन प्रचोदितः ।
पूज्यमानो हरिश्रेष्ठैराजगाम बलालयम् ॥
- iii) अप्रीतस्य गुणैर्भर्तुस्त्यक्ता या जनसंसदि ।
या क्षमा मे गतिर्गन्तुं प्रवेक्ष्ये हव्यवाहनम् ॥
एवमुक्तस्तु वैदेह्या लक्ष्मणः परवीरहा ।
अमर्षवशमापन्नो राघवाननमैक्षत ॥
- iv) परामर्शधूमलेखा सच्चरितचित्राणाम् । विभ्रमशच्या मोह-दीर्घनिद्राणाम् । निवासजीर्णवल्लभी
धनमदपिशाधिकानाम् । तिमिरोद्गतिः शास्त्रदृष्टीनाम् ।
- v) जनः स सुमहांस्त्रस्तो बालवृद्धसमाकुलः ।
ददर्श मैथिलीं तत्र प्रविशन्तीं हुताशनम् ॥
सा तप्तनवहेमाभा तप्तकाञ्चनभूषणा ।
पपात ज्वलनं दीप्तं सर्वलोकस्य सन्निधौ ॥
- vi) सरस्वती परिगृहीतमीर्ष्येव नालिङ्गति जनं गुणवन्तमपवित्रमिव न स्पृशति उदारसत्त्वममङ्गलमिव न बहु
मन्यते सुजन – निमित्तमिव न पश्यति । अभिजातमहमिव लङ्घयति ।

Q3) Write notes on any four :

[20]

टीपा लिहा कोणत्याही चार

- i) लक्ष्मीमद
- ii) Courage of Lakṣmaṇa लक्ष्मणाचा पराक्रम
- iii) कांदबरी
- iv) आदित्यहृदयस्तोत्र
- v) सुग्रीव
- vi) Death of रावण, रावणाचा मृत्यु

Q4) Answer any two of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- i) Explain in detail an ordeal of fire of Sita and state the mental condition of her.

सीतेची अग्निपरीक्षा यावर सविस्तर टीप लिहून तिची मानसिक स्थिती स्पष्ट करा.

- ii) 'गुरुवचनममलमपि सलिलमिव महदुपजनयति श्रवणस्थितं शूलमभव्यस्य' explain this statement.

'गुरुवचनममलमपि सलिलमिव महदुपजनयति श्रवणस्थितं शूलमभव्यस्य' हे विधान स्पष्ट करा.

- iii) Dissolve the compound रामायण and explain the place of Yuddhakāṇḍa in Rāmāyaṇa in detail.

रामायण शब्दाचा समास सोडवून युद्धकांडाचे रामायणातील स्थान स्पष्ट करा.

- iv) Explain the view on battle from the point of view of वानरऽ with the help of युद्धकांड.

युद्धावरील वानरांचा दृष्टिकोन युद्धकांडाच्या मदतीने स्पष्ट करा.

Instruction to the candidates:

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five of the following :

[10]

खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा :

- Which are the works of Kalidas?
कालिदासाच्या कलाकृती कोणत्या?
- In which epic the description of Himalaya is stated?
कोणत्या महाकाव्यात हिमालयाचे वर्णन केले आहे?
- How many plays are there in भासनाटकचक्र?
भासनाटकचक्रात एकूण किती नाटके आहेत?
- Who is charioteer of karna in कर्णभारम्?
कर्णभारम् मधील कर्णाच्या सारथ्याचे नाव काय?
- By which sentence कर्णभारम् and चारूदत्तम् gets opened?
कर्णभारम् व चारूदत्तम् यांची सुरुवात कोणत्या वाक्याने होते?
- हि दुःखान्यनुभूय शोभते। Fill in the blank.
गाळलेली जागा भरा.
- Which are two आर्ष महाकाव्य in Sanskrit.
संस्कृतमधील दोन आर्ष महाकाव्ये कोणती?

Q2) Translate any 4 of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चारांचे भाषांतर करा.

a) नायक :- सर्वथा सुव्यक्तं गीतम्। कुतः

रक्तं च तारमधुरं च स्फुटं च समं
भावार्पितं च न च साभिनय प्रयोगम्।
किं वा प्रशस्य विविधैर्बहुं तत्तदुक्त्वा
भित्त्यन्तरं यदि भवेद् युवतीति विद्याम्।

b) ब्राह्मणी :- किन्तु खलु तस्मै जनाय दातव्यं भविष्यति। अथवैतद्
दास्यामि। हा धिक् तालीपत्रं खल्वेतत्। स इदानीं
परिचयो मां विडम्बयति, किं मिदानीं करिष्यामि (विचिन्त्य)
भवतु, दृष्टम्। मम ज्ञातिकुलाद् लब्धा शतसहस्र मूल्या
मुक्तावली। तामप्यार्यपुत्रः शौटीरतया प्रतीच्छति।

c) तथा समक्षं दहता मनोभवं
पिनाकिना भग्नमनोरथा सती।
निनिन्द रूपं हृदयेन पार्वती
प्रियेषु सौभाग्यफला हि चारुता॥

d) अनन्तरत्न प्रभवस्य यस्य
हिमं न सौभाग्य विलोपिजातम्।
एको हि दोषो गुणसन्निपाते
निमज्जतीन्दोः किरणेष्विवाङ्कः॥

e) कर्ण :- मा तावन्मम शरमार्गलक्षभूता।:
संप्राप्ताः क्षितिपतयः सजीवशेषा।:
कर्तव्यं रणशिरसि प्रियं कुरूणां
द्रष्टव्यो यदि स भवेद्भनञ्जयो मे।

f) करितुरगरथस्थैः पार्थकेतोः पुरस्तात्।
मुदित नृपति सिंहैः सिंहनादः कृतोद्य।
त्वरितमरि निना दैर्दुस्स हालोकवीरः।
समरमधिगतार्थः प्रस्थितो नागकेतुः॥

Q3) a) Reference to the context (any 2) [10]

ससंदर्भ स्पष्टीकरण लिहा (कोणतेही 2)

i) धर्मो हि यत्नैः पुरुषेण साध्यः।

ii) सर्वत्र सम्पदः सन्तु नश्यन्तु विपदः सदा।

राजा राजगुणोपेतः भुमिमेकः प्रशास्तु नः॥

iii) भास्वन्ति रत्नानि महौषधीश्च पृथूपदिष्टां दुदुहूर्धरित्रीम्।

b) Write short notes (any 2) [10]

टीपा लिहा (कोणत्याही 2)

i) वसन्तसेना

ii) नान्दी

iii) कवच कुंडले

Q4) Answer any two of the following :

[20]

खालीलपैकी कोणत्याही दोहोंची उत्तरे लिहा :

a) State and explain the characteristics of महाकाव्य with examples.

महाकाव्याची लक्षणे सविस्तर व सोदाहरण स्पष्ट करा.

b) Critically appreciate कर्णभारम्

कर्णभारम् चे चिकित्सक रसग्रहण करा.

c) State any two character sketches from चारुदत्तम्.

चारुदत्तम् मधील कोणत्याही दोन व्यक्तिरेखा स्पष्ट करा.

d) State the place of Bhasa in Classical Sanskrit Literature.

अभिजात संस्कृत साहित्यातील भासाचे स्थान स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8005

[Total No. of Pages : 3

[5809]-SODL-184

First year M.A.

SANSKRIT

सिद्धान्तकौमुदी तथा भाषाशास्त्रम्

(2019 Pattern) (MASK04)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

2) उजवीकडील अंक गुण दर्शवितात.

Figures to right indicate marks.

Q1) खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[10]

Attempt any five from the following :

अधोरेखित शब्दांचे कारक ससूत्र ओळखा. हा प्रश्न एक ते चार प्रश्नांसाठी आहे.

Identify कारक of underlined words along with the concerned सूत्र. This question is for 1 to 4.

i) अक्षान् दीव्यति ।

ii) सर्वस्मिन् आत्मा वर्तते ।

iii) अनुवसति वैकुण्ठं हरिः ।

iv) रामेण बाणेन हतो वाली ।

खालील प्रश्नांची संस्कृतभाषेच उत्तरे द्या.

Answer following questions into Sanskrit.

v) तवर्गस्य उच्चारणस्थानं किम्?

vi) विसर्गात् 'क'परे सति विसर्गस्य उच्चारण कथं भवति?

vii) संस्कृतभाषा कस्मिन् भाषाकुले वर्तते?

P.T.O.

Q2) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

Attempt **any four** from the following :

खालील सूत्रांचे अथवा वार्तिकांचे स्पष्टीकरण करा.

Explain following सूत्रs or वार्तिकाs.

- i) क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः ।
- ii) षष्ठी शेषे ।
- iii) अकथितं च ।
- iv) ध्रुवमपायेऽपादानम् ।
- v) नक्षत्रे च लूपि ।
- vi) सहयुक्तेऽप्रधाने ।

Q3) खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[20]

Attempt **any four** from the following :

- i) पदिमविचार – टीप लिहा.

Write a note on Morphology.

- ii) ऐतिहासिक भाषाशास्त्र – टीप लिहा.

Write a note on Historical Linguistics.

- iii) संस्कृत भाषेतील वर्ण – टीप लिहा.

Write a note on Phoneme in the Sanskrit language.

- iv) भाषांचे आकृतिमूलक वर्गीकरण – टीप लिहा.

Write a note on Morphological classification.

- v) संस्कृत – भाषेतील अर्थविचार – टीप लिहा.

Write a note on Semantics regarding Sanskrit language.

- vi) तुलनात्मक भाषाशास्त्र – टीप लिहा.

Write a note on Comparative Linguistics.

Q4) खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[20]

Attempt **any two** from the following :

i) प्रयोजक वाक्यरचनेवर निबंध लिहा.

Write an essay on the structure of प्रयोजक वाक्य.

ii) वर्णनात्मक भाषाशास्त्र या विषयावर निबंध लिहा.

Write an essay on the topic Structural Linguistics.

iii) कर्मप्रवचनीय ही संज्ञा सोदाहरण स्पष्ट करा.

Explain कर्मप्रवचनीय संज्ञा with examples.

iv) भाषाकुल यावर निबंध लिहा.

Write an essay on Language Families.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8006

[Total No. of Pages : 3

[5809]-SODL-185

M.A. - II

SANSKRIT (संस्कृत)

SK - 201 : मुद्राराक्षसम् तथा बाणभट्टस्य कादम्बर्या महाश्वेतावृत्तान्तः
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
- 2) Figures to the right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) Attempt any five from the following.

[10]

खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

- i) मदनदेहकारणात् कया हरप्रसादनार्थं हरस्य आराधना कृता?
- ii) अप्सरसां कति कुलानि सन्ति?
- iii) महाश्वेतायाः पितुः नामधेयं किम्?
- iv) मुद्राराक्षसनाटके कस्य रसस्य प्राधान्यम्?
- v) मुद्राराक्षसनाटके चतुर्षु नायकभेदेषु कः नायकः?
- vi) पर्वतकपुत्रः कः?
- vii) मुद्राराक्षसे कति नान्दीश्लोकाः विद्यन्ते?

प्र.2) Attempt any four from the following.

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

Write with reference to context. This instruction is for 1 to 3 questions.

खालील वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या. प्रश्न 1 ते 3 यासाठी ही सूचना आहे.

- i) दिष्ट्या मित्रकार्येण मे विनाशो न पुरुषदोषेण।

P.T.O.

- ii) फलं कोपप्रीत्योर्द्विषति च विभक्तं सुहृदि च।
- iii) विघ्नैः पुनः पुनरपि प्रतिहन्यमानाः प्रारब्धमुत्तमगुणा न परित्यजन्ति।
- iv) Translate into Marathi or English

मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

कर्णेनेव विषाङ्गनैकपुरुषव्यापादिनी रक्षिता
हन्तुं शक्तिरिवार्जुनं बलवती या चन्द्रगुप्तं मया।
सा विष्णोरिव विष्णुगुप्तहतकस्यात्यन्तिकश्रेयसे
हैडिम्बेयमिवेत्य पर्वतनृपं तद्वध्यमेवावधीत्॥

- v) Write a note on तृतीये अ'। चाणक्यचन्द्रगुप्तयोः सम्भाषणम्.
तृतीये अ'। चाणक्यचन्द्रगुप्तयोः सम्भाषणम् – टीप लिहा.
- vi) Write a note on शकटदासः
शकटदासः – टीप लिहा.

प्र.3) Attempt any four from the following.

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा।

Write with reference to context. This instruction is for 1 to 3 questions.

खालील वाक्यांचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या. प्रश्न 1 ते 3 यासाठी ही सूचना आहे।

- i) न हि क्षुद्रनिर्घातपाताभिहता चलति वसुधा।
- ii) नास्ति खल्वसाध्यं नाम तपसाम्।
- iii) धैर्यधना हि साधवः।
- iv) Translate into Marathi or English

मराठी अथवा इंग्रजीत भाषांतर करा.

अथ गीतावसाने मूकीभूतवीणा प्रशान्तमधुकरमधुररुतेव कुमुदिनी सा कन्यका समुत्थाय
प्रदक्षिणीकृत्य कृतहरप्रणामा परिवृत्य स्वभावधवलया तपः प्रभावप्रगल्भया दृष्ट्या समाश्वासयन्तीव,
पुण्यैरिव स्पृशन्ती, तीर्थजलैरिव प्रक्षालयन्ती, तपोभिररिव पावयन्ती, शुद्धमिव कुर्वाणा,
वरप्रदानमिवोपपादयन्ती, पवित्रतामिव नयन्ती, चन्द्रापीडमाबभाषे।

- v) Write a note on first meeting of पुण्डलिक and महाश्वेता.
महाश्वेता आणि पुण्डलिक यांची पहिली भेट – टीप लिहा.
- vi) Write a note on lamentation of कपिञ्जल.
कपिञ्जलाचा विलाप – टीप लिहा.

प्र.4) Attempt any two from the following.

[20]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

- i) Define नाटक and explain how मुद्राराक्षस is a नाटक.
नाटकाचे लक्षण सांगून, मुद्राराक्षस हे नाटक आहे, हे विधान स्पष्ट करा.
- ii) Write an essay on dramatic techniques used in मुद्राराक्षसम् नाटक.
मुद्राराक्षसम् नाटकात योजलेली नाट्यतंत्रे यावर निबंध लिहा.
- iii) Describe महाश्वेता in your own words.
महाश्वेतेचे केलेले वर्णन तुमच्या शब्दांत करा.
- iv) Which features of style of बाणभट्ट are understood in महाश्वेतावृत्तांत.
महाश्वेतावृत्तांतून बाणभट्टाच्या शैलीचे कोणते विशेष जाणवतात ?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8007

[5809]-SODL-186

[Total No. of Pages : 3

S.Y.M.A

संस्कृत (SANSKRIT)

**SK 202 : श्रीईश्वरकृष्णस्य साङ्ख्यकारिका आणि लौगाक्षिभास्करस्य अर्थसङ्ग्रहः
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instruction to the candidates:

- सूचना : 1) All questions are compulsory.
सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) Figures to right indicate full marks.
उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Attempt any five from the following :

[10]

खालीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा :

- धर्मस्य लक्षणं किम्?
- शाब्दीभावनायाः लक्षणं किम्?
- नामधेयस्य अर्थवत्तं किम्?
- निषेधलक्षणं स्पष्टीकुरुत।
- साङ्ख्यकारिकायाः रचयिता कः?
- साङ्ख्यदर्शनस्य प्रवर्तकः कः?
- साङ्ख्यकारिकायां सांसिद्धिक भावाः कतिविधा वर्तन्ते?

Q2) Attempt any four from the following :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

- प्रत्ययऽप्यस्त्यंशद्वयम्। आख्यातत्वं लिङ्त्वं च। Explain this sentence with reference to context.
प्रत्ययऽप्यस्त्यंशद्वयम्। आख्यातत्वं लिङ्त्वं च। ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
- Write a note on विशिष्टविधिः.
विशिष्टविधिः- टीप लिहा.

P.T.O.

- c) Write a note on प्रयोगविधि:.
प्रयोगविधि:- टीप लिहा.
- d) Write a note on अर्थवाद:.
अर्थवाद:- टीप लिहा.
- e) मुख्यभावनासंबन्धि प्रकरणं महाप्रकरणम्। Explain this sentence with reference to context.
मुख्यभावनासंबन्धि प्रकरणं महाप्रकरणम्। ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
- f) Write a note on नियमविधि:.
नियमविधि:- टीप लिहा.

Q3) Attempt any four from the following :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा :

- a) Write a note on प्रमाणविचार in सांख्यकारिका.
सांख्यकारिकेतील प्रमाणविचार – टीप लिहा.
- b) तद्विपरीतः श्रेयान् व्यक्ताव्यक्तज्ञविज्ञानात्। Explain with reference to conference.
तद्विपरीतः श्रेयान् व्यक्ताव्यक्तज्ञविज्ञानात्। ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.
- c) Translate the following verse with notes into Marathi or English.
खालील श्लोकाचे मराठीत किंवा इंग्रजीत सटीप भाषांतर करा.
पुरुषस्य दर्शनार्थं कैवल्यार्थं तथा प्रधानस्य।
पङ्गवन्धवदुभयोरपि संयोगस्तत्कृतः सर्गः॥
- d) Write a note on सत्कार्यवाद:.
सत्कार्यवाद:- टीप लिहा.
- e) Write a note on कैवल्यविचार:.
कैवल्यविचार:- टीप लिहा.
- f) वैराग्यात्प्रकृतिलयः ससारो भवति राजसाद्रागात्। Explain with reference to conference.
वैराग्यात्प्रकृतिलयः ससारो भवति राजसाद्रागात्। ससंदर्भ स्पष्टीकरण करा.

Q4) Attempt any two from the following :

[20]

खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

a) Explain भावनाविचार in अर्थसंग्रह.

अर्थसंग्रहातील भावनाविचार स्पष्ट करा.

b) Write an essay on the topic विनियोगविधि:

विनियोगविधि: या विषयावर निबंध लिहा.

c) Explain पुरुष प्रकृतिलक्षणम् in सांख्यकारिका.

सांख्यकारिकेतील पुरुष प्रकृतिलक्षणम् विचार स्पष्ट करा.

d) Explain twenty five principles in सांख्यदर्शन with reference to सांख्यकारिका.

सांख्यदर्शनातील पंचवीस तत्त्वे सांख्यकारिकेच्या आधारे स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8008

[Total No. of Pages : 2

[5809]SODL-187

M.A. (Part - II)

SANSKRIT (MASK203)

साहित्यम् – चम्पूरामायणम् बालकाण्डम् अयोध्याकाण्डं च and
साहित्यशास्त्रस्य परिचय
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five from the following :

[10]

पुढीलपैकी कोणतेही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

- How is the nature of चम्पूकाव्य?
चम्पूकाव्याचे स्वरूप कसे असते?
- In which original text चम्पूरामायण is based wion?
चम्पूरामायण हे कोणत्या ग्रंथावर आधारित आहे?
- Which is famous as an ancient चम्पूकाव्य?
प्राचीन चम्पूकाव्य म्हणून कोणते चम्पूकाव्य प्रसिद्ध आहे?
- What is the begining of बालकाण्ड of चम्पूरामायण?
चम्पूरामायणातील बालकाण्डाच्या सुरुवातीला कोणता उल्लेख येतो?
- State the name of two संप्रदाय's related to साहित्यशास्त्र.
साहित्यशास्त्राशी संबंधित कोणतेही दोन संप्रदाय सांगा.
- Fill in blank
गाळलेली जागा भरा.
काव्यशोभाकरान् धर्मान् प्रचक्षते ।
- Which are the auxillary components in रसनिष्पत्ती?
रसनिष्पत्तीमध्ये साहाय्यक घटक कोणते?

P.T.O.

Q2) Write short notes (any four)

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही चार)

- i) Types of काव्य काव्यप्रकार
- ii) Bhoj भोज
- iii) A'svamedha Sacrifice अश्वमेधयाग
- iv) गुह
- v) मन्थरा
- vi) भरत

Q3) Write short notes (any four)

[20]

टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- i) साहित्यशास्त्र
- ii) विभाव
- iii) ध्वनि:
- iv) भरतमुनि:
- v) कुन्तक:
- vi) औचित्यविचार:

Q4) Write the descriptive answers (any two)

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतीही दोन)

- i) Write the Summary of Bālakanda.
बालकाण्डाचा सारांश लिहा.
- ii) Write the discription of चित्रकूट mountain.
चित्रकूट पर्वताचे वर्णन लिहा.
- iii) State any two सम्प्रदाय's of Sāhityāśāstra.
साहित्यशास्त्राचे दोन सम्प्रदाय लिहा.
- iv) Write on essay.
निबंध लिहा 'रससिद्धान्त:'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8009

[Total No. of Pages : 2

[5809]SODL-188

M.A. (Part - II)

SANSKRIT (SK204)

संस्कृत साहित्यस्य साहित्यशास्त्रस्य च इतिहासः and पुराभिलेखशास्त्रम्
(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

सूचना :- 1) All questions are compulsory.

सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

2) Figures to the right indicate full marks.

उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

Q1) Answer any five from the following :

[10]

पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

i) What is the meaning of the word 'पुराभिलेख'?

पुराभिलेख या शब्दाचा अर्थ लिहा.

ii) What is meant by Record office?

रेकॉर्ड ऑफिस म्हणजे काय?

iii) Who is the God of author in Babylonia?

बॅबिलोनियातील सर्व लेखकांचा देव कोण?

iv) Which was the script in Mesopotamia?

मेसोपोटामीयातील लिपी कोणती?

v) What is meant by चम्पूकाव्य?

चम्पूकाव्य म्हणजे काय?

vi) State the आर्त महाकाव्य's?

आर्त महाकाव्यांविषयी लिहा.

vii) Who is the author of काव्यप्रकाश?

काव्यप्रकाशाचा कर्ता कोण.

P.T.O.

Q2) Write short notes (any four)

[20]

टीपा लिहा (कोणत्याही चार)

- i) Historical Kāvya ऐतिहासिक काव्य
- ii) Satakakāvya शतककाव्य
- iii) Gadyakavya गद्यकाव्य
- iv) Baudhasanskrit kavya बौद्धसंस्कृत काव्य
- v) Subhāsitakavya सुभाषितकाव्य
- vi) Panchamahakavya पञ्चमहाकाव्य

Q3) Write short notes (any four)

[20]

टीपा लिहा. (कोणत्याही चार)

- i) Brahmi Script ब्राह्मीलिपी
- ii) Writing art in India भारतातील लेखनकला
- iii) Viragala वीरगल
- iv) Bhurjapatra भूर्जपत्र
- v) Copper Plate ताम्रपट
- vi) Stone writing शिल्पकला

Q4) Write the descriptive answers (any two)

[20]

सविस्तर उत्तरे लिहा. (कोणतीही दोन)

- i) Write in detail about Paper, ink and cloth as uniting material.
कागद, शाई कापड या लेखन साधनांविषयी लिहा.
- ii) Write the nature of 'ताम्रशासन'.
'ताम्रशासनाचे स्वरूप लिहा.
- iii) Write an essay on 'कथाकाव्य'.
कथाकाव्या विषयी निबंध लिहा.
- iv) Write an essay on 'शिलालेखीय काव्य'.
शिलालेखीय काव्य या विषयावर निबंध लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8344

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-191

First Year M.A.

SOCIOLOGY

**SC-01 : Classical Sociological Thoughts and Sociological Theories - I
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any five out of seven :

[5 × 2 = 10]

- a) Where did Industrial Revolution take place and when?
- b) In which century do we differentiate the distance between sociology and philosophy?
- c) Who continued the thought legacy of Karl Marx?
- d) Who proposed the concepts of we feelings and class consciousness?
- e) Who gave the concept of division of labour?
- f) Who explained the concept of Protestants' Ethics?
- g) Who proposed the concept of Life World?

Q2) Solve any four out of six :

[4 × 5 = 20]

- a) Give information about enlightenment period.
- b) Explain the concept of stock of knowledge.
- c) Give features of ideal types.
- d) Explain characteristics of social facts.
- e) Give information of mode of production.
- f) Explain 'Industrial Revolution' in short.

P.T.O.

Q3) Solve any Four out of six :

[4 × 5 = 20]

- a) Explain the social events in the development of sociology.
- b) Give detailed information about Division Labour Theory of Emile Durkheim.
- c) Explain Weber's concept of Theory of Authority.
- d) Give information about Redcliff Brown's theory structural functional theory.
- e) Criticize Levis' Closer's Conflict Theory.
- f) Earwin Gofman's dramatic explanation.

Q4) Solve any two out of four :

[2 × 10 = 20]

- a) Explain Karl Marx's Historical materialism.
- b) How Protestants' ethics are supportive to development of capitalism.
- c) Explain the concept of Division of labour in capitalism through Marxism.
- d) Explain the criticism of positivism as proposed by feminist critics.

Total No. of Questions : 4]

P8344

[5809]SODL-191

First Year M.A.

SOCIOLOGY

SC-01 : अभिजात समाजशास्त्रीय विचारधारा

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील सात प्रश्ना पैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा : [5 × 2 = 10]

- अ) औद्योगिक क्रांती केंव्हा व कोठे झाली.
- ब) तत्वज्ञान व समाजविषयक विचार या मध्ये कोणत्या शतकाय अंतर दिसून येते.
- क) मार्क्सच्या मृत्यूनंतर तांचा वैचारीक वारसा कोणी चालवला.
- ड) वर्गीय भावना व वर्गीय जाणिवा ही संकल्पना कोणी मांडली.
- इ) श्रम विभाजन ही संकल्पना कोणी मांडली.
- फ) प्रोटेस्टंटची नितीमत्ता ही संकल्पना कोणी विषद केली?
- य) 'जीव-जगत' ही संकल्पना कोणी मांडली?

प्रश्न 2) खालील सहा प्रश्नां पैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [4 × 5 = 20]

- अ) प्रबोधनकाल या विषयी माहिती सांगा.
- ब) ज्ञानाचे भांडार ही संकल्पना सांगा.
- क) आदर्श प्रारूपाची वैशिष्ट्ये सांगा.
- ड) सामाजिक तथ्यांची वैशिष्ट्ये लिहा.
- इ) उत्पादन प्रणाली विषयी माहिती सांगा.
- फ) औद्योगिक क्रांतीबद्दल थोडक्यात माहिती द्या.

प्रश्न 3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4 × 5 = 20]

- अ) समाजशास्त्राच्या उदयातील सामाजिक घटनांचे योगदान स्पष्ट करा.
- ब) एमील दुखीम यांच्या श्रम विभाजन सिद्धांताची सविस्तर चर्चा करा.
- क) वेबर्ने सांगितलेल्या सत्तेच्या सिद्धांताचे विश्लेषण करा.
- ड) रेडक्लीफ ब्राऊन यांच्या संरचनात्मक कार्यवादी सिद्धांताचे विवेचन करा.
- इ) लेविस कोझर यांच्या संघर्ष सिद्धांतावर भाष्य करा.
- फ) एर्विंग गॉफमन यांच्या नाट्यकलात्मक विश्लेषनावर चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2 × 10 = 20]

- अ) कार्ल मार्क्सच्या ऐतिहासिक भौतिकवाद स्पष्ट करा.
- ब) भांडवलशाच्या विकासास प्रोटेस्टांचे नितीशास्त्र कसे पुरक आहे यावर चर्चा करा.
- क) मार्क्सवादी दृष्टीकोणातून भांडवलशाही मधील श्रमविभाजन व शोषण यावर चर्चा करा.
- ड) स्त्रीवादी समीक्षकांनी प्रत्यक्षवादावर केलेली टीका स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8010

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-192

First Year M.A.

SOCIOLOGY

**SC - 02 : Sociology of India and Sociology of Maharashtra :
Culture and Society
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) Question 1 carry 10 marks.
- 2) Question 2, 3 and Question 4 carry 20 marks each.

Q1) Answer any five out of seven questions of the following : **[5 × 2 = 10]**

- a) Who is father of Indian Sociology?
- b) Who discussed 'mainstream' and 'malestream' of sociology?
- c) Who coined the term 'dominant caste'.
- d) What is the percentage of minorities in India, as per the Census 2011?
- e) According to Census-2011 what is the percentage of Scheduled tribes in the total population of India?
- f) 'Who were the shudras' the book written by whom.
- g) Who wrote the book "Cultural Revolt in a Colonial Society"?

Q2) Answer any four out of six questions of the following : **[4 × 5 = 20]**

- a) Discuss on OBC politics in Maharashtra.
- b) Explain the Age of consent bill.
- c) Discuss on Sex Ratio in Maharashtra.
- d) What are the basic goals of colonialism?
- e) What is Ghurye's main contribution to Indian sociology?
- f) Write a note on the role of media in democracy.

P.T.O.

Q3) Answer any four out of six questions of the following : **[4 × 5 = 20]**

- a) Explain the Scheduled Caste and Scheduled Tribes Atrocities Act.
- b) Discuss on Ambedkarite and Anti-Caste Movement.
- c) Explain the Human Development Index (HDI) in Maharashtra.
- d) What is structural-functionalism theory in sociology?
- e) What are the main characteristics of caste system in India?
- f) Evaluate the effect of global capitalism on Indian culture.

Q4) Answer any two out of four questions of the following : **[2 × 10 = 20]**

- a) Explain the role of Rajarshi Shahu Maharaj in the reconstruction of Maharashtra?
- b) Discuss on regional disparity in agricultural development in Maharashtra?
- c) Discuss the emergence and development of sociology in India.
- d) Discuss the difference between joint family and nuclear family.

Total No. of Questions: 4]

P8010

[5809]-SODL-192

First Year M.A.

SOCIOLOGY

SC - 02 : Sociology of India and Sociology of Maharashtra :
Culture and Society

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना:

- 1) प्रश्न 1 ला 10 गुण आहेत.
- 2) प्रश्न 2, 3 व प्रश्न 4 ला प्रत्येकी 20 गुण आहेत.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणताही पाच प्रश्न सोडवा : [5 × 2 = 10]

- अ) भारतीय समाजशास्त्राचे जनक कोणास मानले जातात?
- ब) समाजशास्त्रातील 'मुख्य प्रवाह' आणि 'पुरूष प्रवाह' यावर कोणी चर्चा केली?
- क) 'प्रभुत्व जाती' ही संज्ञा कोणी दिली?
- ड) 2011 च्या जनगणनेनुसार भारतातील अल्पसंख्याकांची टक्केवारी किती आहे?
- इ) जनगणना-2011 नुसार भारताच्या एकूण लोकसंख्येमध्ये अनुसूचित जमातीची टक्केवारी किती आहे?
- फ) शुद्ध पूर्वी कोण होते हा ग्रंथ कोणी लिहिला.
- य) "Cultural Revolt in a Colonial Society" हा ग्रंथ कोणी लिहिला?

प्रश्न 2) सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे लिहा. [4 × 5 = 20]

- अ) महाराष्ट्रातील इतर मागासवर्गीयांच्या राजकारणावर चर्चा करा.
- ब) संमती वयाचा कायदा स्पष्ट करा.
- क) महाराष्ट्रातील लिंग गुणोत्तरावर चर्चा करा.
- ड) वसाहतवादाची मूळ उद्दिष्टे काय आहेत?
- इ) घुर्ये यांचे भारतीय समाजशास्त्रातील मुख्य योगदान काय आहे?
- फ) लोकशाहीतील माध्यमांच्या भूमिकेवर टीप लिहा.

प्रश्न 3) सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे लिहा.

[4 × 5 = 20]

- अ) अनुसूचीत जाती व अनुसूचित जमाती अत्याचार प्रतिबंधक कायदा स्पष्ट करा.
- ब) आंबेडकरवादी आणि जातीअंत चळवळीवर चर्चा करा.
- क) महाराष्ट्रातील मानवी विकास निर्देशांक स्पष्ट करा.
- ड) समाजशास्त्रातील संरचनात्मक-प्रकार्यवादी सिद्धांत म्हणजे काय?
- इ) भारतातील जातिव्यवस्थेची मुख्य वैशिष्ट्ये कोणती आहेत?
- फ) भारतीय संस्कृतीवर जागतिक भांडवलशाहीच्या प्रभावाचे मूल्यांकन करा.

प्रश्न 4) चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाची उत्तरे लिहा.

[2 × 10 = 20]

- अ) महाराष्ट्राच्या पुनर्निर्मितीमधील राजर्षी शाहू महाराजांची भूमिका स्पष्ट करा?
- ब) महाराष्ट्रातील शेती विकासातील प्रादेशीक असमानतेवर चर्चा करा?
- क) भारतातील समाजशास्त्राचा उदय आणि विकास यावर चर्चा करा.
- ड) संयुक्त कुटुंब आणि विभक्त कुटुंब यांच्यातील फरकाची चर्चा करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8011

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-193

First Year M.A.

SOCIOLOGY

**SC03 : Application of Sociological Research Methods and
Methodology of Social Research
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *Question 1 carry 10 marks.*
- 2) *Question 2, 3 and Question 4 carry 20 marks each.*
- 3) *Read the instructions carefully before attempting the questions.*

Q1) Answer any five out of seven questions of the following : [5 × 2 = 10]

- a) In which type of sampling the sample is selected using the network?
- b) What is a tentative proposition that is stated in a testable form called?
- c) Report Writing is most important for _____.
- d) What is bibliography?
- e) Who says positivism is 'Scientifics'?
- f) The social researcher should adopt a _____ approach while doing research.
- g) Research always starts from _____.

Q2) Answer any four out of six questions of the following : [4 × 5 = 20]

- a) Explain the objectives of the research.
- b) Explain the types of variables.
- c) What is plagiarism?
- d) Write a note on the reflexivity in social research.
- e) Describe the theory of hermeneutics.
- f) Explain the ethnography method.

P.T.O.

Q3) Answer any four out of six questions of the following : [4 × 5 = 20]

- a) Explain the features of the research design.
- b) What is mean by quantitative research?
- c) Write a note on the bibliography.
- d) What is Ontology?
- e) Write the objective of the survey method.
- f) Write a note on oral history.

Q4) Answer any two out of four questions of the following : [2 × 10 = 20]

- a) Discuss the qualities of a good researcher.
- b) Describe the types of sampling.
- c) Explain the problems of subjectivity and objectivity.
- d) Explain what is content analysis and write the steps of content analysis.

P8011

[5809]SODL-193

First Year M.A.

SOCIOLOGY

SC03 : Application of Sociological Research Methods and
Methodology of Social Research

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

सूचना : 1) प्रश्न 1 ला 10 गुण आहेत.

2) प्रश्न 2, 3 व प्रश्न 4 ला प्रत्येकी 20 गुण आहेत.

3) प्रश्न सोडवण्यापूर्वी दिलेल्या सूचना काळजीपूर्वक वाचा.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणताही पाच प्रश्न सोडवा :

[5 × 2 = 10]

- अ) कोणत्या नमुनानिवड प्रकारामध्ये नमुना हा प्रतिसादकांच्या संपर्क माध्यमातून (नेटवर्क) मिळवला जातो?
- ब) चाचणी करण्यायोग्य स्वरूपात नमूद केलेल्या तात्पुरत्या विधानाला काय म्हणतात?
- क) अहवाल लेखन हे साठी सर्वात जास्त महत्वाचे आहे.
- ड) ग्रंथसूची म्हणजे काय?
- इ) प्रत्यक्षवाद म्हणजे 'विज्ञानवाद' असे कोणी म्हटले आहे?
- फ) सामाजिक संशोधकाने संशोधन करतांना दृष्टीकोन स्वीकारावा.
- य) संशोधन नेहमीच पासून सुरू होते.

प्रश्न 2) सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे लिहा.

[4 × 5 = 20]

- अ) संशोधनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा?
- ब) चलांचे प्रकार स्पष्ट करा?
- क) वाङ्मय चौर्य म्हणजे काय?
- ड) सामाजिक संशोधनातील विमार्शात्मकतेवर टीप लिहा.
- इ) अर्थविवरणशास्त्राच्या सिद्धांताचे वर्णन करा.
- फ) लोकालेख पद्धत स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) सहापैकी कोणत्याही चार प्रश्नाची उत्तरे लिहा.

[4 × 5 = 20]

- अ) संशोधन आराखड्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा?
- ब) संख्यात्मक संशोधन म्हणजे काय?
- क) संदर्भसूची वर टीप लिहा.
- ड) सत्ताशास्त्र म्हणजे काय?
- इ) सर्वेक्षण पद्धतीचे उद्देश लिहा.
- फ) मौखिक इतिहासावर टीप लिहा.

प्रश्न 4) चारपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नाची उत्तरे लिहा.

[2 × 10 = 20]

- अ) चांगल्या संशोधकाच्या गुणांची चर्चा करा.
- ब) नमुना निवडीच्या प्रकारांचे वर्णन करा.
- क) व्यक्तिनिष्ठता आणि वस्तुनिष्ठतेच्या समस्या स्पष्ट करा.
- ड) आशय विश्लेषण म्हणजे काय ते स्पष्ट करून आशय विश्लेषणाच्या पायऱ्या लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

[Total No. of Pages : 4

P8365

[5809]-SODL-194

M.A. - I

SOCIOLOGY

**SC-04 : Sociology of Media and Globalization and Labour in India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Solve any five out of seven.

[5×2=10]

- a) Give information about new-media.
- b) Explain the concept of 'Clean India Movement'
- c) The concept of dialectic : Discuss.
- d) What is meant by modernization?
- e) Give information about welfare schemes.
- f) What is meant by cyber-crime?
- g) Who is the author of the book 'foot lose labour'.

Q2) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) Give information about mass media.
- b) Which culture is supported by cultural studies.
- c) Explain sociology about criminals.
- d) Write features of unformal association.
- e) Differentiate between organized and unorganized sector.
- f) Insecurity of Job : Explain in short

P.T.O.

Q3) Solve any four out of six.

[4×5=20]

- a) What is meant by sociology of media? explain its importance in short.
- b) Discuss the effects of mass media on society
- c) Write about history of textbook explanation method and discuss it.
- d) Write in short about positive and negative effects of new economic policy.
- e) Explain the changing nature of labour Associations.
- f) Compare and explain digital divide between rural and urban India.

Q4) Write any two out of four.

[2×10=20]

- a) Write an essay on global village
- b) Discuss in details cyber pornography.
- c) What is meant by alienation? Discuss the present situation of alienation.
- d) What is meant by labour? Explain types and features of labour.

Total No. of Questions : 4]

P8365

[5809]-SODL-194

M.A. - I

SOCIOLOGY

SC- 04 : Sociology of Media and Globalization and Labour in India
(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सात प्रश्नांपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा.

[5×2=10]

- अ) नवमाध्यमा विषयी माहिती सांगा.
- ब) स्वच्छ भारत अभियाना विषयी माहिती लिहा.
- क) द्वंद्व ही संकल्पना विषद करा.
- ड) आधुनिकीकरण म्हणजे काय?
- इ) कल्याणकारी योजना या विषयी माहिती सांगा.
- फ) सायबर गुन्हे म्हणजे काय?
- य) फुटलुस लेबर हे पुस्तक कोणी लिहले?

प्र.2) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) समाज माध्यमांची माहिती सांगा.
- ब) सांस्कृतिक अभ्यास कोणती संस्कृती जोपासते.
- क) गुन्हेगारीबाबतचे समाजशास्त्रीय स्पष्टीकरण सांगा.
- ड) अनौपचारिक संघटनेची वैशिष्ट्ये सांगा.
- इ) संघटीत व असंघटीत क्षेत्र यामधील फरक सांगा.
- फ) नौकरीची असुरक्षितता या बद्दल माहिती द्या.

प्र.3) खालील सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा.

[4×5=20]

- अ) माध्यमांचे समाजशास्त्र म्हणजे काय ते सांगून त्याचे महत्त्व सांगा.
- ब) प्रसार माध्यमांमुळे समाजावर होणाऱ्या परिणामांची चर्चा करा.
- क) पाठ्यपुस्तक विश्लेषण पद्धतीचा पुर्वेतिहास सांगून चर्चा करा.
- ड) नविन आर्थिक धोरणाचे सकारात्मक व नकारात्मक परिणाम सांगा.
- इ) कामगार संघटनेचे बदलते स्वरूप स्पष्ट करा.
- फ) भारतातील शहरी आणि ग्रामीण भागातील डीजीटल विभाजन तुलनात्मक पद्धतीने स्पष्ट करा.

प्र.4) खालील चार प्रश्नांपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा.

[2×10=20]

- अ) जागतिक खेडे यावर निबंध लिहा.
- ब) सायबर पोर्नोग्राफीवर सविस्तर चर्चा करा.
- क) अलगीकरण म्हणजे काय? परात्मतेची सद्यस्थिती यावर चर्चा करा.
- ड) श्रम म्हणजे काय ते सांगून श्रमाचे प्रकार व वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8345

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-195

F.Y. M.A.

SCHOOL OF OPEN AND DISTANCE LEARNING

**SC05 : Contemporary Social Theories and Sociology of Globalization
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following : [10]

- a) Where does conflict theory find its inspiration?
- b) What is Gramsci's idea of Hegemony?
- c) What was Gramsci's theological interpretation of Marxism?
- d) What is postmodern social theory?
- e) What is the negative impact of globalization? How does Giddens propose to remove it?
- f) What according to Mills is the method to bring about social change?
- g) Mention the principles of the GATT.

Q2) Attempt any four out of six from the following : [20]

- a) Write a short note Mills' idea of sociology.
- b) Draw a comparison between structural functionalism and positivism.
- c) What is the material existence of ideology?
- d) 'The process of globalization is dynamic by nature'. Explain
- e) How is mobility of the labour force an important part of the labour market?
- f) How should global economy work according to Hirst and Thompson?

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Examine reflexive sociology as an alternative of positivism.
- b) Describe the method of operation of the historic blocs in exercising hegemony.
- c) Discuss the origin and functions of the International Monetary Fund.
- d) Describe the onset of global social movements.
- e) What has been the impact of the rise of information and communication technology and globalization on world economy?
- f) Explain the concept of reflexivity in modernity.

Q4) Attempt any two out of four from the following :

[20]

- a) Assess Gouldner's critique of positivism.
- b) Discuss Gramsci's views on civil society. Why did he give more importance to this in that period?
- c) Write an essay on transnational migration.
- d) Describe the points that serve as criticisms behind the creation of a global economy.

Total No. of Questions : 4]

P8345

[5809]-SODL-195

F.Y. M.A.

SCHOOL OF OPEN AND DISTANCE LEARNING

SC05 : समकालीन सामाजिक सिद्धांत आणि जागतिकीकरणाचे समाजशास्त्र
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

- प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच चे उत्तर लिहा. [10]
- अ) संघर्ष सिद्धांताला त्याची प्रेरणा कोठे मिळते?
- ब) ग्रामसी यांची वर्चस्वाची कल्पना काय आहे?
- क) ग्रामसीचा मार्क्सवादाबद्दल धर्मशास्त्रीय अन्वयार्थ काय होता?
- ड) आधुनिकोत्तर सामाजिक सिद्धांत म्हणजे काय?
- इ) जागतिकीकरणाचा नकारात्मक परिणाम काय आहे? ते संपवण्यासाठी गिडन्सचा प्रस्ताव काय आहे?
- फ) मिल्सच्या मते सामाजिक बदल घडवून आणण्याची पद्धत काय आहे?
- य) GAIT च्या तत्वांचा उल्लेख करा.

- प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार चे उत्तर लिहा : [20]
- अ) मिल्सची समाजशास्त्रीय कल्पनेवर टीप लिहा.
- ब) संरचनात्मक कार्यप्रणाली आणि प्रत्यक्षावाद यांच्यातील तुलना लिहा.
- क) विचारसरणीचे भौतिक अस्तित्व काय आहे?
- ड) 'जागतिकीकरणाची प्रक्रिया निसर्गाने गतिमान आहे'. स्पष्ट करा.
- इ) श्रमशक्तीची गतिशीलता हा श्रमिक बाजाराचा महत्वाचा भाग कसा आहे?
- फ) हर्स्ट आणि थॉम्पसन यांच्या मते जागतिक अर्थव्यवस्थेने कसे कार्य करावे?

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न लिहा.

[20]

- अ) प्रत्यक्षवादाचा पर्याय म्हणून प्रतिकेपी समाजशास्त्राचे परीक्षण करा.
- ब) वर्चस्वाचा वापर करताना ऐतिहासिक गटांच्या कार्यपद्धतीचे वर्णन करा.
- क) आंतरराष्ट्रीय नाणेनिधीची उत्पत्ती आणि कार्ये यांची चर्चा करा.
- ड) जागतिक सामाजिक चळवळीच्या प्रारंभाचे वर्णन करा.
- इ) माहिती आणि दळणवळणाच्या वाढीचा व तंत्रज्ञान आणि जागतिकीकरणाचा जागतिक अर्थव्यवस्थेवर काय परिणाम झाला चर्चा करा.
- फ) आधुनिकतेतील रिफ्लेक्सिव्हिटीची संकल्पना स्पष्ट करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन ची उत्तरे लिहा :

[20]

- अ) गोल्डनरच्या प्रत्यक्षवादावरील चिकित्सेचे परीक्षण करा.
- ब) नागरी समाजावरील ग्रामसी यांच्या मतांची चर्चा करा. त्या काळात त्याला जास्त महत्व का दिले चर्चा करा.
- क) आंतरराष्ट्रीय स्थलांतरावर एक निबंध लिहा.
- ड) जागतिक अर्थव्यवस्था निर्मितीमागे काम करणाऱ्या मुद्द्यांचे टिकात्मक परीक्षण करा.

ॐॐॐॐ

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8346

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-196

M.A.

**SC06 - SOCIOLOGY OF DEVELOPMENT AND
SOCIOLOGY OF HUMAN RIGHTS**

(2019 Pattern)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *All questions have the same marks.*
- 3) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following :

[10]

- a) Briefly explain the concept of the third world.
- b) Write the meaning of social change.
- c) Explain the limitation of modernization.
- d) Describe Africa's developmental experience.
- e) Elaborate concept of human right.
- f) What are the rights of disabled people? Write in brief.
- g) What are environmental rights?

Q2) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Discuss feminist perspective of development.
- b) Explain the role of the state in development.
- c) Explain the human development index.
- d) Write the characteristics of civil society.
- e) Elucidate children rights in India.
- f) Explain the importance of Right to Information.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following :

[20]

- a) Describe the dependency theory of development.
- b) Explain the importance of sustainable development in contemporary society.
- c) Elaborate Schumacher's view of 'small is beautiful' as an alternative view of development.
- d) Write the characteristics of human rights.
- e) Describe Nirbhaya movement as a social construction of human rights.
- f) Discuss the right to education in India.

Q4) Attempt any two out of four of the following :

[20]

- a) Discuss Mahatma Gandhi's view on development with reference to his sarvodaya concept.
- b) Elaborate modernisation theory of development.
- c) Explain the liberal and Marxist theory of human rights.
- d) Examine the constitutional rights with special reference to dalits and minorities.

P8346

[5809]SODL-196

M.A.

SC06 - विकासाचे समाजशास्त्र आणि मानवी हक्काचे समाजशास्त्र
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच चे उत्तर लिहा. [10]

- अ) तिसरे जग ही संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
ब) सामाजिक परिवर्तनाचा अर्थ लिहा.
क) आधुनिकीकरणाच्या मर्यादा स्पष्ट करा.
ड) आफ्रिकेचे विकास विषयक अनुभव सांगा.
इ) मानवी हक्क संकल्पना विशद करा.
फ) अपंगाचे हक्क कोणते ते थोडक्यात लिहा.
य) पर्यावरणीय हक्क म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार चे उत्तर लिहा. [20]

- अ) विकासाच्या स्त्रीवादी दृष्टीकोनावर चर्चा करा.
ब) विकासाबाबत राज्याची भूमिका स्पष्ट करा.
क) मानवी विकास निर्देशांक याबाबत माहिती द्या.
ड) नागरी समाजाची वैशिष्ट्ये लिहा.
इ) भारतातील बालकांचे अधिकार विशद करा.
फ) माहिती अधिकाराचे महत्त्व स्पष्ट करा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणतेही चार उत्तर लिहा.

[20]

- अ) विकासाच्या परावलंबित्वाचा सिद्धांताचे वर्णन करा.
- ब) समकालीन समाजातील शाश्वत विकासाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- क) स्मॉल इज ब्युटीफूल या ग्रंथाच्या आधारे शुमाकर यांचे पर्यायी विकासावरील विचार विशद करा.
- ड) मानवी हक्काचे विशिष्ट्ये लिहा.
- इ) मानवी हक्काची सामाजिक बांधणी म्हणून निर्भया चळवळीचे वर्णन करा.
- फ) भारतातील शिक्षणाच्या हक्कावर चर्चा करा.

प्रश्न 4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन ची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) महात्मा गांधी यांनी मांडलेल्या सर्वोदय संकल्पनेची विकासा संबंधित्या विचारांचा संदर्भ घेऊन चर्चा करा.
- ब) विकासाचा आधुनिकीकरण सिद्धांत विशद करा.
- क) मानवी हक्काच्या उदारमतवादी आणि मार्क्सवादी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- ड) दलित आणि अल्पसंख्यांकाच्या संदर्भातील घटनात्मक अधिकारांचे परीक्षण करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8366

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-197

M.A. - II

SOCIOLOGY

**SC 07 : Urban Studies and Ethnicity and Nationalism in India
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven of the following.

[10]

- a) Define town.
- b) State the meaning of metropol.
- c) What is urban renewal?
- d) State the meaning of urban ecology.
- e) Briefly write the meaning of subnationalism.
- f) Define secularism.
- g) What is nation-state?

Q2) Attempt any four out of six of the following.

[20]

- a) What is Chicago School of Urban Sociology?
- b) Write the meaning of post-Covid cities.
- c) State the meaning of urbanization.
- d) Briefly write a short note on multiculturalism.
- e) Briefly explain the elite theory of ethnicity.
- f) Write on Tamil nationalism.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of the six of the following.

[20]

- a) What is urbanity?
- b) State the factors of rural-urban fringe.
- c) Briefly elaborate on ethnic segregation of space.
- d) Write on the relationship between Diaspora and citizenship.
- e) Briefly explain the western roots of nationalism.
- f) Write a short note on Bodoland movement.

Q4) Attempt any two out of the four of the following.

[20]

- a) Examine Castells' contribution to Urban Sociology.
- b) Explain the development of Urban Sociology in India.
- c) Elaborate the functional approach on ethnicity.
- d) Explain the nature of cultural diversity in India.

Total No. of Questions : 4]

P8366

[5809]-SODL-197

M.A. - II

SOCIOLOGY

**SC 07 : Urban Studies and Ethnicity and Nationalism in India
(2019 Pattern)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रयत्न करा.

[10]

- अ) शहराची व्याख्या लिहा.
- ब) महानगराचा अर्थ सांगा.
- क) शहरी नूतनीकरण म्हणजे काय?
- ड) शहरी पर्यावरणशास्त्राचा अर्थ सांगा.
- इ) उपराष्ट्रवादाचा अर्थ थोडक्यात लिहा.
- फ) धर्मनिरपेक्षतेची व्याख्या लिहा.
- य) राष्ट्र-राज्य म्हणजे काय?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रयत्न करा.

[20]

- अ) नागरी समाजशास्त्राचे शिकागो स्कूल म्हणजे काय?
- ब) कोविड नंतरच्या शहरांचा अर्थ लिहा.
- क) शहरीकरणाचा अर्थ सांगा.
- ड) बहुसांस्कृतिकतावादावरील थोडक्यात टीप लिहा.
- इ) वांशिकतेचा अभिजात सिद्धांत थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) तामिळ राष्ट्रवादावर लिहा.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रयत्न करा.

[20]

- अ) शहरीपणा म्हणजे काय?
- ब) ग्रामीण-शहरी सीमांचे घटक सांगा.
- क) जागेच्या वांशिक पृथक्करणावर थोडक्यात विशद करा.
- ड) डायस्पोरा आणि नागरिकत्व यांच्यातील संबंधावर लिहा.
- इ) राष्ट्रवादाची पाश्चिमात्य मुळे थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) बोडोलँड चळवळीवर एक छोटी टीप लिहा.

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रयत्न करा.

[20]

- अ) नागरी समाजशास्त्राला कासल यांच्या योगदानाचे मूल्यमापन करा.
- ब) भारतातील नागरी समाजशास्त्राचा विकास स्पष्ट करा.
- क) वांशिकतेवरील प्रकार्यवादी दृष्टीकोण विशद करा.
- ड) भारतातील सांस्कृतिक विविधतेचे स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions :4]

SEAT No. :

P8367

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-198

M.A.

**SC- 08 : SOCIOLOGY OF GENDER AND SOCIOLOGY OF LAW
AND POLICING
(2019 Pattern)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any five out of seven from the following.

[10]

- a) What is gender?
- b) What are the rules of family based on?
- c) Name of few factors affecting female enrolment and education.
- d) Write a short note on the importance of social control.
- e) Define 'constraint'?
- f) What is the occupational Theory of J.C. Nesfield?
- g) What is social media surveillance concerned with?

Q2) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) How is gender inequality in the workplace manifested?
- b) Explain the various meanings of marriage.
- c) What does the National Health Policy, 2017 address?
- d) How can law be used as an instrument of social reform?
- e) State the difference between mechanical solidarity and organic solidarity.
- f) Mythological background of Indian caste system.

P.T.O.

Q3) Attempt any four out of six from the following.

[20]

- a) What are the different types of work that women?
- b) Why were women not viewed as political beings for most part of history?
- c) Name a few factors affecting female enrolment and education.
- d) Discuss the types of social control.
- e) Briefly explain the concept of social action enunciated by Weber.
- f) How is globalization seen from a gender perspective?

Q4) Attempt any two out of the four from the following.

[20]

- a) Elaborate on different feminist theories.
- b) Explain why the Shah Bano judgement was a landmark judgement in India.
- c) Discuss the duties that Article 338(5) the Commission has to perform.
- d) Describe the characteristics of social facts according to Durkheim.

Total No. of Questions : 4]

P8367

[5809]-SODL-198

M.A.

SC- 08 : SOCIOLOGY OF GENDER AND SOCIOLOGY OF LAW
AND POLICING

(2019 Pattern)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना :- 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहेत.
2) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
3) उजवीकडील आकडे पूर्ण गुण दर्शवितात.

प्र.1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[10]

- अ) लिंगभाव म्हणजे काय?
- ब) कुटुंबाचे नियम कशावर आधारित आहेत?
- क) महिला नोंदणी आणि शिक्षणावर परिणाम करणारे काही घटक सांगा.
- ड) सामाजिक नियंत्रणाच्या महत्त्वावर एक छोटी टीप लिहा.
- इ) 'अवरोध' ही संकल्पना परिभाषित करा?
- फ) जे.सी. नेस्फिल्डचा व्यावसायिक सिद्धांत काय आहे?
- य) सोशल मीडिया पाळत ठेवणे कशाशी संबंधित आहे?

प्र.2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) कामाच्या ठिकाणी लैंगिक असमानता कशी प्रकट होते?
- ब) विवाहाचे विविध अर्थ स्पष्ट करा.
- क) राष्ट्रीय आरोग्य धोरण, 2017 काय संबोधित करते?
- ड) सामाजिक सुधारणेचे साधन म्हणून कायदा कसा वापरता येईल?
- इ) यांत्रिक ऐक्यभाव आणि सेंद्रिय ऐक्यभाव यातील फरक सांगा.
- फ) भारतीय जातिव्यवस्थेची पौराणिक पार्श्वभूमी.

प्र.3) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) महिलांचे विविध प्रकारचे काम कोणते?
- ब) इतिहासाच्या बहुतेक भागांमध्ये स्त्रियांना राजकीय घटक म्हणून का पाहिले गेले नाही?
- क) महिला नोंदणी आणि शिक्षणावर परिणाम करणाऱ्या काही घटकांची नावे सांगा.
- ड) सामाजिक नियंत्रणाच्या प्रकारांवर चर्चा करा.
- इ) वेबरने सांगितलेल्या सामाजिक कृतीची संकल्पना थोडक्यात स्पष्ट करा.
- फ) जागतिकीकरणाकडे लिंगभावात्मक दृष्टिकोनातून कसे पाहिले जाते?

प्र.4) खालील चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्नांचे उत्तर लिहा.

[20]

- अ) विविध स्त्रीवादी सिद्धांत विशद करा.
- ब) शाहबानोचा निकाल हा भारतातील ऐतिहासिक निर्णय का होता हे स्पष्ट करा.
- क) कलम 338(5) आयोगाने पार पाडावयाच्या कर्तव्यांची चर्चा करा.
- ड) डरखाईमनी सांगितलेले सामाजिक तथ्यांच्या वैशिष्ट्यांचे वर्णन करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8368

[Total No. of Pages : 6

[5809]-SODL-203

M.A.

JMC - 103 : Understanding Society (1) and Digital Journalism
(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.
- 2) Figures in the right-side of the question indicates the full marks for the question.

Q1) Choose the correct options for answers for of the 5 questions from the following : [10]

- a) Who is the founder of Sankhya philosophy?
 - i) Kapila Muni
 - ii) Jaimini
 - iii) Kanada
 - iv) Patanjali
- b) Which of the following is/are inserted in the preamble by 42nd Constitutional Amendment?
 - i) Equality, Equity
 - ii) Liberty, Equality
 - iii) Socialist, Secular
 - iv) Fraternity, Rule of Law
- c) Which of the following is not a part of Six Darshanas?
 - i) Lokayat
 - ii) Vaisheshika
 - iii) Nyaya
 - iv) Yog
- d) Who is the present Leader of Opposition in Maharashtra Legislative Assembly?
 - i) Ambadas Danve
 - ii) Jayant Patil
 - iii) Pravin Darekar
 - iv) Ajit Pawar

P.T.O.

- e) Match the pairs by joining the name of the person to the name of the digital web portal that the person represents in India and choose the correct option representing the same.

Names of the persons

Names of the Digital Web portals

- 1) Siddharth Bhatia
- 2) Raghav Bahl
- 3) Shekhar Gupta
- 4) Naresh Fernandes

- a) The Wire
- b) The Quint
- c) The Print
- d) Scroll.in

Options -

- A) 1-a, 2-b, 3-c, 4-d
 - B) 1-d, 2-c, 3-a, 4-b
 - C) 1-d, 2-b, 3-a, 4-c
 - D) 1-a, 2-d, 3-c, 4-b
- f) Which of the following is not considered as the characteristic of digital information?
- i) Digital information is manipulable
 - ii) Digital information is authentic
 - iii) Digital information is dense
 - iv) Digital information is networkable
- g) A label or metadata identifier used on social networking and microblogging services which makes it easier for users to find messages with a specific theme or content is called as -
- i) Poke
 - ii) Data mining
 - iii) Hashtag
 - iv) Data analytics

Q2) Write any four short-notes from the following :

[20]

- a) Media's role in the process of socialisation.
- b) Importance of Philosophy in Human Life.
- c) Causes and Consequences of 'WWI'.
- d) CTA-enabled content writing.
- e) Politics 2.0
- f) Best practices for Mobile Journalism.

Q3) Answer any four of the following questions :

[20]

- a) Explain the role of science and technology in human development.
- b) Explain the concept of 'Advaita Philosophy'.
- c) Explain the concept of Secularism.
- d) Explain the use of Pay walls.
- e) Explain the use of social media for News Distribution.
- f) Write in detail about Indian Digital Media Start-ups.

Q4) Answer any two questions from the following :

[20]

- a) Discuss the characteristics of Cold War and draw parallels with the present global scenario.
- b) Explain Cooperative Federalism. Is it under attack in India? Substantiate using suitable examples.
- c) With reference to any two examples, explain in detail about the importance and use of the non-linear storytelling techniques for digital storytelling.
- d) Write in detail about the forms and techniques for writing and presenting the digital content.

Total No. of Questions : 4]

P8368

[5809]-SODL-203

M.A.

**JMC - 103 : Understanding Society (1) and Digital Journalism
(2019 Pattern) (CBCS)
(मराठी रूपांतर)**

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.
2) प्रश्नांच्या उजवीकडील आकडे संबंधित प्रश्नांसाठीचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका प्रमाण मानावी.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांसाठी उत्तरांचे बरोबर पर्याय निवडा. [10]

अ) सांख्य तत्त्वज्ञानाचे संस्थापक कोण?

i) कपिल मुनी	ii) जयमिनी
iii) कणाद	iv) पतंजली

ब) 42 व्या घटना दुरुस्तीनुसार संविधानाच्या प्रस्तावनेत कशाचा समावेश केला गेला?

i) समानता, समता	ii) स्वातंत्र्य, समानता
iii) समाजवाद, धर्मनिरपेक्षता	iv) बंधुता, कायद्याचे राज्य

क) पुढीलपैकी कशाचा सहा दर्शनांमध्ये समावेश होत नाही?

i) लोकायत	ii) वैशेषिक
iii) न्याय	iv) योग

ड) महाराष्ट्र विधानसभेतील सध्याचे विरोधी पक्षनेते कोण?

i) अंबादास दानवे	ii) जयंत पाटील
iii) प्रवीण दरेकर	iv) अजित पवार

इ) पुढील व्यक्तींची नावे आणि त्यांच्याशी संबंधित डिजिटल वेबपोर्टल यांच्या योग्य जोड्या जुळवून ते दर्शविणारा पर्याय निवडा.

व्यक्तींची नावे	डिजिटल वेबपोर्टल्सची नावे
1) सिद्धार्थ भाटिया	अ) द वायर
2) राघव बहल	ब) द क्विट
3) शेखर गुप्ता	क) द प्रिंट
4) नरेश फर्नांडिस	ड) स्क्रील.इन

पर्याय -

- A) 1-अ, 2-ब, 3-क, 4-ड
- B) 1-ड, 2-क, 3-अ, 4-ब
- C) 1-ड, 2-ब, 3-अ, 4-क
- D) 1-अ, 2-ड, 3-क, 4-ब

फ) डिजिटल माहितीचे वैशिष्ट्य म्हणून पुढीलपैकी कोणता पर्याय विचारात घेतला जात नाही?

- i) डिजिटल माहितीमध्ये बदल होणे शक्य असते
- ii) डिजिटल माहिती ही अधिकृत असते
- iii) डिजिटल माहितीची घनता खूप जास्त असते
- iv) डिजिटल माहितीच्या आधारे माहितीचे जाळे तयार करणे शक्य असते

य) एखाद्या विषयाशी वा आशयाशी संबंधित संदेश शोधणे वापरकर्त्यांना सोयीचे व्हावे म्हणून समाजमाध्यमांवर वा मायक्रोब्लॉगिंग संकेतस्थळावर वापरले जाणारे संकेतचिन्ह वा मेटाडेटा निर्देशकाला काय म्हणतात?

- i) पोक
- ii) डेटा मायनिंग
- iii) हॅशटॅग
- iv) डेटा ॲनालिटिक्स

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही चार टीपा लिहा.

[20]

- अ) सामाजिकरणाच्या प्रक्रियेतील माध्यमांची भूमिका.
- ब) मानवी जीवनातील तत्त्वज्ञानाचे महत्त्व.
- क) पहिल्या महायुद्धाची कारणे आणि परिणाम.
- ड) 'सीटीए' - आधारित आशयाचे लेखन.
- इ) पॉलिटिक्स 2.0
- फ) मोबाईल जर्नलिझमसाठीच्या आदर्श कार्यपद्धती

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

[20]

- अ) मानवी विकासातील विज्ञान आणि तंत्रज्ञानाची भूमिका स्पष्ट करा.
- ब) अद्वैत तत्त्वज्ञानाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- क) धर्मनिरपेक्षता ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- ड) पे वॉल्सचा वापर स्पष्ट करा.
- इ) बातमीच्या वितरणासाठीचा समाजमाध्यमांचा होणारा वापर स्पष्ट करा.
- फ) भारतीय डिजिटल मीडिया स्टार्ट-अप्सविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही चार प्रश्नांची उत्तरे सविस्तर लिहा.

[20]

- अ) शीतयुद्ध काळावर भाष्य करून सद्यस्थितीतील परिस्थितीतील समान धाग्यांचे विश्लेषण करा.
- ब) सहकारी संघराज्य पद्धतीवर भाष्य करा. भारतात संघराज्य पद्धती धोक्यात आहे का? तुमचे मत सोदाहरण स्पष्ट करा.
- क) डिजिटल स्टोरिटेलिंगसाठी नॉन-लिनिअर स्टोरिटेलिंगचे महत्त्व व त्याचा होणारा वापर कोणत्याही दोन उदाहरणांच्या मदतीने स्पष्ट करा.
- ड) डिजिटल आशयाच्या लेखन आणि सादरीकरणाच्या प्रकार आणि तंत्रांविषयी सविस्तर माहिती लिहा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8347

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-205
Second Year M.A.
JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION
JMC 201 : Understanding Society & Journalism and Mass
Communication : Theories & Practice
(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Explain any Five concepts among the following.

[10]

- a) Directive principles of state policy.
- b) Nation-state.
- c) Disinvestment.
- d) Inclusive development.
- e) Barriers to communication.
- f) Network Society.
- g) Mass persuasion.

Q2) Explain any Four among the following with examples.

[20]

- a) Criminalization of politics.
- b) Changing world order.
- c) NITI Aayog.
- d) All India Marathi Literature Meet.
- e) Medium is the message!
- f) Political economy of media.

P.T.O.

Q3) Write short notes on any Four among the following.

[20]

- a) Citizenship Amendment Act, 2019.
- b) Taiwan & One China Policy.
- c) Bollywood as soft power.
- d) Urban development and Smart Cities.
- e) Laswell's model of communication.
- f) Media's role in socialization.

Q4) Answer any Two in 250 to 300 words.

[20]

- a) 'Politics around established families hampers the true spirit of democracy'. Discuss with contemporary examples.
- b) How India can counter aggressive China in its neighborhood and the world? Discuss.
- c) What is 'Agenda Setting'? How media plays a major role in it? Discuss with examples.
- d) Explain the 'Theories of Press' with suitable examples.

Total No. of Questions : 4]

P8347

[5809]-SODL-205

Second Year M.A.

JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION
JMC 201 : Understanding Society & Journalism and Mass
Communication : Theories & Practice
(2019 Pattern) (CBCS)
(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

प्रश्न 1) पुढीलपैकी कोणत्याही पाच संकल्पना स्पष्ट करा. [10]

- अ) राज्यधोरणाची मार्गदर्शक तत्त्वे.
- ब) राष्ट्र-राज्य
- क) निर्गुतवणूक
- ड) सर्वसमावेशक विकास
- इ) संवादातील अडथळे
- फ) नेटवर्क सोसायटी
- य) जनांची मनवळवणी (मास पर्स्यूएजन)

प्रश्न 2) पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांचे स्पष्टीकरण द्या. [20]

- अ) राजकारणाचे गुन्हेगारीकरण.
- ब) बदलती जागतिक व्यवस्था.
- क) नीती आयोग.
- ड) अखिल भारतीय मराठी साहित्य संमेलन.
- इ) माध्यम हाच संदेश।
- फ) माध्यमांचे राजकीय अर्थकारण.

प्रश्न 3) पुढीलपैकी कोणत्याही चार विषयांवर टिपा लिहा.

[20]

- अ) नागरिकत्व सुधारणा कायदा, 2019
- ब) तैवान आणि एक चीन धोरण.
- क) बॉलीवूड, एक सॉफ्ट (मृदू) ताकद.
- ड) नागरी विकास आणि स्मार्ट सिटी.
- इ) लासवेलचे संवादाचे प्रतिमान.
- फ) सामाजीकरणात माध्यमांची भूमिका.

प्रश्न 4) पुढीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे 250 ते 300 शब्दांत लिहा.

[20]

- अ) प्रस्थापित घराण्याभोवती गुंफलेले राजकारण लोकशाहीच्या मूळ तत्वांना धक्का पोचवते. या विधानाची समकालीन उदाहरणे देऊन चर्चा करा.
- ब) भारत त्याच्या शेजारील प्रदेशात आणि जगभरात आक्रमक चीनचा सामना कसा करू शकेल? चर्चा करा.
- क) 'अग्रक्रम निश्चिती' (अजेंडा सेटिंग) म्हणजे काय? त्यात माध्यमे कोणती भूमिका बजावतात? सोदाहरण चर्चा करा.
- ड) 'वृत्तपत्रविषयक सिद्धांत' (थिअरीज् ऑफ द प्रेस) योग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8348

[Total No. of Pages : 4

[5809]-SODL-206

Second Year M.A.

JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION

**JMC - 202 : Advertising, Development Communication &
Public Relations**

(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Q1) Attempt any FIVE out of seven from the following : **[10]**

- a) What is the difference between 'Pamphlets' and 'Brochures'?
- b) State the importance of 'Advertisements' in newspaper business?
- c) Explain the role of 'A.S.C.I.' in Advertising.
- d) What is the concept of Sustainable Development?
- e) What are the four basic needs of human life?
- f) Who is PRO?
- g) What is 'Image Building'?

Q2) Attempt any FOUR out of six from the following : **[20]**

- a) What are the 'Ethics of Advertising'?
- b) State the strengths and weaknesses of Advertising on road-side hoardings.
- c) State any five differences between 'Developing nations' and 'Developed nations'.
- d) Write about the role of any two U.N. Agencies in Development.
- e) How does 'Public Relation' include 'Event Management'?
- f) Prepare a list of activities (minimum ten) for a political P.R'.

P.T.O.

Q3) Attempt any FOUR out of six short notes from the following : **[20]**

- a) Advertising as a 'Communication channel'.
- b) A.A.A.I.
- c) Indian Five-Year Planning Model of Development.
- d) Social Media Communication for Women Empowerment.
- e) Defence Public Relations.
- f) Budgeting of 'Public Relation' activities.

Q4) Attempt any TWO out of four from the following : **[20]**

- a) Imagine, you want to execute an 'Advertisement Campaign' for a shortly opened 'Cake Shop' in the city. What 'Research' will you conduct for the same?
- b) With the help of a neat diagram, explain the 'Elements' of a good 'Advertisement Copy'.
- c) As a Development Journalist, design a campaign for awareness regarding population explosion in our country.
- d) Explain the 'P.R. Campaigning' for a recently released Bollywood film.

Total No. of Questions: 4]

P8348

[5809]-SODL-206

Second Year M.A.

JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION

**JMC - 202 : Advertising, Development Communication &
Public Relations**

(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

प्रश्न 1) खालील सातपैकी कोणतेही पाच प्रश्न सोडवा : [10]

- अ) 'पॅम्पलेट' आणि 'ब्रोशर' मध्ये काय फरक आहे?
- ब) वृत्तपत्र व्यवसायात जाहिरातींचे महत्त्व सांगा?
- क) जाहिरातीतील 'A.S.C.I.' ची भूमिका स्पष्ट करा.
- ड) शाश्वत विकासाची संकल्पना काय आहे?
- इ) मानवी जीवनाच्या चार मूलभूत गरजा काय आहेत?
- फ) PRO कोण आहे?
- य) 'इमेज बिल्डिंग' म्हणजे काय?

प्रश्न 2) खालील सहापैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा: [20]

- अ) 'जाहिरातीचे नीतिशास्त्र' काय आहे?
- ब) रस्त्याच्या कडेला हॉर्डिंग्जवरच्या जाहिरातीची ताकद आणि मर्यादा लिहा.
- क) 'विकसनशील राष्ट्रे' आणि 'विकसित राष्ट्रे' यातील कोणतेही पाच फरक सांगा.
- ड) विकासातील कोणत्याही दोन संयुक्त राष्ट्रसंघाशी संबंधित एजन्सीच्या भूमिकेबद्दल लिहा.
- इ) 'पब्लिक रिलेशन' मध्ये 'इव्हेंट मॅनेजमेंट' चा समावेश कसा होतो?
- फ) 'राजकीय पी. आर.' साठी उपक्रमांची (किमान दहा) यादी तयार करा.

प्रश्न 3) खालील सहापैकी कोणत्याही चार टिपा लिहा:

[20]

- अ) 'कम्युनिकेशन चॅनेल' म्हणून जाहिरात करणे.
- ब) A.A.A.I.
- क) विकासाचे भारतीय पंचवार्षिक नियोजन मॉडेल.
- ड) महिला सक्षमीकरणासाठी सोशल मीडिया संवाद.
- इ) संरक्षणविषयक जनसंपर्क.
- फ) 'जनसंपर्क' उपक्रमांचे अंदाजपत्रक.

प्रश्न 4) खालीलपैकी चारपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा:

[20]

- अ) कल्पना करा, तुम्हाला शहरात लवकरच सुरू होणाऱ्या 'केक शॉप' साठी 'जाहिरात मोहीम' राबवायची आहे. त्यासाठी तुम्ही कोणते 'संशोधन' कराल?
- ब) व्यवस्थित आकृतीच्या मदतीने, चांगल्या 'जाहिरात कॉपी'चे 'घटक' समजावून सांगा.
- क) विकास पत्रकार या नात्याने, आपल्या देशातील लोकसंख्येच्या स्फोटाबाबत जनजागृतीसाठी एक मोहीम तयार करा.
- ड) स्पष्ट करा: नुकत्याच प्रदर्शित झालेल्या बॉलिवूड चित्रपटासाठी 'पी. आर'.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8369

[Total No. of Pages : 4

[5809]SODL-207

S.Y. M.A.

JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION
JMC 203 : Agriculture and Rural Journalism, Crime
Journalism, Culture Journalism and Sports Journalism
(2019 Pattern) (CBCS)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Attempt any TWO from the following : [20]

- a) What is crime news? What is the importance of crime news for media? Explain in detail with at least two proper examples of recent crime news. [10]
- b) Discuss the role of politics in rural development. [10]
- c) What is culture? Explain its importance in society. [10]
- d) How is the sport reporting for Radio and Television different from the print media? Explain with examples. [10]

Q2) Attempt any FOUR from the following : [20]

- a) Define the concept of Agriculture Journalism?
- b) Which qualities are required for crime reporter for crime reporting?
- c) How is Indian Culture different from Western Culture? Explain with examples.
- d) Write an analytical news article in about 200 words on any one IPL 2022 match, which you watched on any sports channel.
- e) Explain the concept of local self-government?
- f) Highlight the effects of new media on culture reporting.

P.T.O.

Q3) Write Short Notes (Any FOUR).

[20]

- a) Model village-Ralegan Siddhi.
- b) APMC (Agriculture Produce Market Committee)
- c) Culture reporting for the New Media.
- d) Types of Cyber Crime.
- e) Pro-Kabaddi.
- f) Folk music.

Q4) Answer the below given questions in one/two sentence : (Any FIVE). [10]

- a) Which game is associated with the Thomas Cup?
- b) What is the importance of Literary Festivals?
- c) What is meaning of zero FIR?
- d) Write any two names of radio or television special programs on Agri-Information?
- e) What types of cases are heard in consumer court?
- f) When Kharif and Rabi crops are harvested?
- g) What is the difference between critical analysis writing and review writing?

P8369

[5809]SODL-207

S.Y. M.A.

JOURNALISM AND MASS COMMUNICATION
JMC 203 : Agriculture and Rural Journalism, Crime
Journalism, Culture Journalism and Sports Journalism
(2019 Pattern) (CBCS)

(मराठी रूपांतर)

वेळ : 3 तास]

[एकूण गुण : 70

- सूचना : 1) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.
2) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
3) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका प्रमाण मानावी.

-
- प्रश्न 1)** पुढीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा. [20]
- अ) गुन्हेविषयक बातमी म्हणजे काय? माध्यमांसाठी गुन्हेविषयक बातम्यांचे महत्त्व काय असते? अलिकडच्या काळातील किमान दोन गुन्हेविषयक बातम्यांच्या सुयोग्य उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [10]
- ब) ग्रामीण विकासातील राजकारणाच्या भूमिकेची चर्चा करा? [10]
- क) संस्कृति म्हणजे काय? संस्कृतीचे समाजातील महत्त्व अधोरेखित करा. [10]
- ड) नभोवाणी आणि दूरचित्रवाणीसाठी केले जाणारे क्रीडा वार्ताकन मुद्रित माध्यमांपेक्षा वेगळे कसे आहे? उदाहरणांसह स्पष्ट करा. [10]

- प्रश्न 2)** पुढीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा. [20]
- अ) कृषी पत्रकारितेची संकल्पना परिभाषित करा.
- ब) गुन्हेगारी वार्ताकनासाठी वार्ताहाराकडे कोणती कौशल्ये आवश्यक असतात?
- क) भारतीय संस्कृती पाश्चात्य संस्कृतीपेक्षा वेगळी कशी आहे? उदाहरणांसह स्पष्ट करा.
- ड) कोणत्याही क्रीडा वाहिनीवर तुम्ही पाहिलेल्या कोणत्याही एका आयपीएल 2022 मधील सामन्यावर सुमारे 200 शब्दांत विश्लेषणात्मक बातमी लिहा.
- इ) स्थानिक स्वराज्य संस्थेची संकल्पना स्पष्ट करा.
- फ) नवमाध्यमांचा सांस्कृतिक वार्ताकनावर झालेल्या परिणामांची चर्चा करा.

प्रश्न 3) टिपा लिहा. (कोणत्याही चार)

[20]

- अ) आदर्शगाव - राळेगणसिद्धी
- ब) कृषी उत्पादन बाजार समिती
- क) नवमाध्यमांसाठी सांस्कृतिक वार्ताकन
- ड) सायबर गुन्द्यांचे प्रकार
- इ) प्रो-कबड्डी
- फ) लोकसंगीत

प्रश्न 4) पुढे दिलेल्या प्रश्नांचे एक-दोन वाक्यात उत्तर द्या. (कोणतेही पाच)

[10]

- अ) थॉमस चषक कोणत्या खेळाशी संबंधित आहे?
- ब) साहित्य मेळाव्याचे महत्त्व काय आहे?
- क) झिरो प्राथमिक चौकशी अहवाल (झिरो एफआयआर) म्हणजे काय?
- ड) कृषी-माहितीवरील रडिओ किंवा टेलिव्हिजन विशेष कार्यक्रमांची दोन नावे लिहा.
- इ) ग्राहक न्यायालयांमध्ये कोणत्या प्रकारची प्रकरणे ऐकली जातात?
- फ) खरीप आणि रब्बी पिके केव्हा काढली जातात?
- य) समीक्षात्मक लिखाण आणि परीक्षण यातील फरक काय?

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8012

[5809]-SODL - 211

[Total No. of Pages : 2

M.A.(Part-I)

PSYCHOLOGY

**EP-101: COGNITIVE PSYCHOLOGY: Understanding
(2019 Pattern) (Semester -I) (Credit System)**

Time: 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) All questions are compulsory.*
- 2) Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following

[5×2=10]

- a) Define cognitive psychology.
- b) What is behaviourism?
- c) What is attention?
- d) What is sensation?
- e) Define Learning.
- f) Define creativity.
- g) What is decision making?

Q2) Answer any four of the following

[4×5=20]

- a) State paradigms of cognitive psychology.
- b) Give reasons for development of cognitive psychology.
- c) Discuss Gestalt laws of perception.
- d) Discuss Bottom-up and Top-down approach to perception.
- e) Discuss Bandura's social cognitive approach to learning.
- f) Discuss recent trends in attention.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following

[4×5=20]

- a) Discuss Neuro psychological methods to study cognitive psychology.
- b) Describe Natural science, empirism approach to study sensation.
- c) Describe multimodal (multi process) model of memory.
- d) What is General problem solver (GPS)?
- e) Discuss recent trends in creativity.
- f) Discuss recent trends in problem solving.

Q4) Answer any two of the following

[2×10=20]

- a) Define cognitive psychology and Discuss history of cognitive psychology.
- b) What is sensation? Discuss different theories of colour vision.
- c) What is decision making? Discuss in detail about the heuristics used in decision making.
- d) Discuss recent trends in Learning & Memory.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8013

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-212

M.A. (Part - I) (Semester - I)

PSYCHOLOGY

**EP-102 : Psychometrics : The Science of Psychological Assessment
(2019 Pattern) (Credit System)**

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following :

[10]

- i) Define Score.
- ii) What is Scientific method?
- iii) Define objective tests.
- iv) Define open-ended tests.
- v) What are norms?
- vi) What is item bias?
- vii) What is Scorer reliability?

Q2) Answer any four of the following :

[20]

- i) Explain latent variable model.
- ii) Discuss the various types of scores.
- iii) Discuss about criterion - referenced testing.
- iv) What is the difference between objective and open-ended tests.
- v) Explain the concept of content validity.
- vi) Explain the concept of Artificial intelligence.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following :

[20]

- i) Explain representational measurement model.
- ii) Explain item response theory.
- iii) What is the use of factor analysis in test construction?
- iv) Discuss percentile norms with suitable examples.
- v) Explain the concept of Intrinsic test bias.
- vi) Explain the importance of computers in the interpretation of test scores.

Q4) Answer any two of the following :

[20]

- i) Elaborate ethical issues in Psychological testing.
- ii) What is item analysis? Explain classical item analysis for knowledge based tests and person based tests.
- iii) Define reliability. Explain the types of reliability.
- iv) Describe the forms of bias in detail.

Total No. of Questions : 4]

SEAT No. :

P8014

[Total No. of Pages : 2

[5809]-SODL-213
F.Y. M.A. (Semester - I)
PSYCHOLOGY
EP - 103 : Research Methodology - I
(2019 Pattern) (Credit System)

Time : 3 Hours]

[Max. Marks : 70

Instructions to the candidates:

- 1) *All questions are compulsory.*
- 2) *Figures to the right indicate full marks.*

Q1) Answer any five of the following.

[10]

- a) What is the meaning of research?
- b) What is Quantitative research?
- c) What are the types of correlation?
- d) What is the nature of Data?
- e) Give any two types of Hypotheses.
- f) Give any two types of Sampling.
- g) What is ANOVA?

Q2) Answer any four of the following.

[20]

- a) Discuss in brief about research process.
- b) What are the types of research.
- c) What is the role of Regression in research.
- d) How can we test the Normality.
- e) Define sampling with its characteristics.
- f) Discuss quasi-experimental approach.

P.T.O.

Q3) Answer any four of the following.

[20]

- a) What are the ethical principles in research.
- b) What is the role of correlation in research.
- c) Discuss various Group designs.
- d) Elaborate the characteristics of sampling design.
- e) Discuss Randomized experimental approach.
- f) Describe research in detail with suitable example.

Q4) Answer any two of the following.

[20]

- a) Define research. Explain the types of research in detail.
- b) Elaborate the difference between Parametric and Non-Parametric statistical techniques.
- c) What is Sampling? Discuss in detail the types of sampling.
- d) Define Experimental Research design with its various types in detail.

